

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie

Integrace měnových systémů v Evropě

Diplomová práce

Stanislav Valášek

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2021

PALACKY UNIVERSITY IN OLOMOUC
Faculty of Science
Department of Geography

Integration of monetary systems in Europe

Diploma thesis

Stanislav Valášek

Supervisor: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2021

Abstrakt

Tato práce se zabývá specifickým stupněm hospodářského vývoje evropských zemí a regionů, fenoménem měnové integrace. Existence Evropské unie společně s dvacátým výročím jednotné měny (Eura) v r. 2021 nepředstavují první ani jediný příklad takovýchto hospodářsko-politických struktur, ač samotný vývoj Evropy během 20. století a jejího uspořádání ve formě národních států může takovouto myšlenku naznačovat. Na základě vzájemných vztahů, podmíněných podobnými zájmy vládců jednotlivých územních celků, docházelo, resp. dochází k integracím a unifikacím měnových systémů již více než dva tisíce let. Po boku těchto integračních tendencí dochází paralelně po stejnou dobu k decentralizacím území i samotných ekonomik. Tyto protichůdné, avšak navzájem se doplňující podmnožiny reflektují do značné míry nejen hospodářský vývoj regionů, ale zároveň jejich geopolitickou kompaktnost či roztržitost, což do značné míry koreluje s hmotnými doklady – měnovými systémy a monetárními platidly a jejich regionální platností.

Klíčová slova: *monetizace, integrace, unifikace, měnová politika, měnové unie*

Abstract

This thesis is focused on the specific topic of economic development of European lands and region – phenomenon of monetary integration. Existence of European Union together with the 20th anniversary of its common currency (Euro) in 2021 are not neither the first nor the only example of these kind of economic-political structures. Although the development of Europe during the 20th century and its organization in form of nation-states may indicate this possibility.

Based on the mutual relations influenced by the similar interests of rulers of individual territorial units are the integrations and unifications of monetary systems known for more than two thousand years. Alongside of these integration tendencies there occurs also to decentralization of individual territories and economics. These antagonistic but also complementary to each other subsets shows significantly not only the economic development of regions but also their geopolitical compactness or fragmentation. These factors correlate to a large extent with material documents - monetary systems and monetary currency and their regional validity.

Key words: *monetization, integration, unification, monetary policies, monetary union*

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně na základě zdrojů a literatury, které jsem uvedl v přiloženém seznamu.

V Olomouci dne

.....

Stanislav Valášek

Na tomto místě bych chtěl poděkovat dr. Miloši Fňukalovi za přijetí tématu, bez kterého by tato práce nemohla být sepsána.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Stanislav VALÁŠEK**
Osobní číslo: **R190144**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Téma práce: **Integrace měnových systémů v Evropě**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Cílem diplomové práce je prostorová analýza procesů historických i současných měnových a celních unifikací v Evropě a jejich prezentace na mapách. Hlavní pozornost bude věnována otázce sjednocování měn a vytváření jednotného hospodářského prostoru. Autor se zaměří zejména na oblast střední Evropy, resp. zemí bývalé Svaté říše římské.

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 – 24 000 slov**
Rozsah grafických prací: **Dle zadání**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

1) knihy a studie zabývající se dějinami státu a práva evropských zemí a problematikou integrací v evropském geografickém prostoru 2) dostupná literatura o monetární politice a monetárních uniích, zejména Chown, J. F. A history of monetary unions. London; New York: Routledge, 2003 a Nemeškal, N. Snahy o mincovní unifikaci v 16. století. Praha, Libri, 2001. 3) katalogy mincí a dostupná numismatická literatura. Rešerše dostupné literatury a její bibliografie bude vytvořena v rámci předmětu Diplomová práce z RG 1

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 21. října 2019
Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2020

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 21. října 2019

Obsah

Úvod	10
1. Monetizace evropského kontinentu a mediteránní oblasti.....	12
2. Příklady unifikace měnových systémů v Evropě.....	27
2.1 Česko-míšeňská brakteátová unie	29
2.2 Vendické mincovní sdružení	29
2.3 Livonská měnová unie.....	39
2.4 Mincovní spolek porýnských kurfiřtů	41
2.5 Rappenový mincovní svaz.....	43
2.6 Švábský mincovní spolek	49
2.7 Francký mincovní spolek.....	56
2.8 Mincovní konvence bavorských vévodů	63
2.9 Burgundská měnová unie	63
2.10 Dolnosaský mincovní spolek	66
2.11 Hildesheimerská mincovní dohoda	67
2.12 Zinnská mincovní konvence a Lipská mincovní konvence.....	68
2.13 Konvenční měna	69
2.14 Drážďanská mincovní dohoda a Mnichovská mincovní dohoda.....	70
2.15 Spolková měna – společná měna zemí Německého spolku	71
2.16 Latinská měnová unie a Skandinávská měnová unie	72
3. Neúspěšné pokusy měnové integrace	74
3.1 Říšské mincovní řády – jednotná měna Svaté říše římské	74
3.2 Tractatus pacis toti christianitati fiendae	75
4. Průběh unifikace měnových systémů v habs. monarchii	77
Závěr	88
Seznam zdrojů	90
Seznam grafických příloh	102

Úvod

Integrační procesy představují společně se svým protipólem, desintegračními tendencemi, fenomén charakteristický svým více či méně pravidelným střídáním. Jeden z řady prostředků možné integrace jednotlivých regionů představuje společná měna, resp. měnová unifikace. Zmíněná měnová unifikace, představující mj. společný znak většiny členských zemí Evropské unie, představovala již v minulosti indikátor určité politické stability regionu a také s tím související vnitřní integrity, jež vzhledem k intenzitě vzájemné provázanosti jednotlivých členů dané unie vedla k eliminaci ekonomických či politických bariér.

Příklady měnové integrace či unifikace, vzniklé primárně za výše zmíněným účelem zjednodušit průběh obchodních transakcí a samotnou ekonomickou spolupráci, nalézaly své uplatnění již během doby antického světa. K oživení této myšlenky došlo následně během éry *Charlemagne*, čili Karla Velikého a následně ve větší intenzitě až během 13. či 14. století. V následném, 15. století vyplouvaly na povrch také otázky či myšlenky měnové unifikace Svaté říše římské nebo dokonce celé křesťanské Evropy. I přes neúspěšnost či spíše nemožnost realizovat v daném období měnovou unifikaci v makroregionálním měřítku nedošlo k úplnému upozadění těchto idejí. Tuto skutečnost potvrzovala existence měnových unií, spolků či konvencí trvajících až do 16. stol., tzn. období mimořádného vzestupu dynastie Habsburků, tzn. rodu celoevropského významu. Univerzalistické tendence zmíněné dynastie vládnoucí alespoň během let Karla V. *říši nad níž nikdy nezapadá Slunce* měly ve svých základech celoříšský potenciál. I přes neúspěšnost habsburských vládců v prosazování univerzalistických tendencí na zmíněné celoříšské úrovni nehodlali pozdější vládci podunajské monarchie ustupovat od svých plánů definitivně a pokračovali v jejich realizaci na území svých zemí, přičemž v oblasti měnové politiky a měnové unifikace dosáhly svého. Vznik jednotného měnového systému v zemích podunajské monarchie, jejíž zánik „oslavil“ v roce 2018 své sté výročí, lze však k jeho průběhu do značné míry vnímat jako paradoxní.

Idea celoevropského či regionálního sjednocování nebyla upozaděna ani během Napoleonských válek, jejichž prostřednictvím byla na základě Vídeňského kongresu překreslena politická mapa celé Evropy. Vzestup nacionalistických nálad a revolučních bouří během tzv. dlouhého století nicméně znemožnil rovněž jako následné období totalitních režimů a světové bipolarizace vznik unijních svazků celoevropského měřítku.

Tato otázka tak zůstala na kontinentální úrovni neřešena do pádu železné opony a následné transformace ekonomik zemí bývalého východního bloku.

Primárním cílem této práce navazující na publikaci Lubomíra Nemeškala, *Snahy o mincovní unifikaci v 16. století*, je přiblížit čtenářům či zájemcům o problematiku vývoje měnových systémů specifické téma, jehož součástí je také měnová unifikace. Forma, níž je čtenář touto prací seznamován s uvedenou tematikou, není jen písmem a slovem, ale také kartografickým jazykem, přičemž ani v textové ani v mapové podobě nebyla doposud problematika měnové integrace souhrnně zpracována.

1. Monetizace evropského kontinentu a mediteránní oblasti

Dle obecně uznávaných dokladů představovalo kolébkou monetárních platidel Lýdské království, starověké království rozprostírající se v západní části Anatólie, resp. Malé Asie. Na základě pronikání nejstarších mincí, ražených zpočátku z elektronu v městě Sardy (*lat. Sardis*), centru Lýdského království, během panování Alyatta II. (cca 610–560 př. n. l.) a jeho syna Kroisose (cca 560–547 př. n. l.),¹ do okolí, byla následně započata také monetizace sousedních regionů a zemí. V případě území ležících východně od Lýdského království, konkrétně Achaimenovské (Perské) říši, k níž byla v r. 547/546 př. n. l. Lýdie společně s Novo-babylonskou říší o sedm let později přičleněna, nedošlo i přes zmíněnou anexi Lýdského království² k významnější monetizaci území, zejména východně od Eufratu, či rozšíření mincovní produkce před helénským obdobím.³ Výjimku v tomto směru představovaly fénické městské státy (Byblos, Sidon, Arwad (Arados), Tyre), jejichž ražby představovaly první datované mince v historii,⁴ pelištejská (filištínská) města (Gaza, Ashkelon, Ashdod)⁵ s Jeruzalémem (tč. Judah) a Samaří⁶ v levantské oblasti. Samotná levantská oblast, v níž byla mincovní produkce zahájena zmíněnými fénickými a pelištejskými městskými státy během 5. stol. př. n. l., resp. po r. 450 př. n. l., bývá na základě archeologických nálezů obsahujících dochované platební pre-monetární prostředky v podobě stříbrných slitků a ingotů ze 7. stol. př. n. l. považována za přímou předchůdkyni monetárních platidel.⁷

Zahájení mincovní produkce perskými vládci z achaimenovské dynastie, jež v přímé návaznosti na předchozí vládce Lýdie razili své první mince v městě Sardy, předcházela monetizace území ležících západně od Lýdského království, tzn. Iónie či egejských ostrovů a samotného pevninského Řecka, resp. nezanedbatelného počtu tamních městských států, během údobí let 600–550 př. n. l. Právě zmíněná řecká polis, společně fénickými městskými státy, na základech svého ve srovnání s domácím výrazně rozvinutějšího a intenzivnějšího zahraničního obchodu a své koloniální politiky, zajistila pronikání mincovnictví a monetizaci de facto celého mediteránu a následně sousedních oblastí. Primát, resp. dominanci starosvětského Řecka v této oblasti reflektoval také značný

¹ KROLL (2012), p. 33–42

² KONUK (2012), p. 43–60

³ SCHAPS (2014), p. 35–36; DUYPAT (2016), p. 325

⁴ ELAYI (2011), p. 31–34

⁵ GITLER & TAL (2006), p. 63

⁶ MESHORER & QEDAR (1999), p. 11–12

⁷ GITLER & TAL (2006), p. 9–11; DUYPAT (2016), p. 302–304

počet emitentů mincovních platidel, jenž na přelomu 6. a 5. stol. př. n. l. zahrnoval více než 100 aktivních mincoven.⁸

V rámci kolonií řeckých městských států rozprostírajících se již během 6. a 5. stol. př. n. l. napříč mediteránní a pontickou oblastí představovala první monetizované oblasti města na jihu Apeninského poloostrova následovaná Sicílií. Nejstarší doklady mincovní produkce této oblasti označované také jako *Magna Grecia* neboli Velké Řecko pochází z poloviny 6. stol. př. n. l. z těchto měst: Siris, Metapontum, Sybaris, Poseidonia, Croton, Pandosia či např. z Tarenta (lat. *Tarentum*) z 30. let 6. stol. př. n. l. v případě jihoitalských oblastí⁹ a ze Syrakus a Agrigenta (lat. *Agrigentum*) v případě Sicílie¹⁰.

De facto v témže období, v rozmezí l. 530–450 př. n. l., probíhala monetizace území obývaných thráckými či ilyrskými kmeny obývajícími protilehlá pobřeží balkánského poloostrova. Pomyslné prostorové vakuum mezi těmito dvěma etniky obývali a následně také monetizovali Paiónové, resp. paiónské kmeny. Produkci monetárních platidel, reflektujících penetraci ražeb řeckých městských států do okolí, dokládají po boku blíže neurčitelných anepigrafických mincí mince s opisí¹¹.

Závěr 6. stol. př. n. l. představoval období, během něhož byly položeny základy monetizace nejen v regionech přímo sousedících s antickým Řeckem, ale také v nejvzdálenějších oblastech Mediteránu – pobřežních oblastech Ligurského moře a Lviho zálivu a Iberského regionu. Spouštěcím mechanismem monetizace těchto oblastí nebyla paradoxně samotná intenzita ekonomických aktivit a nutnost tranzice od premonetárních platidel k mincím, nýbrž anexe iónských měst souvisící s expanzí Achaimenovské říše a následná emigrace tamních obyvatel do zmíněných částí západního Středomoří. Původní místa mincovní produkce v těchto oblastech představovaly fokájské kolonie Massalia¹² a Emporion¹³.

Rovněž jižní Mediterán představoval region, na jehož území byla na přelomu šestého a pátého století před Kristem, byť v nesrovnatelně nižší intenzitě, započata mincovní produkce a samotná monetizace. Statut nejstaršího místa ražby mincí na africkém kontinentu bývá přisuzován městu Kyréna, v němž došlo k zahájení mincovní

⁸ SCHAPS (2004), p. 104

⁹ HANDS (1909); RUTTER (2012), p. 128–141

¹⁰ FISCHER–BOSSERT (2012), p. 142–156

¹¹ PAUNOV (2015), p. 266–267; PAVLOVSKA (2008), p. 31–34

¹² CHEVILLON (2014), p. 121

¹³ RIPPOLES (2017), p. 2

produkce v průběhu vlády krále Arcesilase III. (cca 530–515 př. n. l.) či spíše jeho syna Battuse IV. (515–465 př. n. l.), během níž se město dostalo pod nadvládu Perské říše¹⁴. V návaznosti na kyrénské mincovnictví došlo během druhé poloviny Battusova panování k zahájení ražby mincí v nedalekých městech Barca a Euesperides¹⁵. V případě starověkého Egypta a fénických kolonií, včetně Kartága, představujících ve srovnání s triem uvedených antických měst geopoliticky i hospodářsky významnější územní celky došlo k zahájení mincovní produkce s poměrně značným odstupem¹⁶.

V průběhu 2. pol. 5. stol. před Kristem, tzn. v údobí let 450–401 př. n. l., pronikl fenomén monetizace také do oblastí osídlených Etrusky na Apeninském poloostrově. Počátky mincovnictví enigmatického etnika z území omývaných vodami Tyrhénského moře, bývají na základě ražeb z měst Vulci či Populonia z chronologického hlediska zasazovány do poloviny 5. stol. př. n. l. Vzhledem k dominanci produkce anepigrafických ražeb je však přisuzování ražeb jednotlivým etruským městům poměrně nejednoznačné. Poměrně omezená prostorová distribuce a vzácnost etruských ražeb dokládá minoritní význam monetárních prostředků v rámci ekonomiky etruských měst¹⁷.

Přelom 5. a 4. stol. př. n. l. představoval období, během něhož byla zahájena produkce monetárních platidel v rámci punských neboli kartáginských území. I přes již několik dekád trvající obeznámenost kartáginských autorit s mincovními platidly či obchodování s monetizovanými regiony došlo k započatí mincovní produkce v rámci punských oblastí až během poslední dekády 5. stol. př. n. l. Jakožto poněkud paradoxní lze v tomto případě považovat také místo a pravděpodobný důvod produkce těchto prostředků směny, neboť nejenže místem ražby nebylo samotné Kartágo, nýbrž punská města na Sicílii, ale také určení nejstarších punských ražeb k úhradě vojenských výdajů lze vnímat jako poněkud nestandardní. Rovněž ikonografie nejstarších punských ražeb – počet emisí – indikuje, na základě těchto skutečností, produkci mincí primárně pro vojenské operace (destrukce přímořských měst Selinus, Himera, Akragas, Gela a Kamarina na západě Sicílie) a diskontinuitu mincovní produkce¹⁸.

¹⁴ VAN ALFEN (2016), p. 15–18

¹⁵ BUTTREY (1994), p. 137–138

¹⁶ FREY-KUPPER (2014), p. 80; VON REDEN (2010), 41–44

¹⁷ BURNETT (2007), p. 82–84; VECCHI (2007), p. 87–89

¹⁸ VISONÀ (1998), p. 1–5; FREY-KUPPER (2014), p. 81

V návaznosti na anexi západosicilských oblastí byla po boku stříbrných tetradrachem zahájena paralelní produkce zlatých mincí – šekelů, jejichž ražba probíhala do poloviny 4. stol. př. n. l. buďto v Kartágu nebo na Sicílii. Absence těchto ražeb v severoafrických mincovních nálezech naznačuje obdobně jako v případě nejstarších punských mincí jejich vydávání pro vojenské účely. Během následujících dekád, tzn. v průběhu druhé poloviny 4. stol. a začátkem 3. stol. př. n. l., probíhala ražba zlatých šekelů v samotném Kartágu, přičemž produkce těchto mincí, společně se zmíněnými stříbrnými nominály, výrazně zintenzivnila monetizaci (množství oběživa) v rámci jednoho z největších měst tehdejšího západního Mediteránu a okolí¹⁹.

Druhá polovina 4. stol. př. Kristem nepředstavovala v rámci kartaginského prostředí období, během něhož by došlo pouze k monetizaci samotného Kartága. Během téže doby došlo k zahájení mincovní produkce rovněž v případě baleárského města Ebusus, založeného jako kolonie fénických mořeplavců, přičemž na přelomu 4. a 3. stol. př. n. l. rozšířilo skupinu emitentů punských mincí v regionu také město Gadir. Takřka v totožnou dobu jako v případě města Ebusus zahájilo mincovní produkci město Arse, představujícího nejstarší příklad monetizace území osídlených původními obyvateli Pyrenejského poloostrova, Ibery²⁰.

Také v případě budoucího hlavního rivala kartaginského světa a centra pozdějšího politického hegemonu, tzv. věčného města Říma, a území sousedících etnik (Umbrů, Samnitů, Picentů a dalších) došlo k zahájení monetizace v průběhu 4. stol. př. n. l., konkrétně během jeho poslední třetiny, či začátkem 3. stol. př. Kristem, resp. v průběhu Samnitských válek. Introdukci mincovních platidel v těchto oblastech Apeninského poloostrova předcházela cirkulace pre-monetárních platidel v podobě *Aes Rude*, jež představovala amorfní a hmotnostně nejednotné kusy kovu (broznu), či následně hmotnostně standardizovaných slitků *Aes Signatum*. Roli nejstarších monetárních platidel římské republiky zastávaly robustní lité mince označované souhrnně *Aes Grave*. Vlivem nákladnosti punských válek a postupného snižování hmotnosti těchto litých mincí došlo v závěru 3. stol. př. n. l. k výrazné restrukturalizaci římského měnového systému a k přechodu od *Aes Grave*, skrze dočasnou produkci didrachem (lat. *Quadrigatus*) během let cca 225–212 př. n. l., k denáru (lat. *Denarius*)²¹.

¹⁹ FREY-KUPPER (2014), p. 80–82

²⁰ RIPPOLÈS (2017), p. 2

²¹ CRAWFORD (1985), p. 42–62

Souběžně s okolím centra pozdějšího římského impéria byla během poslední třetiny 4. stol. př. n. l. zahájena také produkce mincovních platidel v doposud nemonetizovaných územích Achaimenovské říše. Monetizace těchto území nicméně nebyla započata z iniciativy tehdejšího perského velekrále Dareia III., nýbrž po jejich dobytí Alexandrem Velikým. V rámci veleříše rozprostírající se obdobně jako říše Achaimenovců od Egypta a jihu Balkánu na západě až po řeku Indus a pohoří Hindukúš na východě došlo k zahájení setrvalejší produkce monetárních platidel na území Mezopotámie a Egypta během tažení Alexandra Velikého. V případě zbylých teritorií říše ležících na východ od řeky Tigris (mj. Médie, Baktrie, Parthie), představujících od konce 4. stol. př. n. l. území Seleukovské říše, byla monetizace iniciována až po Alexandrově smrti, resp. po válkách diadochů probíhajících v l. 322–301 př. n. l.²².

Zatímco v Mezopotámii představovalo město Babylon po jeho předání do rukou Alexandra Velikého tamním starapou *Mazaiosem* jediné a vůbec první místo mincovní produkce²³, v oblasti nilské delty jsou v údobí l. 404–343 př. n. l. přechodně vymaněna z přímé nadvlády achaimenovských vládců představovaly nejstarší mince imitace athénských tetradrachem z konce pátého či spíše začátku čtvrtého stol. před Kristem, následované zlatými ražbami posledních dvou domácích vládců starověkého Egypta, Teóse a Nektenebése II., z 30. dynastie. Nicméně ražba těchto mincí nenabyla analogicky jako opětovná produkce imitací zmíněných tetradrachem egyptskými satrapy, *Sabakesem* a *Mazakesem*, či s opisy Artaxerxese III. z achaimenovské dynastie, jež znovuzískala vládu nad starověkým Egyptem v r. 343 př. n. l., trvalejšího rázu²⁴. Otázka lokalizace mincovní produkce na území starověkého Egypta zůstává doposud nezodpovězená, neboť místem nejstarší doložené ražby monetárních platidel egyptských vládců bývá označováno město Memphis, v němž dle dochovaných zdrojů probíhala ražba od re-inkorporace Egypta do Achaimenovské říše až předposlední dekády 4. stol. př. n. l. Ve zmíněném období, patrně během l. 320–319 resp. 318–317 př. n. l., následně došlo k přemístění panovnické mincovny do pozdějšího hlavního města Egypta nesoucího jméno po svém zakladateli, Alexandrii²⁵. Unikátní pozici v rámci monetizace starověkého Egypta zastávalo město

²² WATERFIELD (2011), p. 57–60

²³ PRICE (1991), p. 451

²⁴ MUHS (2016), p. 191; DUYRAT & AGUT-LABORDÈRE (2020), p. 85; CURTIS (1957), p. 71–76; MØRKHOLM (1974), p. 1–4; COLBURN (2018), p. 70–81

²⁵ SHEEDY & OCKINGA (2015), p. 197–209; DAHMEN (2007), p. 9–10;

Naukratis, představující jediný doložený případ produkce městských ražeb na území nilské delty započaté pravděpodobně během 4. stol. př. Kristem²⁶.

Tab. 1 – Předpokládaný průběh monetizace Egypta v rozmezí l. 404–332 př. n. l.

	Panovníci a vývoj správy území	Produkce monetárních platidel
404	Perská nadvláda	Mincovní produkce nedoložena
399	Sebeprohlášení Amyrtaea, jediného vládce (28. dynastie), vládcem Egypta po smrti perského vládce Dareiose II.	
	Svržení a poprava Amyrtaea, nástup 29. dynastie v osobě Neferitése I.	
393/1	Boje o trůn mezi Psammuthesem a Achorisem (Hakorem) po smrti prvního vládce 29. dynastie	
	Panování Achorise	Zahájení produkce imitací nominálů athénské mincovnictví
380	Krátkodobá vláda a svržení Achorisova syna Neferitése II.	Pokračování ražby napodobenin stříbrných ražeb attického systému
	Nástup 30. dynastie v osobě Nektenebése I.	
362		Rozšíření produkce stříbrných ražeb o zlaté statéry s opisem <i>TAΩ</i>
360	Vláda Téose, syna Nektenebése I.	
	Panování Nektenebése II., Téosova synovce a posledního domácího vládce	Ražba stříbrných napodobenin a zlatých statérů s opisem <i>nefer nub</i>
343		Paralelní produkce imitací athénské mince s démotickými opisy „ <i>Artaxerxes Pharaoh</i> “ a ražeb s aramejskými opisy satrapy <i>Sabakese</i>
338	Opětovné začlenění Egypta do achaimenovské říše po druhé bitvě u Pelusia, tzn. během vlády Artaxerxese III.	
	Vláda syna Artaxerxese III., Artaxerxese IV. Arsese	Ražba mincí s aramejskými opisy satrapy <i>Sabakese</i>
336		Ražba mincí s aramejskými opisy satrapy <i>Sabakese</i> do r. 333 a <i>Mazakese</i> v l. 333 – 332 př. n. l.
	Vláda Dareiose III., posledního egyptského vládce z dynastie Achaimenovců	
332	Vymanění Egypta z područí Achaimenovské dynastie a jeho opanování Alexandrem Velikým	Zahájení mincovní produkce Alexandrem Velikým v Memphisu od r. 326/5 př. n. l.

Závěr čtvrtého století či přelom 4. a 3. stol. př. n. l. představoval období, během něhož byla mj. zahájena také produkce mincovních platidel keltskými kmeny. Základ monetizace keltského světa, resp. ikonografický vzor keltského mincovnictví nepředstavoval vzhledem k faktickému rozsahu území obývaných keltskými kmeny pouze jediný typ ražeb, nýbrž monetární platidla několika jižněji položených oblastí. V případě

²⁶ VAN ALFEN (2011), p. 70

nejstarších keltských mincí ražených kmeny obývajícími území pádské nížiny představovaly ikonografický vzor drachmy z fokájské kolonie Massalie²⁷. Hospodářskou i strategickou významnost Massalie reflektovalo společně s imitováním uvedených drachem v oblasti pádské nížiny také napodobování obolů totožného původu v osídlených oblastech údolí řeky Rhôny.

Mincovníctví antického Řecka či jeho kolonií nepředstavovalo předlohu pouze pro výše uvedená Kelty obývaná území, nýbrž rovněž pro regiony v těsném sousedství i vzdálenější. Zatímco v případě oblastí nacházejících se severně od pomyslné spojnice ústí řek Garonne a Dordogne, resp. estuáru Gironde, a údolí Rhôny představovaly vzor keltského, resp. galského mincovnictví zlaté statéry Filipa II. Makedonského, či zlaté ražby z Tarenta, v rámci území vymezených řekami Rýn na západě a Váh na východě plnily ikonografický vzor pozdějšího keltského mincovnictví statéry Alexandra Velikého. Včetně výše zmíněných ražeb také stříbrné ražby – tetradrachmy či drachmy – makedonských vládců se nezanedbatelně podílely na monetizaci keltského světa, zejména pak v oblastech náležících do povodí středního a dolního Dunaje. V neposlední řadě se na monetizaci keltských i nekeltských území podílela také produkce a cirkulace stříbrných ražeb z Emporionu a Rhodu v nejseverovýchodnějších oblastech iberského poloostrova či též ražby řeckého města Thasos v Thrákii a okolních oblastech²⁸.

Vlivem pokračující penetrace mincovních platidel středomořských center či makedonských králů do severněji položených území došlo v průběhu 3. stol. př. n. l. k zahájení mincovní produkce v převážné části Kelty osídlených území. V případě Galie, představující z hlediska Říma zpočátku všechna Galy (Kelty) osídlená území a následně území rozprostírající se na západ od řeky Rýn a Pádské nížiny, došlo k zahájení mincovní produkce a monetizace regionu Arverny v jižní Galii²⁹ či Ambiany v severní Galii³⁰, resp. v rámci území pozdější římské provincie Gallia Belgica. Prvenství a následná hegemonie těchto keltských kmenů v monetizaci Galie společně s prostorovým vakuem mezi oblastmi obývanými zmíněnými kmeny reflektovaly mj. diskontinuální průběh počátků mincovní produkce tzv. barbarika.

²⁷ ARSLAN (1990), p. 71–81

²⁸ HIRIART (2019), p. 56–63

²⁹ NASH (1975), p. 204–218

³⁰ SCHEERS (1981): p. 18–20.

Význam a hegemonie mincovnictví Ambianů (resp. keltských ražeb z údolí řeky Sommy), jehož předlohu představovaly na rozdíl od mincovnictví většiny keltských kmenů v Galii tarentské statéry, nebyly patrné pouze v rámci domovských území, nýbrž také na půdě pozdější římské kolonie – Británie³¹.

Souběžně s monetizací Galie byla v průběhu třetího a druhého století př. n. l. zahájena mincovní produkce v územích rozprostírajících se severně od Alp či řeky Dunaj, tzn. druhého z říčních toků představujícího společně s Rýnem významnou část hranice budoucí římské říše. Na rozhraní horních toků Rýna a Dunaje zahájili během 2. stol. př. n. l. mincovní produkci Vindelikové³², jež však nepředstavovali jediný kmen podílející se na monetizaci území rozprostírajících se mezi Alpami a Dunajem. Rovněž Norikové či Tauriskové, jejichž mincovní produkce byla zahájena v polovině 2. stol. př. n. l., se nezanedbatelně podíleli na introdukci mincovních platidel v této oblasti³³. I přes relativní blízkost k Pádské nížině či popř. Galii nepředstavovali zmíněné keltské kmeny nejstarší emitenty monetárních platidel v oblastech ležících v sousedství východní části Alpského oblouku. Pomyslné prvenství v otázce monetizace území severně od Alp či Dunaje náleží Bójům, základy jejichž mincovnictví a mincovní produkce byly na území Českého masivu či nedalekého úseku Jantarové stezky, resp. budoucího českého státu, položeny během první poloviny 3. stol. před Kristem³⁴.

Dalšími keltskými kmeny podílejícími se v určité míře na monetizaci oblastí náležící do povodí Dunaje byli Eraviskové či Kotinové. Zatímco první ze zmíněné dvojice kmenů – Eraviskové, představující v případě mincovnictví jediný z keltských kmenů razící své mince výhradně na základě římského mincovnictví a jeho ražeb pronikajících do Pannonie, zahájili mincovní produkce během druhé či poslední třetiny 1. stol. př. n. l.³⁵, v případě Kotinů ztotožňovaných s púchovskou kulturou došlo v Pováží k zahájení mincovní produkce na přelomu 2. a 1. stol., či v průběhu první poloviny 1. př. n. l.³⁶, tzn. takřka souběžně s obdobím pronikání germánských kmenů, zejména Kimbrů a Teutonů, na sousední území Bójů. Mincovní produkce kmene Bójů, u níž došlo dle některých názorů v souvislosti se střety mezi Bóji a germánskými kmeny k útlumu či přerušení, neprobíhala dle nálezů pouze na území pozdějšího českého státu, ale také na místě dnešního

³¹ FITZPATRICK (1992), p. 1–29

³² KELLNER (1990), p. 30–43

³³ KOS (2007), p. 59–61

³⁴ ČIŽMÁŘ & KOLNÍKOVÁ (2006), p. 261–279; SMĚLÝ (2017), p. 40–80

³⁵ TORBAGYI (1984), p. 605–612

³⁶ FRÖLICH (2017), p. 3–9

bratislavského hradu, kde probíhala pravděpodobně od poloviny 3. stol. či přelomu 3. a 2. stol. př. n. l. až do vpádu dáckých vojsk pod vedením tamního vládce Burebisty³⁷.

Zjevný východozápadní trend šíření produkce mincovních platidel nebyl v rámci severních částí karpatského oblouku patrný pouze v Pomoraví či Pováží, rovněž v povodí Tisy, tzn. v severovýchodní části Karpat, probíhala ražba stříbrných mincí imitujících tetradrachmy Filipa II. Makedonského. Místem produkce těchto ražeb, označovaných za keltsko-dácké, přítomných mj. také v mincovním nálezu z katastrálního území obce Ptičie (okr. Humenné) byla dle archeologických dokladů lokalita Gališ Lovačka nedaleko Mukačeva. Z chronologického hlediska bývají počátky monetizace tohoto regionu zasazovány do téhož údobí obdobně jako v případě bójských ražeb z území jihozápadního Slovenska³⁸.

Doposud nevyjasněnou problematiku představuje otázka monetizace území centrálního Balkánu protínané do Dunaje ústícími toky Dráva, Sáva a Velká Morava. Počátky mincovnictví tohoto regionu sahají do konce třetího století př. n. l., tzn. období, během něhož bylo bezprostřední okolí soutoků zmíněných řek obýváno Skordisky. Korektnost přisuzování jednotlivých ražeb a samotné mincovní produkce Skordiskům není překvapivě limitována zpracováním ražeb či jejich obrazem, nýbrž zpravidla nepočetnými nálezy, přičemž v případě většiny z nich je kvantita skordiských ražeb běžně převyšována ražbami okolních emitentů. Tento fakt zároveň naznačuje převážně pouze lokální význam a cirkulaci skordiských emisí³⁹.

Dunaj, jakožto geografickou bariéru, překonal fenomén mincovních platidel a jejich prvotní produkce v podobě napodobenin ražeb makedonských králů také v oblastech jeho dolního toku. K zahájení mincovní produkce v této části Dácie představující společně s Británií jednu z posledních oblastí Evropy monetizovaných před přelomem letopočtu došlo v průběhu 2. a 1. století př. n. l. Pronikání mincovních platidel na území obývaná zejména Dáky, resp. geto-dáckými kmeny a následné počátky monetizace těchto území lze vzhledem k jejich divergentnímu průběhu i na základě relativní chronologie považovat za poněkud paradoxní⁴⁰.

³⁷ KOLNÍKOVÁ (1991), p. 31–51

³⁸ KOLNÍKOVÁ (2003), p. 34–40

³⁹ KOLNÍKOVÁ & TÍRPÁK (2019), p. 1–10; UJES (2002), p. 7–32

⁴⁰ PÄRPÄUTÄ (2005), p. 37–42

Vlivem postupné územní expanze římské říše, již po vítězství v bojích proti galským kmenům a bitvě u Alesia rozšířil Gaius Julius Caesar o Galii, či vlivem pronikání germánských kmenů do Kelty osídlených území v průběhu 1. stol. př. n. l. došlo k výraznému ovlivnění produkce a šíření měnových platidel v rámci evropského kontinentu. Zatímco postupná romanizace keltských území a dalších území, jež byla postupně inkorporována do budoucího římského impéria, vedla k centralizaci mincovní produkce v režii provincionálních mincoven, v případě oblastí protínajících cesty pronikajícím germánským kmenům vně *Limes Romanus* byla mincovní produkce zpravidla ukončena. Společně s ukončením mincovní produkce docházelo také k návratům a výraznému posílení intenzity role premonetárních platidel.

Nejednotnost ekonomické vyspělosti římské říše, popř. Parthské říše vybudované na základech seleukovské, a tzv. barbarských kmenů a z ní vycházející nutnost či nepotřebnost, resp. neznalost monetárních platidel vyústily během 1. stol. n. l. v monopol uvedených antických mocností v oblasti mincovní produkce. K počátečnímu narušování monopolu mincovní produkce římského impéria, na níž se společně s říšskými vládci, potažmo spoluvládci, podíleli také senátoři, vládci klientských států či uzurpátoři moci, došlo v průběhu 3. a 4. stol. n. l., tzn. období, během něhož probíhala ražba imitací římských mincí (stříbrných i zlatých) i v Barbariku, čili za hranicemi říše. Vzor nejstarších mincí ražených germánskými kmeny či dalšími etniky mj. na území Jutského poloostrova, Velké uherské nížiny, Středopolské a Dněperské nížiny či zakavkazské Ibérie představovaly zejména emise Severovské dynastie⁴¹.

Intenzivnějšímu rozmachu mincovní produkce v Germány obývaných územích, rozprostírajících se za hranicemi římského impéria, zabránilo mj. od 70. let 4. stol. n. l. probíhající pronikání hunských nájezdníků do východní a střední Evropy. Působení Hunů a jimi podmaněných kmenů nezpřetrhalo ekonomické vazby pouze v sousedství římské říše, ale také ve značné části jejího území a území východního souseda a rivala Říma či pozdější Byzantské říše, Sásánovské říše. Kořistnické výpady Hunů společně s migračním tlakem kmenů, jež před Huny prchaly, a nákladnost přetrvávajících bojů mezi římskou a sásánovskou říší nejenže výrazně přispěly k destabilizaci a oslabení zmíněných geopolitických celků, ale v nezanedbatelné míře předurčilo nadcházející reorganizaci

⁴¹ HORSNÆS (2011), p. 742–748; BURSCHE (2014), p. 317–327; HORSNÆS (2014), p. 319–324; BURSCHE & MYZGIN (2015), p. 249–250; DEGLER (2015), p. 47–58; DYMOWSKI (2017), p. 111–117; SIDAROVICH (2017), p. 127–137; MYZGIN ET AL (2018), p. 222–232; DYMOWSKI (2019), p. 179–189

politického uspořádání Evropy, mediteránní oblasti a blízkého východu. Zmíněné faktory se v průběhu následujících staletí znatelně projevila také v monetizaci či spíše demonetizaci těchto regionů⁴².

Výše uvedené faktory, jež vyústily v rozpad či spíše rozklad Západořímské říše, paradoxně nevedly k déletrvajícimu přerušení mincovní produkce na území jednotlivých provincií vyjma Británie⁴³. Režii mincovní produkce převzali po vládci Západořímské říše germánské kmeny představující nejen rivaly, jako v případě Vandalů, ale také *foederáty* neboli spojence Říma. Z chronologického hlediska lze mincovnictví germánských kmenů, mezi něž byla většina území Západořímské říše rozdělena, rozčlenit do dvou resp. tří skupin:

- 1) mincovnictví germánských kmenů zahajujících mincovní produkci před r. 476
- 2) mincovní produkce germánských vládců a kmenů zahájeno v souvislosti se sesazením posledního vládce Západořímské říše v r. 476
- 3) mincovní produkce germánských kmenů započata po r. 476

Mezi germánské kmeny, jež zahájili produkci vlastních monetárních platidel před zánikem impéria se svým centrem ve věčném městě, resp. v Ravenně, náleželi Vandalové⁴⁴, Vizigoti⁴⁵, Svébové⁴⁶ či Burgundové⁴⁷ následováni v r. 476 prvním germánským vládcem Říma, Odoakerem a Ostrogoty po jeho skonu⁴⁸. Naopak mezi etnika zahajující produkci vlastních monetárních platidel po zmíněném historickém mezníku patřili Langobardové⁴⁹ či Frankové⁵⁰, jejichž územní a také monetární politika, zejména prostřednictvím politických rozhodnutí Karla Velikého a jeho otce, Pipina Krátkého, výrazně ovlivnila pozdější geopolitický i měnový vývoj evropského kontinentu⁵¹.

V případě Británie, jakožto někdejší římské provincie, předcházelo zahájení mincovní produkce tamních germánských, resp. anglosaských vládců, k němuž došlo na

⁴² SPUFFORD (1988), p. 7–54

⁴³ GRIERSON & BLACKBURN (1986), p. 156–157

⁴⁴ tamtéž, p. 19–23

⁴⁵ tamtéž, p. 28–38

⁴⁶ tamtéž, p. 42–54

⁴⁷ tamtéž, p. 58–73

⁴⁸ tamtéž, p. 75–77

⁴⁹ tamtéž, p. 78–80

⁵⁰ tamtéž, p. 90–97

⁵¹ SPRENGER (1991), p. 49–51; KLUGE (2014), p. 23–31

přelomu 6. a 7. stol. či začátkem 7. stol. n. l.⁵², téměř dvě staletí trvající přerušení ražby mincí reflektující odchod římských legií z britského území na začátku pátého století⁵³. Izolovanost Británie a tamních království, jejichž nejstarší mince napodobovaly ražby franských vládců, vyústila v průběhu 2. pol. 8. stol. v odklon od původních stříbrných ražeb a zahájení produkce mincí tenčího střížku a předchůdců pozdějších penny nesoucích označování *sceatta*, jejichž ražby probíhala během 8. stol. také na území Fríska a Jutského poloostrova⁵⁴. Ačkoliv pojem Británie, užívaný již římskými vládci pro označení říšské provincie, představoval zároveň také název samotného ostrova, nepronikl fenomén monetizace v průběhu 7. či 8. stol. do všech jeho oblastí. V případě území ležících severně od Hadrianova valu, či území dnešního Walesu, rovněž jako sousední Hibernie (tj. irského ostrova), došlo skrze tamní vládce k zahájení mincovní produkce o několik staletí později.

Pronikání germánských kmenů následovaných slovanskými, turkickými Bulhary či Avary se během 6. a zejména 7. století, společně s dalšími faktory, nezanedbatelně podepsalo také na správním a ekonomickém čili i měnovém vývoji území východní poloviny někdejšího římského impéria, Byzantské říše. I přes zdánlivou počáteční neměnnost územního rozsahu byzantské říše, či posílení geopolitického významu Byzance v mediteránní oblasti během 6. stol. (začlenění území někdejší Vandalské říše či Ravennského exarchátu v l. 533, resp. 584 k Byzantské říši) nedokázali východořímscí císařové efektivněji čelit vpádům výše uvedených etnik. Přítomnost těchto etnických skupin či kmenových svazů při hranici a posléze v rámci Byzantské říše předznamenávala opakující se drancování balkánských částí říše, jež společně s až do obléhání Konstantinopole v r. 626 přetrvávajícím válčením Byzance s jejím rivalem, Sásánovskou říší, velmi významně ochromovaly hospodářství říše⁵⁵. Ekonomické vyčerpání společně s politickým úpadkem Byzantské i Sásánovské říše byly patrné nejen v opětovném vymizení mincovní produkce z některých oblastí, nýbrž i v neschopnosti vzdorovat rozmachu islámu a s jeho expanzí souvisejícím územním ztrátám ve prospěch Rášidského či Umajjovského chalífátu.

Období 8., 9. a také 10. století představovalo v souvislosti s více či méně úspěšným rozšiřováním území nástupnických říší římského impéria a ideou *Renovatio Imperii*, cílenou k potenciální obnově jednotné univerzální monarchie, éru vymezení několika

⁵² NAISMITH (2017), p. 24–25, 39–43

⁵³ BIRLEY (2005), p. 461–465

⁵⁴ OP DEN VELDE & METCALF (2014), p. 5–8

⁵⁵ HURBANIČ (2016), p. 148–149

měnových oblastí či domén, jejichž oběživo plnilo roli ikonografických či metrologických předloh pro ražby budoucích emitentů. Západovýchodní trend šíření mincí vládců Franské říše či pozdější Svaté říše římské a jihoseverní směr penetrace v případě emisí byzantských mincoven i navzdory protisměrnému pronikání a nájezdům maďarských kmenů předurčily pozdější podobu raně středověké Evropy z hlediska její postupné monetizace. Paralelně s mincovnictvím obou následnic Římské říše nezanedbatelně ovlivňovalo strukturu oběživa také pronikání ražeb Umajjovského chalífátu a nástupnických zemí.

V rámci východních částí Franské říše, tj. území začleněných během panování Karla Velikého korunovaného v r. 800 císařem, došlo k zahájení mincovní produkce během první poloviny 9. stol. v případě území tehdejšího Bavorského vévodství, konkrétně v Řeznu⁵⁶, a přibližně o sto let později v saském Magdeburgu⁵⁷. Emise uvedených mincoven, či v některých případech i samotní emitenti, se během následujících dekád významně podílely na monetizaci sousedních Slovanů ovládaných území či Uherského království. Zmíněný západovýchodní trend šíření mincovní produkce ve střední Evropě naznačuje také relativní chronologie, dle níž došlo v druhé polovině 10. stol. k zahájení ražby mincí Přemyslovci v českých zemích⁵⁸, v průběhu poslední třetiny v piastovském Polsku⁵⁹ a patrně po korunovaci Štěpána I. v Uherském království⁶⁰. Takřka v tutéž dobu byly položeny základy monetizace irského ostrova⁶¹ či tehdejších skandinávských, resp. severogermánských království⁶², přičemž předlohu nejstarších mincí ražených v severní Evropě a na území Irska představovaly penny anglického krále Ethelrda II., jehož državy na přelomu 10. a 11. stol. čelily intenzivnímu vikinskému plnění vedenému Knutem Velikým.

Vlivem celkového úpadku ekonomicky vyčerpané Byzantské říše a v ní v podobě občanských válek probíhajících nepokojů na jedné straně a poměrně intenzivní decentralizace správní moci v rámci Svaté říše římské, patrně také v produkci metrologicky odlišných ražeb a jejich pronikání mimo území emitentů, došlo v průběhu období vrcholného středověku k markantnímu zvýšení počtu držitelů mincovního regálu

⁵⁶ HAHN (1982), p. 13–22

⁵⁷ KLUGE (1991), p. 24–31

⁵⁸ PETRÁŇ (2000) in: Přemyslovský stát kolem roku 1000, p. 147–154

⁵⁹ SUCHODOLSKI (1971), p. 102–104

⁶⁰ tamtéž, p. 121–122

⁶¹ O' SULLIVAN (1949), p. 191–196

⁶² SUCHODOLSKI (1971), p. 157–159

nejen mezi světskými, ale také duchovní vládci. V rámci kontinentální Evropy tak došlo k zahájení mincovní produkce vládci zemí vzniklých odtržením od Byzance, tzn. Bulharské říše⁶³, Bosenského banátu a pozdějšího království⁶⁴ či Srbského království⁶⁵. Pomyslné prostorové vakuum mezi Uherským královstvím a zeměmi rozprostírajícími se na jih od Dunaje vyplňovaly, po boku měst jadranského pobřeží⁶⁶, v průběhu následných staletí ražby slavonských bánů⁶⁷ či valašských a moldavských vévodů⁶⁸.

Mezi další regiony či územní celky, v nichž došlo k zahájení mincovní produkce během vrcholného středověku, náleží Skotské království či *Terra Mariana*, přičemž zatímco první mince vládců Skotska byly raženy po obsazení severoanglického města Carlisle Davidem I. v r. 1136⁶⁹, na území křižáckých států obklopujících rižský záliv v severovýchodním Pobaltí došlo k zahájení mincovní produkce během 13. stol.⁷⁰ V rámci rozsáhlé východoevropské nížiny, rozprostírající se od Uralu po Pobaltí, nepředstavovaly zmíněná křižáky spravovaná území, resp. tamní vládcové, ani jediný ani první případ emitentů mincovních platidel. Vzhledem mj. k protichůdným směrům penetrace monetárních platidel, primárně z center antické mediteránní Evropy, a přetrvávajícímu pronikání rozmanitých společenstev doprovázenému vpády kočovných etnik se v této oblasti nezanedbatelně podílely na struktuře oběživa také ražby arabského světa⁷¹. Právě kombinace arabských a byzantských ražeb vytvořila základ nejstaršího východoslovanského mincovnictví oblasti, jehož emitenty představovali panovníci Kyjevské Rusi vládnoucí v průběhu 1. pol. 11. stol., Vladimír I. Veliký, Svjatopolk I. a Jaroslav I. Moudrý. Rozbroje zmíněných členů rodu Rurikovců vedoucí k decentralizaci územní správy vyústily společně s důsledky pozdějšího vpádů Kumánů či Mongolů k poměrně dlouhému přerušení mincovní produkce a částečnému přechodu k platidlům nemonetárního charakteru, přičemž paralelně s ingoty, resp. hřivnami, plnící roli platidel i na území mojžírovské velkomoravské říše, obíhaly cizí mince pronikající do jednotlivých území někdejší Kyjevské Rusi⁷².

Znovuzahájením mincovní produkce Rurikovci ovládaných území, v čele

⁶³ DIMNIK & DOBRINIĆ (2008), p. 117–120

⁶⁴ tamtéž, p. 65–67

⁶⁵ tamtéž, p. 32–33

⁶⁶ tamtéž, p. 81–93

⁶⁷ tamtéž, p. 19–96

⁶⁸ ILIESCU (2002), p. 40–43

⁶⁹ MATTINSON & CHERRY (2013), p. 101–111

⁷⁰ LEIMUS (2018), p. 5–6

⁷¹ NOONAN (1980), p. 401–425

⁷² ZGUTA (1975), p. 483–492

s Moskevským knížectvím, v druhé polovině 14. stol. došlo de facto k vyplnění mozaiky monetizovaných území evropského kontinentu. Následné ustálení těchto poměrů vedlo společně s rozvojem území jednotlivých států středověké Evropy k rozvoji měnových oblastí, jež svými rozsahy buďto ve větší či menší míře kopírovaly hranice území jsoucích pod správou daných panovníků, popř. dynastií, uplatňujících mincovní regál, či měnových oblastí nadregionálního (přeshraničního) charakteru. I přes značnou stabilitu rozsahu jednotlivých měnových oblastí docházelo v závislosti na okolním dění či míře stability či devalace samotných měn, tzn. platebních prostředků měnových systémů, k vymezování oblastí, v nichž by docházelo k úplnému zastavení produkce monetárních platidel. V případě vzniku takovýchto územních celků, viz např. území uherského království zatížená během 16. a 17. stol. daňovými břemeny ze strany uherských králů i Vysoké Porty, docházelo nejen k intenzivnějšímu pronikání oběživa ze zahraničí, ale také k významným úbytkům obyvatelstva z důvodu emigrace⁷³.

Intenzifikace produkce měnových prostředků a jejich pronikání do všech skupin obyvatelstva vyústily v průběhu pozdního středověku a zejména novověku v zevšeobecnění peněžních platidel, na něž navazovalo standardizování měnových poměrů. Chronologicky poslední územní celek Evropy, v němž došlo k zahájení emitování platidel až během druhé poloviny 19. stol., v r. 1885, představoval Island. Dřívější autonomii Islandu v oblastech monetární politiky zamezil statut závislého území Dánského království⁷⁴.

⁷³ PAMUK (2000), p. 88–95

⁷⁴ MYNTSAFN SEDLABANKA OG ÞJÓÐMINJASAFNS (2002), p. 15–21

2. Příklady unifikace měnových systémů v Evropě

V souvislosti s v průběhu jednotlivých staletí zvyšujícím se počtem držitelů mincovního regálu, a tedy emitentů platebních prostředků, docházelo v rámci jednotlivých regionů k více či méně významnému odklonu od původních parametrů ražených mincí. Tento fakt patrný v rámci evropského prostoru zejména v mozaice zemí Svaté říše římské a to během 12. a 13. stol., tzn. období transformace předcházejících platidel určených především k dálkovému obchodu (*Fernhandelmünze*) v regionální oběživo (*Regionalen Pfennig*), vedl nejen k decentralizaci mincovní produkce (tzn. vzestupu počtu vévodských, knížecích a markrabských mincoven společně s mincovnami pod režii duchovenstva a měst) či zjednodušení ikonografie mincí a eliminaci opisů, tzn. nahrazení předchozích denárových ražeb feniky a brakteáty, ale také k vzniku obchodních bariér reflektujících do určité míry politické a hospodářské vztahy v jednotlivých oblastech⁷⁵. Za účelem eliminace těchto ekonomických bariér, bez ohledu na jejich charakter, docházelo mezi emitenty k uzavírání bilaterálních či vícestranných konvencí, či vzniku měnových spolků, sdružení a unií. Zásadní roli v procesu vzniku měnových spolků či unií zastávala mimo výše zmíněné snahy o eliminaci určitých bariér nejen intenzita ekonomických vazeb mezi signatáři obchodních dohod, ale také dobrovolnost či nedobrovolnost jednotlivých držitelů mincovního regálu popř. samotných zemí vstoupit do těchto poli unifikace. Tyto skutečnosti, jež i v dnešní době ovlivňují stabilitu měnových systémů, do určité míry odůvodňují či spíše vysvětlují také cykličnost vznikání a zanikání měnových spolků a unií, k jejichž genezi a následným zánikům dochází de facto již od antického období.

Jakožto případy integrace měnových systémů antického světa lze uvést mincovní sdružení řeckých městských států, mezi něž lze zařadit např. Achájský spolek, Euboickou ligu, Aitólský spolek či např. Bojótský spolek⁷⁶. Naopak za až paradoxní lze považovat, zejména vzhledem k obecně známému rozmachu a charakteru správy jednotlivých území, nesjednocení měnových systémů užívaných v rámci jednotlivých regionů římského impéria⁷⁷. Důsledkem dělby římského impéria, úpadku politického významu a následného zániku její západní části, tzn. Západořímské říše, došlo nejen k překreslení politické mapy

⁷⁵ KLUGE (2007), p. 94; SEJBAL (1998), p. 41

⁷⁶ BOEHRINGER (2002), p. 35–52

⁷⁷ BRUNETT (2002), p. 15–20

tehdejší Evropy, ale roztržité mincovní produkce někdejšího římského impéria mezi germánské kmeny spravující někdejší části Západořímské říše či jejich vládce⁷⁸.

Vlivem těchto faktorů, ale také např. působením pokračujícího migračního tlaku (stěhování národů), představujícího příchod kmenů nevyužívajících monetární prostředky v rámci ekonomických transakcí, docházelo nejen k rozpadu již existujících měnových systémů, nýbrž také k demonetizaci určitých oblastí Západo- i Východořímského říše a návratu k užívání premonetárních platidel a uplatňování barterového obchodu. K opětovné výraznější centralizaci a celkové reorganizaci mincovní produkce došlo po poměrně dlouhé době až během vlády franského krále Pipina Krátkého a jeho syna Karla Velikého, přičemž právě výše uvedené „deriváty“ denárové měny zavedené v r. 794 Karlem Velikým vytvořily podhoubí pro pozdější rozmach měnových svazků a spolků v období vrcholného a pozdního středověku⁷⁹.

Vzniku vícestranných čili geopoliticky rozsáhlejších území užívajících společnou měnu předcházela ujednávání bilaterálních konvencí, na jejichž základě docházelo zpravidla k ustálení měnových poměrů včetně metrologických či ikonografických charakteristik mincí jednotlivých emitentů. Mezi na bázi těchto předpokladů založené sdílení ražby mincí a samotného oběživa lze zařadit např. konvenci uzavřenou v r. 1190 mezi tehdejším římsko-německým císařem Jindřichem VI. a kolínským arcibiskupem Filipem z Heinsbergu, mincovní konvenci ujednanou v r. 1222 mezi rakouským vévodou Leopoldem VI. Babenberským a solnohradským arcibiskupem Eberhardem II., či např. dohody ujednané mezi Eberhardovými následníky a korutanskými vévody v l. 1268, 1286 a 1334⁸⁰. Obdobně docházelo k uzavírání a následnému obnovování těchto dohod také např. mezi městy Lübeck a Hamburg v l. 1255, resp. 1304⁸¹, či v případě měst Nordhausen a Ellrich v dnešním Durynsku⁸².

⁷⁸ viz pozn. 43–50

⁷⁹ KLUGE (2007), p. 98–103

⁸⁰ SEJBAL (1998), p. 41–42; KOCH (1994), p. 113

⁸¹ STEFKE (2002), p. 171–172

⁸² JESSE (1928), p. 24

2.1 Česko-míšeňská brakteátová unie

Jeden z nejstarších příkladů vícestranné unifikace měnových systémů držiteli mincovního regálu vrcholně středověké Evropy představovala Česko-míšeňská měnová unie. Vznik a samotnou existenci této měnové unie zastával i přes absenci písemných pramenů již během druhé dekády 20. stol. Walter Schwinkovski, jehož názor podpořili v následujících dekádách také K. Turnwald, či P. Arnold⁸³. Rozhodnutí českého krále, Václava I. (1230 – 1253), vstoupit do česko-míšeňské brakteátové unie lze v tomto případě vnímat jako poněkud nestandardní, neboť za nejpodstatnější důvod pro realizaci tohoto kroku bývá považována ztráta správy královské mincovny v Praze, o níž Václav I. dočasně přišel v důsledku okupace hlavního města království jeho druhorozeným synem Přemyslem Otakarem během l. 1247–1249⁸⁴. Společná mincovní produkce českých králů a míšeňských markrabat ve Freibergu bývá zasazována do údobí let 1245/47–1252/53⁸⁵. Konkrétní počet držitelů mincovního regálu, resp. emitentů brakteátových ražeb v rámci česko-míšeňské unie není doposud přesně určen, neboť včetně českých králů a míšeňských markrabat či biskupů se na mincovní produkci v česko-míšeňském pohraničí podílelo či alespoň mohlo podílet až 14 dalších držitelů mincovního regálu.⁸⁶

2.2 Vendické mincovní sdružení

Druhý příklad měnové unifikace, jehož kořeny sahají do druhé poloviny 13. stol., a jehož název reflektuje označení původních obyvatel oblasti, představuje Vendické mincovní sdružení (něm. *Wendische Münzverein*). Vzniku tohoto mincovního sdružení předcházelo odejmutí území někdejšího Saského vévodství ovládaného společně s Bavorským Jindřichem Lvem z dynastie Welfů císařem Fridrichem I. Barbarossou v r. 1180. V návaznosti na tyto skutečnosti došlo již během následujících let k udělení práva dohlížet na jakost oběživa městům Lübeck (v r. 1181) a Hamburg (v r. 1182)⁸⁷. Zmíněná města zároveň představovala jedny z vůbec prvních v rámci Svaté říše římské, jimž bylo

⁸³ SCHNEIDER (2018), p. 49

⁸⁴ ZAORAL (2000), p. 86

⁸⁵ tamtéž

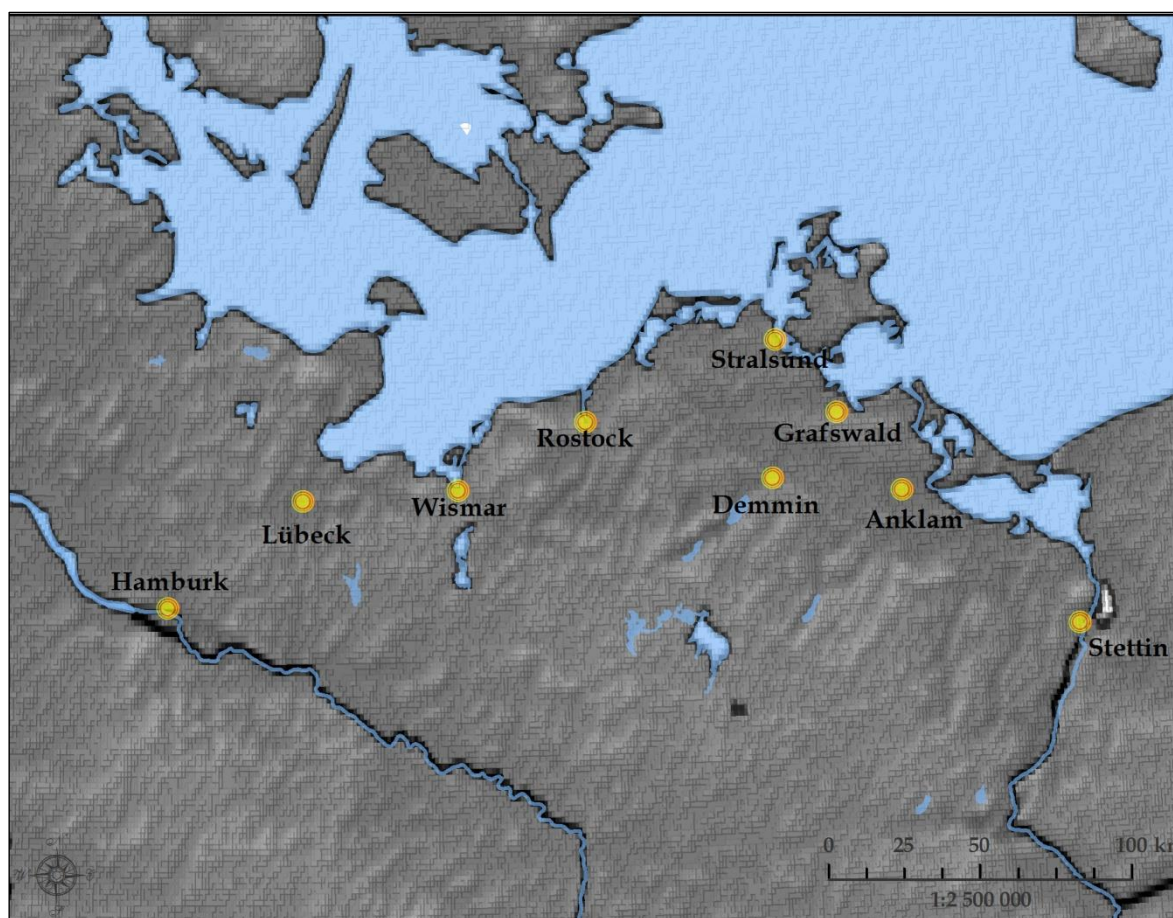
⁸⁶ HAUPT (1974), p. 48

⁸⁷ MEDING (2017B), p. 137

uděleno samotné právo razit vlastní mince, což mj. dokládá výše zmíněná konvence z r. 1255.

Základní kámen Vendického mincovního sdružení byl položen uzavřením dohody ze dne 29. června 1373, dle níž města Lübeck, Hamburg, Rostock, Stralsund, Wismar, Štětín, Anklam a Demmin, z nichž většina obdržela právo ražby vlastních mincí během r. 1325, ujednala vzájemné uznávání a akceptování ražeb, zákaz ražby nových mincí po dobu dvou následujících let či zákaz obíhání cizích mincí⁸⁸. K zahájení společné ražby mincí došlo na základě dohody uzavřené o šest let později (9. února 1379) mezi městy Lübeck, Hamburg a Wismar. Původní společné nominály vendického mincovního sdružení představovaly fenik a jeho čtyřnásobek – *witten*⁸⁹. Postupný vývoj tohoto mincovního svazku – metrologické charakteristiky jednotlivých nominálů, společně se signatáři jednotlivých konvencí s délkou jejich platností popisují následující řádky.

Mapa 1 – Zakladající města Vendického mincovního sdružení

⁸⁸ MÄKELER (2010), p. 258

⁸⁹ MÄKELER (2010), p. 260

Dohoda ze dne 9. února 1379⁹⁰

- Uzavřena v městě Lübeck
- Platnost: 2 roky
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - witten, 176 z 1 marky, ryzost 842/1000, celková hmotnost 1,33 g, obsah drahého kovu 1,12 g
 - fenik ($\frac{1}{4}$ witten), 516 z 1 marky, ryzost 562/1000, celková hmotnost 0,45 g, obsah drahého kovu 0,25 g

Dohoda ze dne 6. dubna 1381⁹¹

- Obnovení dohody z Lübecku z dne 9. února 1379
- Platnost: 3 roky
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg, Rostock, Stralsund
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - witten, 176 z 1 marky, ryzost 842/1000, celková hmotnost 1,33 g, obsah drahého kovu 1,12 g
 - fenik ($\frac{1}{4}$ witten), 516 z 1 marky, ryzost 562/1000, celková hmotnost 0,45 g, obsah drahého kovu 0,25 g

Dohoda ze dne 9. února 1387⁹²

- Uzavřena v městě Mölln
- Platnost: ???
- Signatáři: města Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - witten, 176 z 1 marky, ryzost 842/1000, celková hmotnost 1,33 g, obsah drahého kovu 1,12 g

⁹⁰ JESSE (1928), p. 86–88

⁹¹ JESSE (1928), p. 88–89

⁹² JESSE (1928), p. 89

- feník ($\frac{1}{4}$ witten), 516 z 1 marky, ryzost 562/1000, celková hmotnost 0,45 g, obsah drahého kovu 0,25 g

Dohoda ze dne 10. března 1392⁹³

- Uzavřena v ???
- Platnost: 6 let
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg, Rostock
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - sechsling, 114 z 1 marky, ryzost 750/1000, celková hmotnost 2,05 g, obsah drahého kovu 1,54 g
 - dreiling, 230 z 1 marky, ryzost 750/1000, celková hmotnost 1,017 g, obsah drahého kovu 0,76 g
 - dutý feník, 558 z 1 marky, ryzost 563/1000, celková hmotnost 0,42 g, obsah drahého kovu 0,24 g

Dohoda o ražbě lehčích mincí z roku 1395⁹⁴

- Uzavřena v ???
- Platnost: ???
- Signatáři: města Stralsund, Anklam, Greifswald
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - sechsling, 144 z 1 marky, ryzost 750/1000, celková hmotnost 1,62 g, obsah drahého kovu 1,32 g
 - feník, ryzost 469/1000

⁹³ MEDING (2017B), p. 138

⁹⁴ JESSE (1928), p. 93

Dohoda z r. 1398⁹⁵

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - witten, 193 z 1 marky, ryzost 813/1000, celková hmotnost 1,21 g, obsah drahého kovu 0,98 g
 - dutý fenik, 576 z 1 marky, ryzost 563/1000, celková hmotnost 0,41 g, obsah drahého kovu 0,23 g
 - hālbling (scherf), 1152 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,20 g, obsah drahého kovu 0,10 g

Dohoda ze dne 6. února 1403⁹⁶

- Uzavřena v ???
- Platnost: 10 let
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg, Rostock, Stralsund
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - witten, 192 z 1 marky, ryzost 781/1000, celková hmotnost 1,22 g, obsah drahého kovu 0,95 g
 - dutý fenik pro Lübeck, Hamburg, Wismar a Lüneburg, dutý fenik, 576 z 1 marky, ryzost 563/1000, celková hmotnost 0,41 g, obsah drahého kovu 0,23 g
 - dutý fenik pro Rostock a Stralsund, 216 z 1 marky, ryzost 563/1000, celková hmotnost 1,08 g, obsah drahého kovu 0,61 g
 - hālbling (scherf), 1152 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,20 g, obsah drahého kovu 0,10 g

⁹⁵ JESSE (1928), p. 92–93

⁹⁶ JESSE (1928), p. 93–94

Nedatovaná dohoda z roku 1406⁹⁷

Na základě dohody z r. 1406 uzavřené mezi městy Lübeck, Hamburg, Lüneburg a Wismar uzavřené v Rostocku došlo k revalvaci poměru signatáři vydávaných feniků k wittenovým ražbám měst Rostock, Stralsund, Anklam a Greifswald ze 4 : 1 na 3 : 1. Počet signatářů této smlouvy ještě v průběhu roku 1406 rozšířilo město Hannover.

Dohoda ze září r. 1411⁹⁸

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - witten, 208 z 1 marky, ryzost 750/1000, celková hmotnost 1,12 g, obsah drahého kovu 0,84 g

Dohoda ze dne 8. října 1424⁹⁹

Unikátní pozici v rámci jednotlivých konvencí ujednaných mezi členy Vendického mincovního sdružení zastávala dohoda uzavřená dne 8. října 1424 nejen mezi samotnými hanzovními městy, ale také Dánským královstvím v osobě manželky tehdejšího dánského krále a vládce Kalmarské unie, Filipy Anglické. I přes přijetí desetileté platnosti tohoto dokumentu, k němuž se v průběhu r. 1425 připojila také města Rostock, Stralsund a Greifswald, pozbyla dohoda na významu již v r. 1426, tzn. poměrně nedlouho od jejího schválení¹⁰⁰.

- Uzavřena v ???
- Platnost: 10 let
- Signatáři: Filipa Anglická, manželka dánského krále Erika VII. Pomořanského, města Lübeck, Hamburg, Lüneburg, Wismar
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů

⁹⁷ JESSE (1928), p. 95–96

⁹⁸ JESSE (1928), p. 96–97

⁹⁹ JESSE (1928), p. 99–102

¹⁰⁰ HORSNÆS (2018), p. 390–392

- sechsling, 168 z 1 marky, ryzost 703/1000, celková hmotnost 1,39 g, obsah drahého kovu 0,98 g
- dutý fenik, ryzost 453/1000, celková hmotnost 0,34 g, obsah drahého 0,15 g

Dohoda ze dne 18. září 1432¹⁰¹

- Uzavřena v městě Lübeck
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 92 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 2,54 g, obsah drahého kovu 1,59 g
 - sechsling, 184 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,27 g, obsah drahého kovu 0,79 g
 - dutý fenik, 744 z 1 marky, ryzost 437/1000, celková hmotnost 0,31 g, obsah drahého kovu 0,14 g

Dohoda ze r. 1433, modifikace dohody z r. 1432¹⁰²

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 95 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 2,46 g, obsah drahého kovu 1,56 g
 - sechsling, 195 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,20 g, obsah drahého kovu 0,75 g
 - dutý fenik, 768 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 0,30 g, obsah drahého kovu 0,12 g

¹⁰¹ JESSE (1928), p. 105–107

¹⁰² JESSE (1928), p. 106–107

Dohoda ze r. 1439¹⁰³

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 96 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 2,44 g, obsah drahého kovu 1,52 g

Společně s ujednáním změny parametrů šilinkových ražeb došlo na základě dohody z r. 1439 k zákazu ražby drobných mincí, blaffertů s hodnotou dvou feniků, samotných feniků a scherfů představujících ekvivalent $\frac{1}{2}$ feniku. Ražba těchto drobných nominálů byla obnovena o více než půl století později, v r. 1492.

Dohoda ze dne 15. října 1467¹⁰⁴

- Uzavřena v městě Lübeck
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - dvoušilink, 67,5 z 1 marky, ryzost 812/1000, celková hmotnost 3,46 g, obsah drahého kovu 2,81 g
 - šilink, 101 z 1 marky, ryzost 609/1000, celková hmotnost 2,32 g, obsah drahého kovu 1,41 g
 - sechsling, 195 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,20 g, obsah drahého kovu 0,75 g

Dohoda ze dne 15. června 1468¹⁰⁵

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg

¹⁰³ JESSE (1928), p. 106–108

¹⁰⁴ JESSE (1928), p. 118; KUNZEL (1998), p. 31

¹⁰⁵ JESSE (1928), p. 118–119

- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - dvoušilink, 69 z 1 marky, ryzost 750/1000, celková hmotnost 3,39 g, obsah drahého kovu 2,54 g
 - šilink, 103½ z 1 marky, ryzost 563/1000, celková hmotnost 2,26 g, obsah drahého kovu 1,27 g
 - sechsling, 195 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,20 g, obsah drahého kovu 0,75 g

Dohoda ze r. 1492¹⁰⁶

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - dvoušilink, 69 z 1 marky, ryzost 750/1000, celková hmotnost 3,39 g, obsah drahého kovu 2,54 g
 - šilink 103½ z 1 marky, ryzost 562/1000, celková hmotnost 2,26 g, obsah drahého kovu 1,25 g
 - sechsling, 190 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 1,24 g, obsah drahého kovu 0,62 g
 - blaffert, 432 z 1 marky, ryzost 375/1000, celková hmotnost 0,54 g, obsah drahého kovu 0,23
 - fenik 864 z 1 marky, ryzost 375/1000, celková hmotnost 0,27 g, obsah drahého kovu 0,10 g

Dohoda ze dne 29. prosince 1506¹⁰⁷

- Uzavřena v městě Hamburg
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů

¹⁰⁶ JESSE (1928), p. 121–122

¹⁰⁷ JESSE (1928), p. 129

- marka, $12\frac{1}{5}$ z 1 marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 19,19 g, obsah drahého kovu 17,99 g
- $\frac{1}{2}$ -marka, $24\frac{2}{5}$ z 1 marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 9,59 g, obsah drahého kovu 8,99 g
- $\frac{1}{4}$ -marka, $48\frac{4}{5}$ z 1 marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 4,80 g, obsah drahého kovu 4,49 g

Dohoda ze r. 1512¹⁰⁸

- Uzavřena v městě Bergedorf
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 95 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 2,46 g, obsah drahého kovu 1,56 g
 - sechsling, 195 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,20 g, obsah drahého kovu 0,75 g
 - dutý fenik, 768 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 0,30 g, obsah drahého kovu 0,12 g

Dohoda ze r. 1515¹⁰⁹

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 95 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 2,46 g, obsah drahého kovu 1,56 g
 - sechsling, 195 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,20 g, obsah drahého kovu 0,75 g
 - dutý fenik, 768 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 0,30 g, obsah drahého kovu 0,12 g

¹⁰⁸ JESSE (1928), p. 130

¹⁰⁹ Tamtéž, p. 130

Dohoda ze r. 1537¹¹⁰

- Uzavřena v ???
- Platnost: neuvedena v textu dohody
- Signatáři: města Lübeck, Hamburg, Wismar, Lüneburg
- Výchozí hmotnostní jednotka: marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 95 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 2,46 g, obsah drahého kovu 1,56 g
 - sechsling, 195 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,20 g, obsah drahého kovu 0,75 g
 - dutý fenik, 768 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 0,30 g, obsah drahého kovu 0,12 g

2.3 Livonská měnová unie

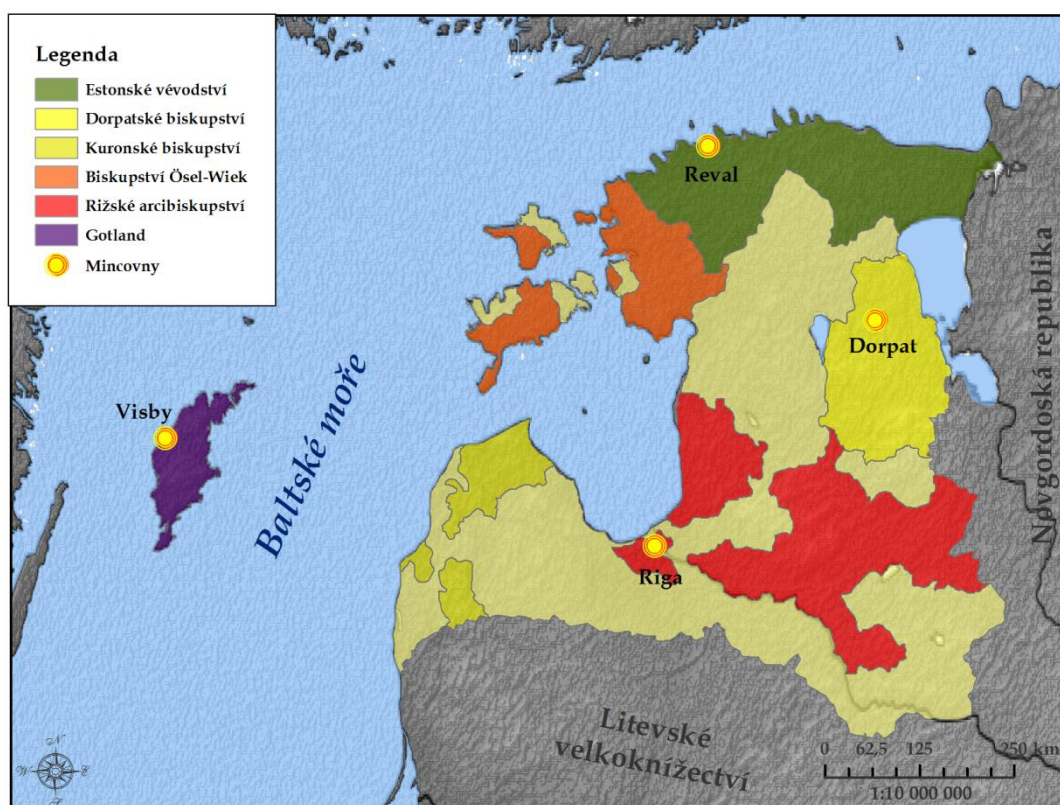
V těsném sousedství, konkrétně v pobaltském regionu, doplňovala Vendické měnové sdružení Livonská měnová unie. Počátky tohoto příkladu měnové unifikace sahají do první poloviny 13. stol., kdy došlo na území řížského biskupství, během úřadování Alberta Řížského, k zahájení mincovní produkce navazující na mincovnictví města Visny na ostrově Gotland. Během druhé poloviny 13. stol. následně došlo k zahájení mincovní produkce mající vzor ve zmíněných ražbách z Visny také v Tallinnu, Tartu či Öselském biskupství. V samotném městě Riga nicméně v období sjednocování mincovních parametrů v regionu již nerazil mince držitel arcibiskupského úřadu, ale Livonský řád. I přes tuto skutečnost však cirkulovaly ražby zmíněných oblastí společně, což potvrzuje existenci měnové unie. Výjimku v regionu představovalo pouze město Memel (syn. Klaipėda), jehož mincovní produkce vycházela z pruského standardu.

Po dočasném rozpadu této měnové unie, k němuž vzhledem k okolnostem a dění v regionu došlo během závěru 13. stol., byla během l. 1363 – 1365 obnovena společná ražba mincí mezi městy Tartu a Tallinn. Včetně drobné mince byly od 60. let 14. století raženy také vyšší nominály – *artigy*, jejichž název měl původ v severských ražbách s označení *örtug*. Znovuvzkřísení livonské měnové unie, resp. konvence mezi městy Tartu

¹¹⁰ JESSE (1928), p. 138

a Tallinn vyústila mj. v zavedení nových nominálů představujících díly zmíněných artigů. Svými hodnotami představovaly nové ražby 1/3, 1/6 a 1/12 artigu, avšak pouze 1/3 artigu (*lübische*) představovala nominál ražený v obou ze zmíněných mincoven. I přes veškeré snahy Livonského řádu o zastavení ražby mincí během ekonomické krize a hladomoru postihujícího region během první čtvrtiny 15. stol. nedošlo k ukončení produkce nominálů s klesajícím množstvím stříbra v Tallinnu a Tartu. Za účelem eliminování nekvalitních ražeb došlo mezi zmíněnými městy a Livonským řádem k dohodě, na jejímž základě měla být ražba mincí od r. 1420 do r. 1422 přerušena a ve zmíněném roce následně také provedena mincovní reforma. Uvedená reforma opětovně sjednotila nejvýznamnější města livonského regionu v otázce oběživa a obnovila ražbu nejen v Tallinu a Tartu, ale také v Rize. Tato skutečnost opětovně položila základy Livonské měnové unie, jež v podobě spolku měst Tallinn, Tartu a Riga zůstala aktivní až do druhé poloviny 16. stol.¹¹¹

Mapa 2 – Livonská měnová unie v 2. pol 13. stol.

¹¹¹ LEIMUS (2018), p. 5–11

2.4 Mincovní spolek porýnských kurfiřtů

Ačkoliv ne co do počtu emitentů, tak jednoznačně prostorově, resp. územně nejrozsáhlejší příklad integrace měnových systémů v rámci Svaté říše římské představoval mincovní svaz porýnských kurfiřtů (*Rheinischer Münzverein*), konglomerát územních celků spravovaných původně třemi, později čtyřmi, z celkového počtu původních sedmi říšských knížat s právem volit vládce Svaté říše římské - kurfiřtů. Myšlenka vytvoření unifikovaného mincovního systému na územích porýnských kurfiřtů, tzn. arcibiskupů mohučských, kolínských a trevírských a rýnských falckrabat, nevycházela pouze ze samotných ambicí říšských knížat, ale také z ekonomického a politického významu této oblasti, reflektujícího také protínání přítomných významných obchodních cest včetně samotné řeky Rýn¹¹².

Počátky porýnského mincovního spolku bývají spojovány s trevírským arcibiskupem a kurfiřtem Balduinem Lucemburským, jehož zásluhou mj. také dosáhla Lucemburská dynastie říšské koruny v osobě Balduinova bratra Jindřicha VII. Lucemburského¹¹³. Prostřednictvím své vlastní politiky a zajištění vlivu rodu v západní části Svaté říše římské usiloval prastrýc budoucího císaře a českého krále Karla IV. o prosazení společné měnové politiky mezi porýnskými kurfiřty. Zmíněné snahy Balduina Lucemburského položily základy porýnského mincovního svazu, což potvrzovala i (přes brzké pozbytí platnosti) nejstarší dohoda uzavřená mezi Balduinem Lucemburským, tzn. Trevířským arcibiskupstvím a Lucemburským hrabstvím, jež spravoval ve jménu Karla IV., Kolínským arcibiskupstvím a markrabstvím Jülich v r. 1348. Tendence vytvořit jednotný měnový systém nezmizel z politických cílů porýnských kurfiřtů ani přes jeho neobnovení dle textu smlouvy uzavřené mezi týmiž signatáři v r. 1352¹¹⁴.

Devět měsíců po smrti Balduina Lucemburského navázal na měnově-integrační snahy jeho nástupce v pozici trevírského arcibiskupa, Bohemond z Saarsbrückenu, jenž dne 24. září 1354 uzavřel ve městě Köblenz se svými protějšky z Mohuče a Kolína nad Rýnem zemský mír zahrnující mj. společnou ražbu zlatých a stříbrných mincí, či ustanovení o jednotném přístupu kurfiřtů v oblasti padělání mincí. V přímé návaznosti na tuto dohodu došlo 15. srpna 1357 z iniciativy téhož kolínského arcibiskupa, Viléma z Gennepu, k uzavření dohody obdobné dohody zaměřené na ražbu společné mince s nově

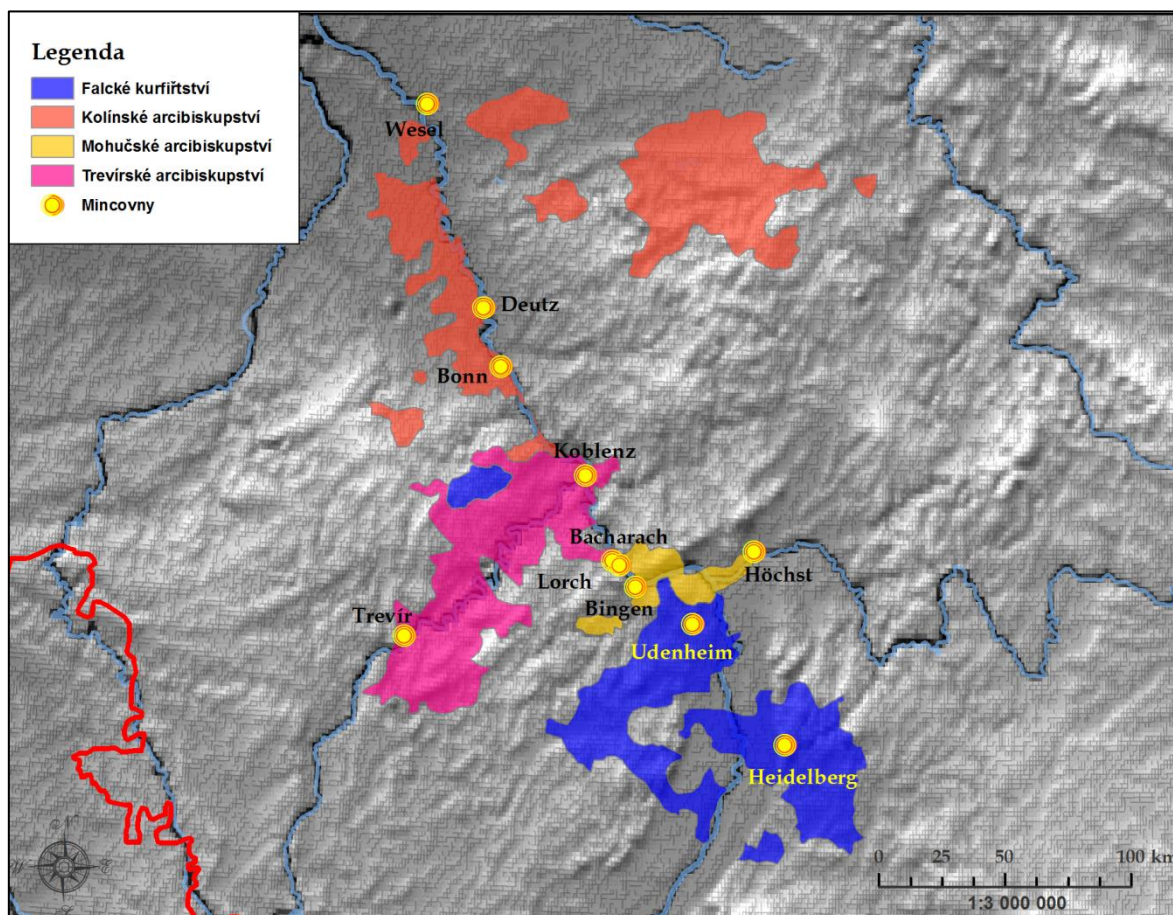
¹¹² EICHELMANN (2017), p. 203

¹¹³ HOENSCH (2003), p. 26–27

¹¹⁴ FORNECK (1985) in: Balduin von Luxemburg, p. 487

povýšeným vévodstvím Jülich a říšskými městy Kolín nad Rýnem a Cáchy, jež však žádné vlastní nominály nerazily. Prostřednictvím této dohody došlo zároveň k ustálení poměrů mezi nominály raženými v městech Riehl a Cáchy¹¹⁵.

Mapa 3 – Území a mincovny porýnských kurfiřtů na konci 14. stol.

Následné dvě mincovní dohody předcházející finálnímu založení mincovního svazu porýnských kurfiřtů, tzn. dohoda ujednaná mezi falckým a mohučským kurfiřtem v r. 1367 společně s dohodou uzavřenou o pět let později mezi dvojicí zbývajících porýnských kurfiřtů (trevírským a kolínským), reflektovaly stálý zájem těchto říšských knížat o jednotnost či propojení měnových systémů¹¹⁶.

¹¹⁵ EICHELMANN (2017), p. 204–205

¹¹⁶ EICHELMANN (2017), p. 205–206

2.5 Rappenový mincovní svaz

Po boku, či spíše ve stínu dvou územně rozsáhlejších mincovních svazků (Vendického mincovního sdružení a mincovního spolku porýnských kurfiřtů) vzniklo v rámci Svaté říše římské také několik dalších měnových spolků. Jeden z těchto případů unifikace měnových systémů představoval Rappenový mincovní svaz (něm. *Rappenmünzbund*)¹¹⁷. Državy emitentů mincí tohoto mincovního spolku ležely na území někdejšího Švábského vévodství, tzn. v jihozápadní části Svaté říše římské. Obdobně jako v případě Vendického mincovního spolku, také vzniku *Rappenmünzbundu* předcházelo v regionu vytváření menších celků vznikajících za účelem eliminace obchodních bariér. Dokladem těchto snah byly např. dohoda uzavřená 2. března 1342 mezi pány z Rappolsteinu a městy Colmar, Münster, Türkheim, Kaiserberg, Reichenweier a Bergheim v prvním ze zmíněných měst, či Bruggská mincovní konvence ujednána o dva roky později (20. ledna 1344) mezi rakouskými vévody a městy Zürich a Basilej (něm. Basel) včetně tamních opatství či biskupství¹¹⁸.

K založení Rappenového mincovního svazu došlo na základě dohody uzavřené 7. března 1377 ve městě Schaffhausen mezi devíti držiteli práva na ražbu mincí, resp. mezi pěticí světských vládců a čtyřmi městy. I přes poměrně vysoký počet signatářů dohody ze Schaffhausenu nepředstavovala tato ujednání fúzi měnových soustav v regionu. Zmíněný počet emitentů převyšovaný ještě vyšším počtem mincoven reflektoval množství metrologicky odlišných mincí v oběhu a s tím související počet tzv. mincovních oblastí. V reakci na tento fakt bylo území samotného Rappenového mincovního svazu, již na základě dohody ze Schaffhausenu rozčleněno do tří mincovních krajů. Vývoj členské základny mincovních krajů a samotného *Rappenmünzbundu* existujícího až do r. 1584 a metrologických charakteristik jednotlivých ražeb popisují následující řádky¹¹⁹.

Dohoda ze dne 3. března 1377¹²⁰

- Uzavřena v městě Schaffhausen
- Platnost: 15 let

¹¹⁷ MÄKELER (2010), p. 263

¹¹⁸ ROSEN (1989), p. 288

¹¹⁹ BREYVOGEL (2003), p. 186

¹²⁰ CAHN (1901), p. 25–26

- Signatáři: vévoda Leopold IV. Habsburský, hrabě Rudolf Habsbursko–Laufenburský, hrabě Rudolf z Kyburgu, hraběnka Alžběta z Neuenburgu, svobodný pán Herman z Krenkingenu, města Basilej, Zürich, Bern a Solothurn
- Výchozí hmotnostní jednotky: hornorýnská marka – 234,29 g, curyšská marka 237,1 g
- Instrukce pro mincovnu ve městě Freiburg im Breisgau
 - fenik, 672 z 1 hornorýnské marky, ryzost 914/1000, celková hmotnost 0,349 g, obsah drahého kovu 0,319 g
- Instrukce pro mincovny v městech Basilej, Breisach, Zofingen, Laufenburg, Thingen a Bergheim
 - fenik, 888 z 1 hornorýnské marky, ryzost 800/1000, celková hmotnost 0,264 g, obsah drahého kovu 0,211 g
- Instrukce pro mincovny v městech Zürich, Schaffhausen, Bern, Solothurn, Burgdorf a Neuenburg
 - fenik, 1212 z 1 curyšské marky, ryzost 800/1000, celková hmotnost 0,196 g, obsah drahého kovu 1,57 g

Dohoda ze dne 14. září 1387¹²¹

- Uzavřena v městě Basilej
- Platnost: 10 let
- Signatáři: vévoda Leopold IV. Habsburský, Fridrich II. z Blankenheimu biskup z Štrasburgu, hrabě Rudolf z Hohenbergu, hrabě Johann Habsbursko–Laufenburský, hrabě Berchthold z Kyburgu, hraběnka Alžběta z Neuenburgu, svobodný pán Herman z Krenkingenu, města Basilej, Zürich, Luzern, Bern, Burgdorf, Thun, Unterseen, Aarberg, Laupten, Solothurn, Colmar, Münster im St. Gregorienthal, Kaiserberg, Mülhausen, Reichenweiher, Zellenberg, Türkheim, Vilém I. Stör opat z Murbachu, Bruno I. pán z Rappolsteinu, Heinrich III. hrabě z Saarwerden
- Výchozí hmotnostní jednotka: hornorýnská marka – 234,29 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - fenik, 1168 z 1 marky, ryzost 727/1000, celková hmotnost 0,20 g, obsah drahého kovu 0,146 g

¹²¹ CAHN (1901), p. 30–35

Dohoda ze dne 1. září 1399¹²²

- Uzavřena v městě Ensisheim
- Platnost: 5 let
- Signatáři: Leopold IV. Habsburský, město Basilej
- Výchozí hmotnostní jednotka: hornorýnská marka – 234,29 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - zweiling, 672 z 1 marky, ryzost 667/1000, celková hmotnost 0,35 g, obsah drahého kovu 0,23 g
 - stäbler 1344 z 1 marky, ryzost 667/1000, celková hmotnost 0,17 g, obsah drahého kovu 0,12 g

Dohoda ze dne 24. února 1403¹²³

- Uzavřena v ???
- Platnost: 6 let
- Signatáři: Leopold IV. Habsburský, města Basilej, Freiburg im Breisgau, Colmar, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: hornorýnská marka – 234,29 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - stäbler 1356 z 1 marky, ryzost 667/1000, celková hmotnost 0,14 g, obsah drahého kovu 0,09 g

Dohoda ze dne 24. dubna 1425¹²⁴

- Uzavřena v ???
- Platnost: 6 let či déle
- Signatáři: Kateřina Burgundská vdova po Leopoldovi IV. Habsburském, města Basilej, Freiburg, Colmar, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů

¹²² CAHN (1901), p. 42–45

¹²³ CAHN (1901), p. 58–59

¹²⁴ CAHN (1901), p. 67–74

- plappart, 145 z 1 marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 1,62 g, obsah drahého kovu 1,51 g
- rappen, (zweiling), 480 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,49 g, obsah drahého kovu 0,24 g
- stäbler (hälbling), 960 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,24 g, obsah drahého kovu 0,12 g

Dohoda ze dne 9. března 1462 schválená 7. dubna téhož roku¹²⁵

- Uzavřena v městě Neuenburg
- Platnost: ???
- Signatáři: Petr z Morspergu, zemský fojt habsburských držav v Předních Rakousech; města Freiburg, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů
 - stäbler, 1056 z 1 marky, ryzost 438/1000, celková hmotnost 0,22 g, obsah drahého kovu 0,10 g
 - vierer, („čtyřstäbler“), 280 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,84 g, obsah drahého kovu 0,42 g

Dohoda ze dne 22. září 1478¹²⁶

- Uzavřena v městě Neuenburg
- Platnost: ???
- Signatáři: arcivévoda Zikmund Habsburský, města Basilej, Freiburg, Colmar, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů
 - rappen, 489 z 1 marky, ryzost 438/1000, celková hmotnost 0,48 g, obsah drahého kovu 0,21 g
 - stäbler (hälbling), 978 z 1 marky, ryzost 438/1000, celková hmotnost 0,24 g, obsah drahého kovu 0,105 g

¹²⁵ CAHN (1901), p. 84–86

¹²⁶ CAHN (1901), p. 91–92

Dohoda ze dne 30. října 1480¹²⁷

- Uzavřena v městě Colmar
- Platnost: ???
- Signatáři: arcivévoda Zikmund Habsburský, města Basilej, Freiburg, Colmar, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů
 - groš, 57 a 1/3 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 4,09 g, obsah drahého kovu 2,55 g
 - plappart, 142 a 2/3 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 2,04 g, obsah drahého kovu 1,28 g
 - rappen, 576 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,41 g, obsah drahého kovu 0,20 g
 - stäbler (hälbling), 1152 z 1 marky, ryzost 438/1000, celková hmotnost 0,20 g, obsah drahého kovu 0,09 g

Dohoda ze dne 2. května 1498¹²⁸

- Uzavřena v ???
- Platnost: ???
- Signatáři: říšský král Maxmilián I. Habsburský, města Basilej, Freiburg, Colmar, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů
 - rappen, 608 z 1 marky, ryzost 438/1000, celková hmotnost 0,39 g, obsah drahého kovu 0,17 g
 - stäbler (hälbling), 1216 z 1 marky, ryzost 422/1000, celková hmotnost 0,20 g, obsah drahého kovu 0,08 g

¹²⁷ CAHN (1901), p. 94–98

¹²⁸ CAHN (1901), p. 102–103

Dohoda ze dne 30. listopadu 1498¹²⁹

- Uzavřena v městě Neuenburg
- Platnost: ???
- Signatáři: říšský král Maxmilián I. Habsburský, města Basilej, Freiburg, Colmar, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: hornorýnská marka – 234,29 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - dicken (tlustý plappart), 32 z 1 marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 7,32 g, obsah drahého kovu 6,86 g
 - groš, 61 z 1 marky, ryzost 562/1000, celková hmotnost 3,84 g, obsah drahého kovu 2,16 g
 - plappart, 111 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 2,11 g, obsah drahého kovu 1,055 g
 - dvourvierer, 168 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 1,40 g, obsah drahého kovu 0,07 g
 - vierer, 296 z 1 marky, ryzost 438/1000, celková hmotnost 0,79 g, obsah drahého kovu 0,35 g

Dohoda ze dne 24. března 1533¹³⁰

- Uzavřena v městě Ensisheim
- Platnost: ???
- Signatáři: říšský král Ferdinand I. Habsburský, města Basilej, Freiburg, Colmar, Breisach
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů
 - batzen, 71 z 1 marky, ryzost 438/1000, celková hmotnost 0,39 g, obsah drahého kovu 0,165 g
 - plappart, 119 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 1,97 g, obsah drahého kovu 0,98 g
 - dvourvierer, 176 z 1 marky, ryzost 484/1000, celková hmotnost 1,33 g, obsah drahého kovu 0,64 g

¹²⁹ CAHN (1901), p. 105–107

¹³⁰ CAHN (1901), p. 136–140

- vierer, 312 z 1 marky, ryzost 422/1000, celková hmotnost 0,75 g, obsah drahého kovu 0,30 g
- rappen, 608 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 0,39 g, obsah drahého kovu 0,16 g
- stäbler (hälbling), 1231 z 1 marky, ryzost 407/1000, celková hmotnost 0,19 g, obsah drahého kovu 0,08 g

2.6 Švábský mincovní spolek

V těsném sousedství *Rappenmünzbundu* a takřka ve stejném období, v průběhu poslední čtvrtiny 14. stol., byly položeny základy dalšího z územně menších měnových spolků v rámci Svaté říše římské – Švábského mincovního spolku (něm. *Schwäbischer Münzverein*)¹³¹. Obdobně jako v případě dalších měnových spolků nebyla jedinou myšlenkou vzniků Švábského mincovního spolku pouze eliminace obchodních bariér, ale také a v tomto případě primárně reakce na již déletrvající problém zhoršování tamního oběživa v čele s haléři (něm. *heller*) nesoucími označení podle místa jejich ražby – švábského města Hall – a jejich napodobeninami raženými v okolí. Vzniku tohoto spolu předcházely snahy tehdejšího vládce Svaté říše římské a českého krále, Václava IV., omezit produkci nekvalitního oběživa ve Švábsku¹³².

Mezi zakládající členy Švábského mincovního spolku náležela říšská města Ulm, Esslingen a Gmünd společně s hrabaty z Öttingenu, württemberských hrabětem Eberhardem III., augsburským biskupem Burkhardem a také s rakouským vévodou Leopoldem IV., vládcem hrabství Hohenberg podílejícím se o několik let dříve také na vzniku *Rappenmünzbundu*¹³³. Mezi signatáři zakládající listiny švábského mincovního spolku, vyjma trojice zmíněných říšských měst, došlo k jejímu uzavření ve městě Kirchheim unter Teck dne 29. listopadu 1396. Města Ulm, Esslingen a Gmünd rozšířila mincovní spolek nedlouho poté, 7. prosince téhož roku¹³⁴.

Ačkoliv vstoupilo do Švábského mincovního spolku mezi zakládající členy již z počátků jeho existence celkově devět výše zmíněných emitentů, došlo během krátké doby, během následujících tří, resp. čtyř let k odstoupení dvou z nich v čele s rakouským

¹³¹ MEDING (2017A), p. 82

¹³² SCHÜTTENHELM (1987), p. 185–186; MÄKELER (2010), p. 232

¹³³ MÄKELER (2010), p. 268–269

¹³⁴ MÄKELER (2010), p. 269

vévodou Leopoldem IV. Rozhodnutí habsburského vládce vystoupit z tohoto sdružení vycházelo z upřednostnění měnových systémů a metrologie ražeb *Rappenmünzbundu*, do nějž bylo již od r. 1377 začleněno větší množství rodových držav a tamních mincoven v Předních Rakousech. Vyčlenění Habsburků a jejich držav ze Švábského mincovního spolku stvrzovala mincovní konvence uzavřená mezi Leopoldem IV. a městem Basilej dne 1. září 1399. Dalšími zakládajícími členy Švábského mincovního spolku, jež se rozhodli pro vystoupení, byla hrabata z Öttingenu. Území öttingenského hrabství bylo v r. 1400, konkrétně 25. července, včleněno do Franckého mincovního spolku¹³⁵.

Dohoda ze dne 29. listopadu 1396¹³⁶

- Uzavřena v městě Kirchheim under Teck
- Platnost: ???
- Signatáři: Leopold IV. Habsburský, Burkard biskup z Augsburku, württemberský hrabě Eberhard III., öttingenská hrabata Ludvík a Fridrich, říšská města Ulm, Esslingen, Gmünd
- Výchozí hmotnostní jednotka: norimberská marka – 237,52 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 104 z 1 marky, ryzost 667/1000, celková hmotnost 2,28 g, obsah drahého kovu 1,55 g
 - halěr, 512 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,46 g, obsah drahého kovu 0,12 g

I přes poměrně brzký rozklad původní struktury Švábského mincovního spolku nedošlo k jeho definitivnímu zániku, neboť necelé čtyři roky po přestoupení hrabat z Öttingenu do Franckého mincovního sdružení byla myšlenka mincovního spolku vzkříšena. Dne 26. května 1404 položilo nové základy Švábského mincovního spolku celkem 14 signatářů dohody uzavřené na tři roky. Společně s württemberským hrabětem Eberhardem III. vstoupilo do mincovního sdružení 14 říšských měst: Ulm, Biberach, Pfullendorf, Konstanz, Überlingen, Lindau, Ravensburg, Memmingen, St. Gallen, Kempten, Isny, Wangen, Leutkirch a Buchhorn (dnes Friedrichshafen)¹³⁷. Vzhledem

¹³⁵ MEDING (2017A), p. 87

¹³⁶ GÜNTER (1897), p. 10–12

¹³⁷ MEDING (2017A), p. 87

k následnému setrvání až do poloviny 16. stol. bývá za reálnou zakládající listinu Švábského mincovního spolku právě dohoda z r. 1404¹³⁸.

Dohoda ze dne 26. května 1404¹³⁹

- Uzavřena v ???
- Platnost: 3 roky
- Signatáři: württemberský hrabě Eberhard III., města Ulm, Biberach, Pfullendorf, Konstanz, Überlingen, Lindau, Ravensburg, Memmingen, St. Gallen, Kempten, Isny, Wangen, Leutkirch, Buchhorn
- Výchozí hmotnostní jednotka: ulmská marka – 235,355 g
- Instrukce pro mincovny v městech Stuttgart a Ulm
 - šilink, 112 z 1 marky, ryzost 667/1000, celková hmotnost 2,10 g, obsah drahého kovu 1,40 g
 - halěr, 560 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,42 g, obsah drahého kovu 0,11 g
- Instrukce pro mincovny v městech Konstanz a Ravensburg
 - fenik, 668 z 1 marky, ryzost 667/1000, celkové hmotnost 034 g, obsah drahého kovu 0,23 g

Dohoda ze dne 7. října 1417¹⁴⁰

- Uzavřena v městě Konstanz
- Platnost: 5 let
- Signatáři: města Konstanz, Zürich¹⁴¹, Schaffhausen, Überlingen, Lindau, Pfullendorf, Wangen, Radolfzell, Dießenhofen, Buchhorn
- Výchozí hmotnostní jednotka: kostnická marka – 235,189 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink (= 6 feniků), ryzost 500/1000, celková hmotnost 2,28 g, obsah drahého kovu 1,55 g

¹³⁸ CAHN (1911), p. 215–217

¹³⁹ CAHN (1911), p. 215–224; GÜNTER (1897), p. 63–64

¹⁴⁰ CAHN (1911), p. 237–238; tamtéž, p. 240 - k dohodě dodatečně přistoupilo také město Ravensburg (22. října 1417),

¹⁴¹ MEDING (2017A), p. 86; město Zürich vstoupilo do spolku švábských měst v reakci na nedodržování sjednaných podmínek v oblastech kvality mincí městy Bern a Solothurn, s nimiž Zürich uzavřel dohodu 13. června 1416

- halěr, 512 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,46 g, obsah drahého kovu 0,22 g

Dohoda ze dne 20. září 1423¹⁴²

- Uzavřena v městě Riedlingen
- Platnost: 10 let
- Signatáři: württemberské hrabství, města Konstanz, Lindau, Wangen, Buchhorn, Radolfzell, Ulm, Rottweil, Gmünd, Kempten, Pfullendorf, Kaufbeuren, Isny, Giengen, Aalen
- Výchozí hmotnostní jednotka: kolínská marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 138 a 2/3 z 1 marky, ryzost 667/1000, celková hmotnost 1,69 g, obsah drahého kovu 1,12 g
 - fenik, 664 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,35 g, obsah drahého kovu 0,18 g
 - halěr, 696 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,34 g, obsah drahého kovu 0,08 g

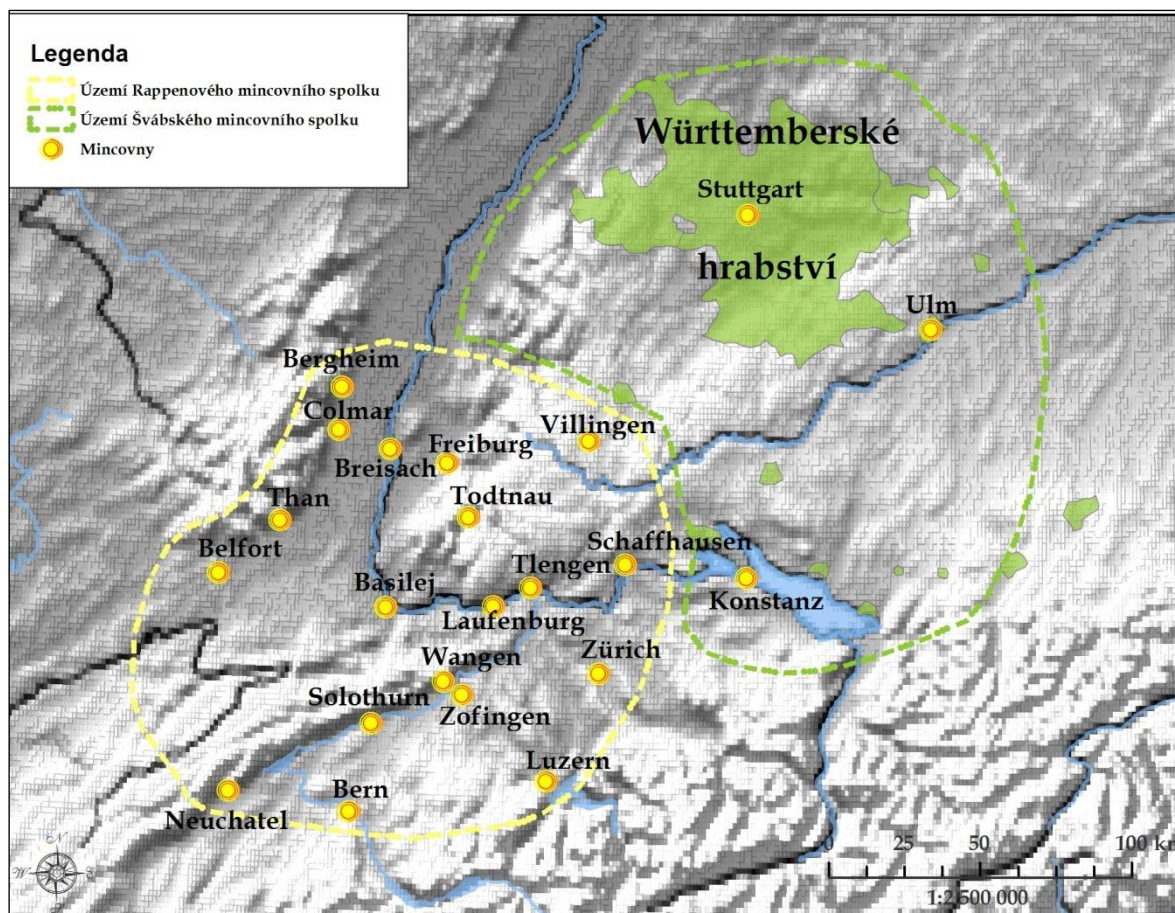
Dohoda ze dne 27. dubna 1478¹⁴³

- Uzavřena v ???
- Platnost: ???
- Signatáři: württemberské hrabství, bádenské markrabství
- Výchozí hmotnostní jednotka: kolínská marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - fenik, 760 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,31 g, obsah drahého kovu 0,156 g
 - halěr, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,23 g, obsah drahého kovu 0,06 g

¹⁴² CAHN (1911), p. 244–254

¹⁴³ GÜNTHER (1897), p. 108–116; dohoda navazovala na závěry předchozích jednání, jež proběhla 2. 7. 1475 v Leonbergu

Mapa 4 – Mincovny Švábského a Rappenového minc. spolku v 1. čtvrtině 15. stol.

Dohoda ze dne 10. ledna 1501¹⁴⁴

- Uzavřena v městě Heimsheim
- Platnost: ???
- Signatáři: württemberské vévodství, bádenské markrabství
- Výchozí hmotnostní jednotka: kolínská marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - tlustý feník s hodnotou 42 feniků, 32 z 1 marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 7,31 g, obsah drahého kovu 6,85 g
 - tlustý feník s hodnotou 21 feniků, 64 z 1 marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 3,65 g, obsah drahého kovu 3,43 g
 - dvoušilink, 91 z 1 marky, ryzost 750/1000, celková hmotnost 2,57 g, obsah drahého kovu 1,93 g

¹⁴⁴ WIELANDT (1955): p. 342–344

- šilink, 153 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,53 g, obsah drahého kovu 0,96 g
- dreier (třífénik), 236 z 1 marky, ryzost 439/1000, celková hmotnost 0,99 g, obsah ryzího kovu 0,46 g
- fénik, 760 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,31 g, obsah drahého kovu 0,15 g
- halér, 1024 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,23 g, obsah drahého kovu 0,06g

Dohoda ze dne 11. února 1501¹⁴⁵

- Uzavřena v městě Ulm
- Platnost: 10 let
- Signatáři: města Ulm, Überlingen, Memingen, Ravensburg, Kempten, Isny, Leutkirch
- Výchozí hmotnostní jednotka: kolínská marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - plappart, 111 a 1/9 z 1 marky, ryzost 594/1000, celková hmotnost 2,10 g, obsah drahého kovu 1,25 g
 - šilink, 162 z 1 marky, ryzost 594/1000, celková hmotnost 1,44 g, obsah drahého kovu 0,86 g
 - dreier (třífénik), ryzost 469/1000, celková hmotnost 0,77 g, obsah drahého kovu 0,36 g
 - fénik, 832 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 0,284 g, obsah drahého kovu 0,11 g
 - halér, 1184 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,20 g, obsah drahého kovu 0,05 g

Dodatek k ulmské dohodě z r. 1501¹⁴⁶

Dne 31. března 1502 došlo mezi sedmicí švábských měst k uzavření dodatku k ulmské dohodě z předešlého roku. Na základě tohoto ujednání došlo k rozšíření škály ražených nominálů o hodnotnější minci grošového typu – těžký fénik (ort) s hodnotou 105 halérů, představující zároveň ekvivalent $\frac{1}{4}$ rýnského zlatého. Metrologické parametry

¹⁴⁵ CAHN (1911), p. 315–320

¹⁴⁶ CAHN (1911), p. 324–328

uvedeného nominálu byly ustanoveny takto: 32 z 1 kolínské marky, ryzost 938/1000, celková hmotnost 7,31 a obsah ryzího kovu 6,85 g.

Dodatek k smlouvě z února r. 1501 i samotná smlouva nicméně nenabýly déleodobějšího významu, neboť již v září 1502 došlo na základě jednání sněmu švábských měst v Ulmu navzdory nesouhlasu zástupců měst Ulm a Überlingen k rozpuštění švábského mincovního spolku. Pouze zmíněná dvě města pokračovala do roku 1503 v produkci mincí dle instrukcí z r. 1501. Nemalou zásluhu na rozpadu mělo bernské mincovnictví, konkrétně tamní nový nominál – batzen – představující ekvivalent čtyř krejcarů, jehož produkce byla započata v r. 1492. Intenzivní produkce batzenů a půlbatzenů a s ní související penetrace do okolních mincovních oblastí, včetně území švábského mincovního spolku, vedla vzhledem k metrologii těchto nominálů (nižší hmotnost a vyšší ryzost ve srovnání s domácími šilinkovými ražbami) k postupnému vytlačení šilinkových nominálů z oběhu. Tento fakt byl zjevný zejména z postupně se zvyšujícího počtu emitentů batzenových ražeb, jenž v r. 1510 činil už 14 a o deset let později 25. Šíření této relativně mladé ražby se neubránily asi města náležící do sousedního *Rappenmünzbundu*, a to navzdory podpoře ze strany Ferdinanda I. Habsburského a jím vydávaných zákazů cirkulace batzenů v oblasti či jejich oficiální, resp. formální devalvaci¹⁴⁷.

Dohoda ze dne 6. dubna 1509¹⁴⁸

- Uzavřena v ???
- Platnost: ???
- Signatáři: württemberské vévodství, bádenské markrabství
- Výchozí hmotnostní jednotka: kolínská marka – 233,856 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 153 z 1 marky, ryzost 625/1000, celková hmotnost 1,53 g, obsah drahého kovu 0,96 g
 - dreier (třífeník), 236 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,99 g, obsah drahého kovu 0,50 g
 - feník, 768 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,30 g, obsah drahého kovu 0,15 g

¹⁴⁷ ZÄCH (2008), p. 339–347

¹⁴⁸ WIELANDT (1955): p. 346–347

- haléř, 1024 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,23 g, obsah drahého kovu 0,057g

V sousedství švábských měst tvořících členskou základnu švábského mincovního spolku byly vytvářeny sdružení na základě jednotných měn také mezi městy a kantony Švýcarského spříseženství (něm. *Eidgenossenschaft*). Geografická blízkost švábského regionu a obchodování s tamními městy představovaly předpoklady pro standardizování cen a platidel mezi oběma regiony. Více či méně patrnou propojenost ekonomických vazeb měst švábské a švýcarské oblasti reflektují dohody z l. 1400, 1405, 1416, 1424 a 1425. Signatáře pěti uvedených dohod o společné měně uvádí následující řádky¹⁴⁹.

- dohoda z r. 1400; ujednána mezi městy Konstanz a Schaffhausen
- dohoda z r. 1405; uzavřena mezi městy Konstanz, Zürich, Schaffhausen, Villingen, Zofingen na dobu 10 let
- dohoda z r. 1416; uzavřena mezi Zürich, Bern a Solothurn na dobu 5 let
- dohoda z r. 1424; uzavřena s pětiletou platností mezi městy Zürich, Schaffhausen, St. Gallen
- dohoda z r. 1425, uzavřena mezi městy a kantony Zürich, Luzern, Uri, Schwyz, Unterwalden, Zug a Glarus

2.7 Francký mincovní spolek

Dalším, nikoliv však posledním příkladem mincovní unifikace v rámci Svaté říše římské byl Francký mincovní spolek (něm. *Fränkische Münzverein*), důvodem jehož založení byla obdobně jako v případě Švábského měnového spolku zejména problematika razantního poklesu kvality regionálního oběživa společně s jeho heterogenitou. Výše zmíněné snahy českého a římskoněmeckého krále Václava IV. o zkvalitnění mince nebyly vzhledem k rozsahu mincovní oblasti ražeb z Hallu (tamních haléřů, resp. hallských feniků) směřovány pouze k samotné švábské oblasti, nýbrž také na území někdejšího Franckého vévodství. Z důvodu nezanedbatelného významu haléřů v této oblasti a jeho postupné devalvace v patrné zejména průběhu 14. stol. usilovali držitelé mincovního regálu o zkvalitnění oběživa, nicméně v souvislosti s produkcí

¹⁴⁹ CAHN (1911), p. 208–213

rozmanitých čili metrologicky i ikonograficky nejednotných fenikových ražeb se tyto snahy nejevily jako úspěšné. Tato nepříznivá konstelace vyústila na konci 14. stol. ve vznik Franckého mincovního spolku¹⁵⁰.

Prvotní členskou základnu, jež stvrdila založení Franského mincovního spolku 20. prosince 1395 dohodou z Neustadt an der Aisch (Bamberské biskupství, Würzburgské biskupství, Horní Falc v osobě pozdějšího vládce Svaté říše římské, Ruprechta Falckého, a Hohenzollery spravované Norimberské purkrabství) rozšířily mincovny vévody Štěpána III. z ingolstadtské linie rodu Wittelsbachů v r. 1396 a „přeběhlíci“ ze Švábského mincovního spolku, hrabata Öttingenu, v r. 1400¹⁵¹.

Dohoda ze dne 20. prosince 1395¹⁵²

- Uzavřena v městě Neustadt an der Aisch
- Platnost: ???
- Signatáři: bamberský biskup Lamprecht, würzburgský biskup Gerhard, rýnský falckrabě a bavorský vévoda Ruprecht III., norimberský purkrabí Fridrich V. Hohenzollernský
- Výchozí hmotnostní jednotka: norimberská marka – 237,52 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - fenik, 400 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,59 g, obsah drahého kovu 0,30 g

Dohoda ze dne 21. června 1396¹⁵³

- Uzavřena v městě Norimberk
- Platnost: ???
- Signatáři: bamberský biskup Lamprecht, rýnský falckrabě Ruprecht III., norimberský purkrabí Fridrich V. Hohenzollernský
- Výchozí hmotnostní jednotka: würzburgská marka – 238,62 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - fenik, 464 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,51 g, obsah drahého kovu 0,26 g

¹⁵⁰ VON SCHRÖTTER (1927), p. 9; MÄKELER (2010), p. 242–243

¹⁵¹ MEDING (2017B), p. 133–134

¹⁵² VON SCHRÖTTER (1927), p. 210–213

¹⁵³ VON SCHRÖTTER (1927), p. 213–214

- halěr (se čtyřrázem), 672 z 1 marky, ryzost 333/1000, celková hmotnost 0,36 g, obsah drahého kovu 0,12 g

Dohoda ze dne 10. prosince 1407¹⁵⁴

- Uzavřena v městě Alzey
- Platnost: 4 roky
- Signatáři: říšský král Ruprecht, bamberský biskup Albrecht z Wertheimu, würzburgský biskup Jan II. z Egloffsteinu¹⁵⁵, norimberská purkrabata Jan III. a Fridrich VI. Hohenzollernští
- Výchozí hmotnostní jednotka: würzburgská marka – 238,62 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - fenik, 464 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,51 g, obsah drahého kovu 0,26 g
 - halěr (se čtyřrázem), 928 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 0,26 g, obsah drahého kovu 0,13 g
 - gulden, ryzost 937/1000

Dohoda z r. 1434¹⁵⁶

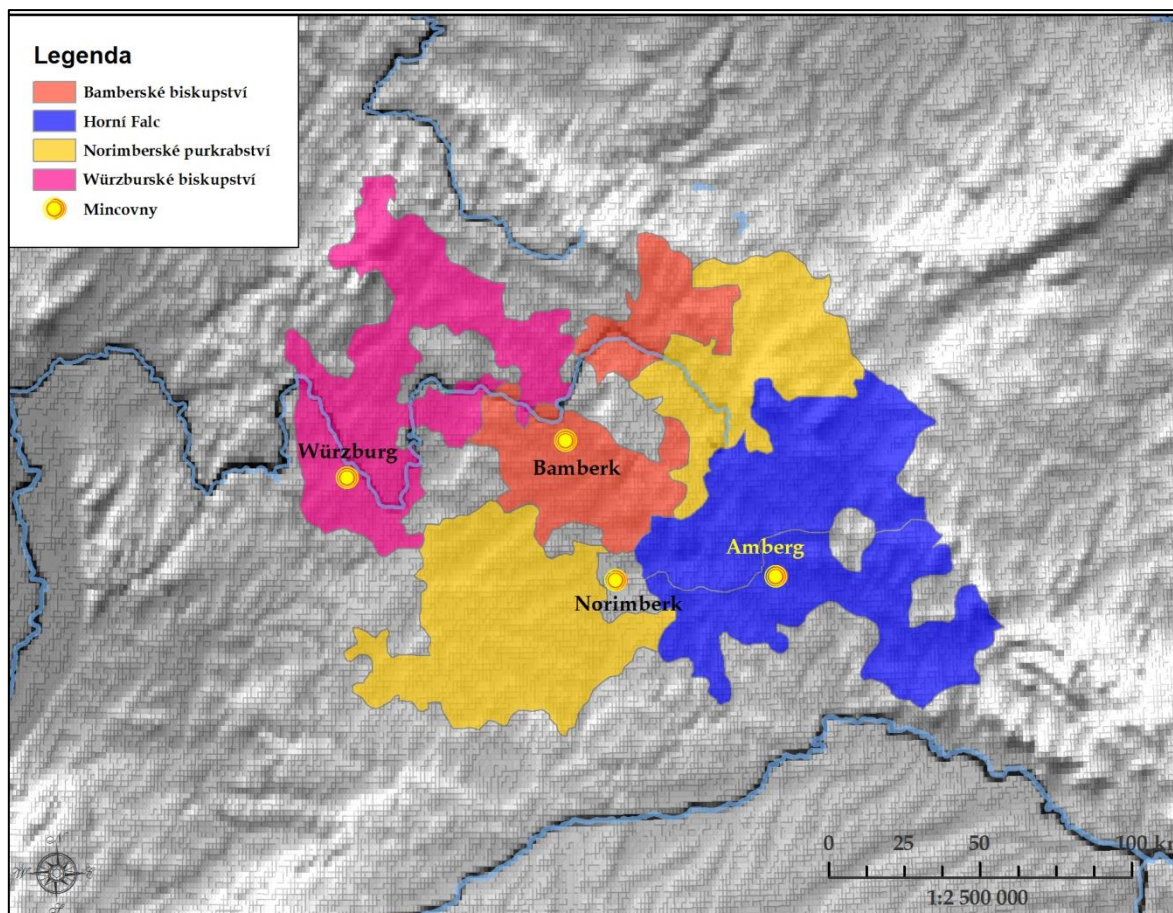
- Uzavřena v ???
- Platnost: 4 roky
- Signatáři: bamberský biskup Antonín z Rotenhanu, würzburgský biskup Jan II. z Brunnu, braniborský markrabě a norimberský purkrabí Fridrich I./VI., Jan Falcký
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů
 - groš
 - fenik
 - halěr

¹⁵⁴ VON SCHRÖTTER (1927), p. 214–216

¹⁵⁵ MEDING (2017B), p. 134, Vedle nominálů ražených dle mincovního řádu z r. 1407 razil würzburgský biskup také turnoseny a würzburgské groše

¹⁵⁶ VON SCHRÖTTER (1927), p. 154–155

Mapa 5 – Území a mincovny franckého mincovního spolku na přelomu 14. a 15. stol

Dohoda ze dne 24. července 1437¹⁵⁷

- Uzavřena v městě Chebu
- Platnost: ???
- Signatáři: bamberský biskup Antonín z Rotenhanu, würzburgský biskup Jan II. z Brunnu, braniborský markrabě a norimberský purkrabí Fridrich I./VI., Jan Falcký
- Výchozí hmotnostní jednotka: ???
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 110 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 2,17 g, obsah drahého kovu 1,08 g
 - fenik, 592 z 1 marky, ryzost 437/1000, celková hmotnost 0,40 g, obsah drahého kovu 0,18 g

¹⁵⁷ MEDING (2017B), p. 134

- halěr, 736 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,32, obsah drahého kovu 0,08 g

Dohoda ze dne 15. května 1441¹⁵⁸

- Uzavřena v městě Würzburg
- Platnost: 4 roky
- Signatáři: bamberský biskup Antonín z Rotenhanu, würzburgský biskup Zikmund Saský, norimberská purkrabata a braniborská markrabata Jan IV. a Albrecht Achilles
- Výchozí hmotnostní jednotka: würzburgská marka – 238,62 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 106 a ½ z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 2,24 g, obsah drahého kovu 1,12 g
 - fenik, 592 z 1 marky, ryzost 468/1000, celková hmotnost 0,40 g, obsah drahého kovu 0,19 g
 - halěr, 736 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,31, množství drahého kovu 0,08 g

Dodatek k würzburgské dohodě z r. 1441¹⁵⁹

Na základě dohody uzavřené dne 15. září 1441 vstoupil mezi signatáře würzburgské mincovní konvence saský kurfiřt Fridrich II. z dynastie Wettinů. Nominálem představujícím pojítka saského mincovnictví s franckým mincovním spolkem se na základě uvedeného dodatku stal šilink o totožné hmotnosti i ryzosti. Místem produkce člena wettinského rodu, zvaného také Pokorný, byla mincovna v městě Coburg.

Dohoda ze dne 3. dubna 1443¹⁶⁰

- Uzavřena v městě Kitzingen
- Platnost: 10 roky

¹⁵⁸ MEDING (2017B), p. 135

¹⁵⁹ VON SCHRÖTTER (1927), p. 216–217

¹⁶⁰ VON SCHRÖTTER (1927), p. 150

- Signatáři: bamberský biskup Antonín z Rotenhanu, würzburgský biskup Gottfried IV. Schenk z Limpurgu, norimberská purkrabata a braniborská markrabata Jan IV. a Albrecht Achilles
- Výchozí hmotnostní jednotka: würzburgská marka – 238,62 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 103 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 2,32 g, obsah drahého kovu 1,16 g
 - fenik, 592 z 1 marky, ryzost 484/1000, celková hmotnost 0,40 g, obsah drahého kovu 0,20 g
 - halěr, 768 z 1 marky, ryzost 250/1000, celková hmotnost 0,31, množství drahého kovu 0,08 g

Dohoda ze dne 5. dubna 1454¹⁶¹

- Uzavřena v ???
- Platnost: 10 roky
- Signatáři: bamberský biskup Antonín z Rotenhanu, würzburgský biskup Gottfried IV. Schenk z Limpurgu, norimberská purkrabata a braniborská markrabata Jan IV. a Albrecht Achilles
- Výchozí hmotnostní jednotka: würzburgská marka – 238,62 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 103 z 1 marky, ryzost 500/1000, celková hmotnost 2,33 g, obsah drahého kovu 1,16 g
 - fenik, 592 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 0,40 g, obsah drahého kovu 0,16 g
 - halěr, 768 z 1 marky, ryzost 234/1000, celková hmotnost 0,31, množství drahého kovu 0,07 g

Dohoda ze dne 9. srpna 1457¹⁶²

- Uzavřena v ???
- Platnost: 10 roky

¹⁶¹ VON SCHRÖTTER (1927), p. 217–218

¹⁶² VON SCHRÖTTER (1927), p. 218–221

- Signatáři: norimberská purkrabata a braniborská markrabata Jan IV. a Albrecht Achilles, město Norimberk
- Výchozí hmotnostní jednotka: würzburgská marka – 238,62 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 103 z 1 marky, ryzost 437/1000, celková hmotnost 2,95 g, obsah drahého kovu 1,29 g
 - vierer (čtyřfenik), 166 z 1 marky, ryzost 437/1000, celková hmotnost 1,44 g, obsah drahého kovu 0,63 g
 - fenik, 512 z 1 marky, ryzost 328/1000, celková hmotnost 0,47 g, obsah drahého kovu 0,15 g
 - halěr, 704 z 1 marky, ryzost 218/1000, celková hmotnost 0,39, množství drahého kovu 0,07 g

Prostřednictvím dvou návazných smluv uzavřených během 27. září 1457 a 22. srpna 1459 došlo rozšíření počtu signatářů výše uvedené dohody ze dne 9. 8. 1457. Skrze první ze zmíněné dvojice dohod přistoupil k dohodě ze dne 9. srpna bamberský biskup následovaný o dva roky později nejmladší z potomků někdejšího říšského krále Ruprechta, Ota I. z Mosbachu¹⁶³.

Dohoda ze dne 26. října 1495¹⁶⁴

- Uzavřena ve městě Forchheim
- Platnost: 5 roky¹⁶⁵
- Signatáři: bamberský biskup Jindřich III. Groß z Trockau, falckrabě Ota II., braniborský markrabě a norimberský purkrabí Fridrich V.
- Výchozí hmotnostní jednotka: würzburgská marka – 238,62 g
- Typologie a metrologie nominálů
 - šilink, 90 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 2,65 g, obsah drahého kovu 1,08 g

¹⁶³ VON SCHRÖTTER (1927), p. 160

¹⁶⁴ VON SCHRÖTTER (1927), p. 229–231

¹⁶⁵ VON SCHRÖTTER (1927), p. 232–235, Smlouva obnovena a opětovně ratifikována dne 5. července 1505 (porýnským kurfiřtem Filipem Falckým, bamberským biskupem Vítem I. z Pommersfeldu a braniborským markrabětem Fridrichem II.) a také o dalších 7 let později dne 28. srpna 1510

- půlšilink, 180 z 1 marky, ryzost 406/1000, celková hmotnost 1,33 g, obsah drahého kovu 0,54 g
- fenik, 640 z 1 marky, ryzost 281/1000, celková hmotnost 0,37 g, obsah drahého kovu 0,105 g

2.8 Mincovní konvence bavorských vévodů

V obklopení franckým a švábským mincovním spolkem došlo na konci 14. stol., mj. v reakci na rozdělení území bavorského vévodství mezi syny Štěpána II. v r. 1392, k uzavření tzv. celobavorské mincovní dohody. Mezi signatáře tohoto dokumentu náleželi nejen všichni vévodové jednotlivých bavorských linií wittelsbašského rodu, tzn. Štěpán III. s Ludvíkem VII. z ingolstadtské linie, Jindřich XVI. z landshutské linie s Janem II. a Ernstem z mnichovské linie, ale také řezenské biskupství, samotné město Řezno a mladší bratr zesnulého Štěpána II., Albrecht Straubingský. Platnost dohody, dle níž došlo na základě metrologických parametrů ražeb k ustanovení poměru mezi feniky wittelsbašských vévodů a řezenskými feniky na 2 : 1, uzavřené dne 31. října 1395 nenabyla trvalejšího významu, neboť vévodové hornobavorských linií (ingolstadtské a mnichovské) od této konvence odstoupili. Přikročení uvedených větví rodu k ražbě lehčích mincí s nižším obsahem stříbra vyústilo v r. 1400 ve vznik dvou mincovních podoblastí bavorských feniků¹⁶⁶.

2.9 Burgundská měnová unie

Na rozhraní Svaté říše římské a Francie probíhala od druhé poloviny 14. stol., konkrétně od r. 1363, geneze Burgundského státu, mozaiky francouzských a říšských lén představujících vzhledem k jejich geopolitické poloze jazykově, kulturně, právně či ekonomicky značně heterogenní území¹⁶⁷. V souvislosti se zmíněnou rozmanitostí jednotlivých držav, jejichž počet a tedy i celkový územní rozsah nejvýznamněji rozšířil burgundský vévoda Filip III. (zvaný Dobrý), vyvstávala otázka centralizace správy či sjednocení měnových systémů a samotného oběživa v rodových državách. V rámci

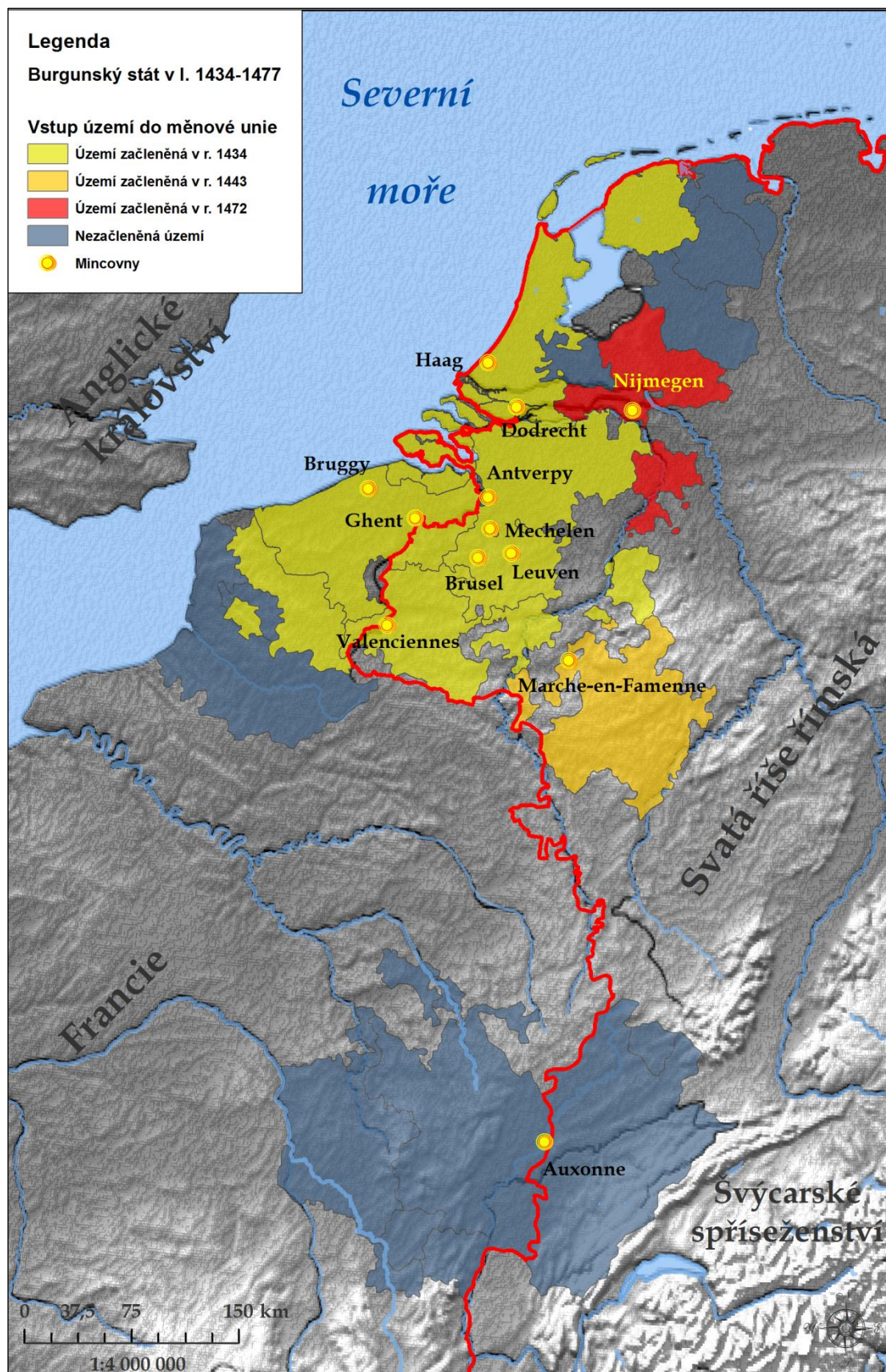
¹⁶⁶ EMMERIG, (2007), p. 20–31

¹⁶⁷ STEIN (2017), p. 1–7

problematiky mincovnictví usiloval neúspěšně o sjednocení oběživa Flanderského hrabství a Brabantského vévodství již zakladatel burgundské dynastie a děd zmíněného Filipa III., Filip II. Burgundský. Avšak až během panování Filipa Dobrého byla na základě mincovního řádu ze dne 23. ledna 1434 započata unifikace měnových systémů v rodových državách, byť pouze v rámci tzv. „Čtyřzemí“ (něm. *Vierlander*) zahrnujícího včetně Flander a Brabantska také Holandské hrabství s hrabstvím Henegavským (něm. *Hennegau*). Včetně samotného „Čtyřzemí“ území burgundské měnové unie zahrnovalo také menší hrabství Artois a Namur, jež byla společně s panstvím Mechelen, Frískem, hrabstvím Zeeland či Limburským vévodstvím monetárně spjata s některou z kvarteta dříve uvedených zemí. Včetně již uvedených část Burgundského státu rozšířilo burgundskou měnovou unii také Lucemburské vévodství v r. 1443 či vévodství Gelderland (něm. *Guelders*) v r. 1472. Zbylé části Burgundského státu byly do měnové unie začleněny pouze marginálně popř. zcela vynechány, jako např. v případě Burgundského vévodství a Svobodného hrabství Burgundského (*Franche-Comté*)¹⁶⁸.

¹⁶⁸ SPUFFORD (1970), p. 2–7; VANHOUDT (2015), p. 7

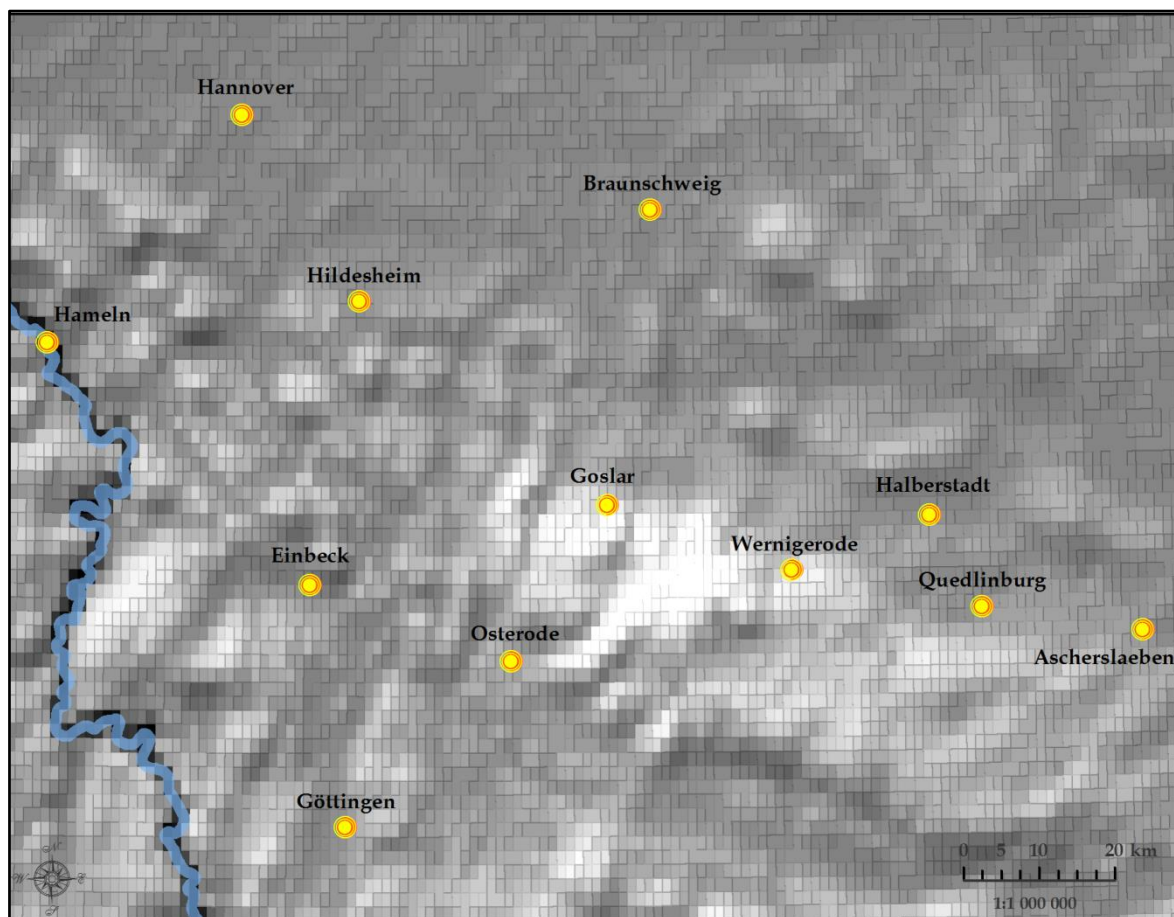
Mapa 6 – Burgundská měnová unie

2.10 Dolnosaský mincovní spolek

Unikátní případ „mincovního spolku“ představoval dolnosaský mincovní spolek (něm. *Niedersächsische Münzverein*), svaz dolnosaských měst (Goslar, Göttingen, Hannover, Hameln, Hildesheim, Braunschweig, Osterode, Halberstadt, Wernigerode, Quedlinburg, Aschersleben, Eibeck) představující svým charakterem spíše těžební asociaci. Společným znakem členských měst nebyla jednotná podoba mincovních ražeb, ale značení stříbrných prutů (něm. *Silberbarren*) plnících roli platidla v rámci toho spolku vzniklého v r. 1382 ve městě Goslar. Na základě dohody uzavřené dne 29. června 1382 měla zmíněná města od 15. srpna téhož roku po dobu následujících tří let vydávat nové stříbrné „peníze“ vážící jednu marku (187,9 g)¹⁶⁹.

Mapa 7 – Městské mincovny dolnosaského mincovního spolku

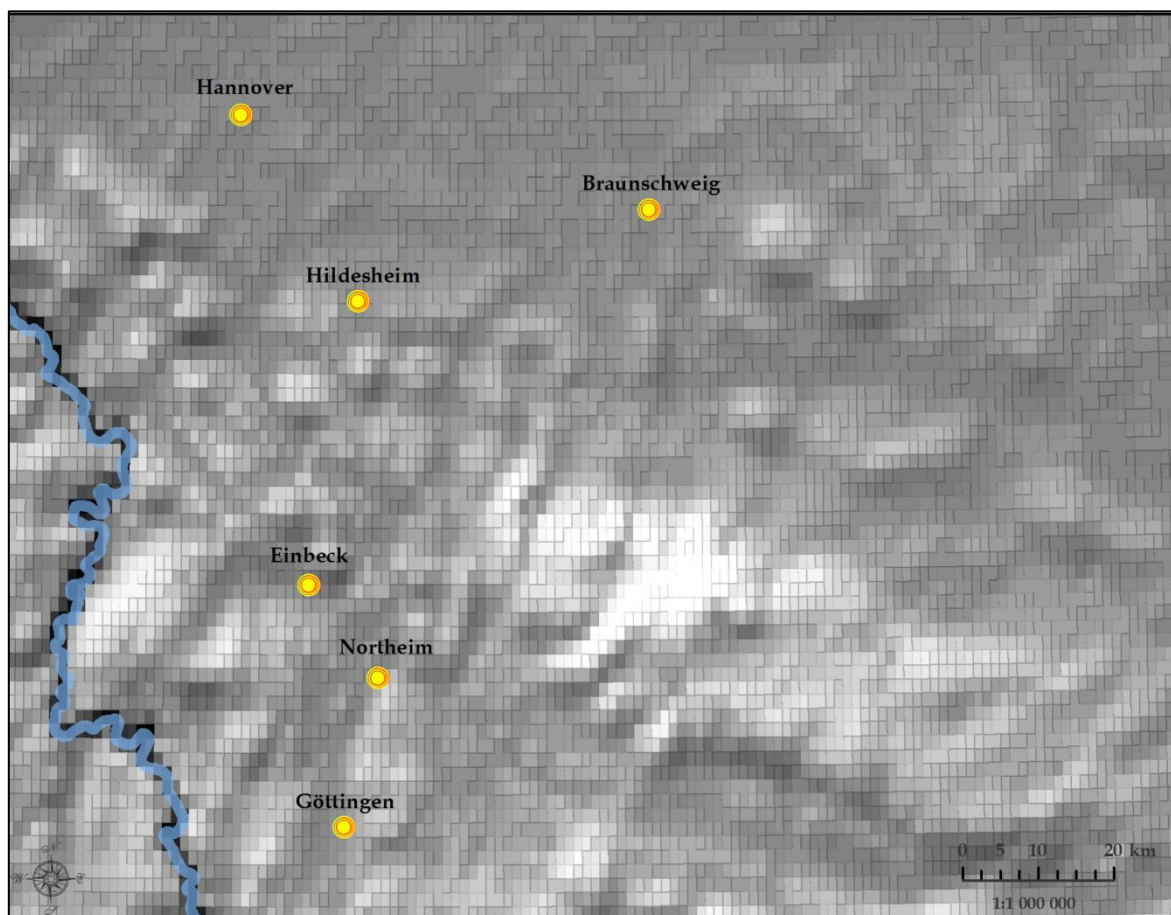
¹⁶⁹ MÄKELER (2010), p. 271–273

2.11 Hildesheimerská mincovní dohoda

Dolnosaský mincovní spolek nepředstavoval jediný příklad měnové integrace ve zmíněné části Svaté říše římské. O více než století později, 19. března 1501, došlo mezi šesti městy této oblasti (Braunschweig, Einbeck, Göttingen, Hanover, Northeim a Hildesheim) k uzavření mincovní dohody označované dle posledního z uvedených dolnosaských měst (*Hildesheimer Münzvertrag*), v němž byla uzavřena. Společné nominály těchto měst měly představovat jeden fenikový a tři grošové nominály:

1. velký groš (*Annengroschen*) ekvivalentní 24 fenikům
2. střední groš (*Christophgroschen*) roven 12 fenikům
3. malý groš (*Kreuzgroschen*) s hodnotou 8 feniků.

Mapa 8 – Městské mincovny signatářů hildesheimerské mincovní dohody

Metrologie jednotlivých nominálů ražených na základě hildesheimerské dohody byla stanovena takto:

1. velký groš: raženo 77 kusů z marky dvanácti-lotového stříbra, hmotnost mince 3,04 g, ryzost 750/1000
2. střední groš: raženo 108 kusů z marky 8 a ¼-lotového stříbra, hmotnost mince 2,17 g, ryzost 515/1000
3. malý groš: raženo 126 kusů z marky 6 a ¼-lotového stříbra, hmotnost mince 1,86 g, ryzost 390/1000
4. fenik: raženo 752 kusů z marky čtyř a půl-lotového stříbra, hmotnost mince 0,31 g, ryzost 281/1000

Vzájemný poměr zmíněných grošových nominálů zůstal zachován také v poměru vůči zlatému rýnskému, jemuž bylo rovno 12 velkých, 24 středních či 36 malých grošů¹⁷⁰.

2.12 Zinnská mincovní konvence a Lipská mincovní konvence

Příklad pokračujících unifikačních tendencí probíhajících na území Svaté říše římské představovaly společné snahy braniborského kurfiřta Fridricha Viléma a saského vévody Jana Jiřího II. eliminovat příliv nekvalitních ražeb ze zemí podunajské monarchie a Polského království. Iniciační krok řešení oběhu nekvalitních mincí ve znamení částečného odstoupení zmíněných panovníků od říšského mincovního řádu představovalo uzavření Zinnské měnové dohody (*Zinnaer Münzvertrag*) nesoucí název dle místa svého ujednání - kláštera Zinna. Na základě této dohody, k níž se v následujícím roce, tzn. v r. 1668, připojili také brunšvicko-lüneburští vévodové, došlo k stanovení parametrů drobných mincí, jež byly v r. 1670 doplněny nově zaváděnými nominály v hodnotách 1/6 tolaru, 1/3 tolaru a 2/3 tolaru. Po uzavření zmíněné zinnské dohody získal termín tolar dvojí význam, v prvním případě představoval vlastní říšský tolar (*Speziestaler*) ražený dle říšského mincovního řádu (s hodnotou 105 krejcarů), v případě druhém označoval pojem tolar početní jednotku – *Kuranttaler* – v hodnotě 90 krejcarů. Na základě této skutečnosti tak výše uvedené nominály (1/6 tolaru, 1/3 tolaru a 2/3 tolaru) představovaly ekvivalenty patnácti-, třiceti- a šedesátikrejcarů, imitovaných nedlouho po uzavření Zinnské dohody také v okolních zemích. Samotné tolarové ražby s hodnotou 90 krejcarů, tzn. kurentní

¹⁷⁰ BUCK & VON BAHRFELDT (1937), p. 16–19

tolary, představovaly nominál ražený zcela minimálně. Vzhledem k imitování zmíněných dílčích nominálů kurentního tolaru i v zemích mimo Zinnský mincovní spolek a také k nedodržování stanovených jakostních parametrů došlo ke krachu Zinnské měnové dohody¹⁷¹.

Vzhledem k neúspěšnosti jednotlivých nařízení o zákazu dovozu zahraničních nominálů a vývozu domácího oběživa došlo v r. 1690 (26. ledna 1690) mezi výše zmíněnými vládci Braniborska, Saska a Brunšvicka, resp. mezi jejich nástupci, k uzavření mincovních dohod v Lipsku (*Liepziger Münzvertrag*) a v Torgau (28. února 1690) nahrazujících předchozí zinnskou dohodu. Platnost smluv uzavřených v r. 1690 měla na rozdíl od dohody z r. 1667, resp. 1668 delšího trvání, konkrétně až do závěru první poloviny 18. stol. Důvodem ukončení platnosti lipské mincovní dohody, resp. příčinou vystoupení Pruského království z trojice signatářů dohod z r. 1690, byly důsledky války o rakouské dědictví a následný příliv nekvalitních ražeb z území přímých účastníků konfliktu a s nimi související dezintegrace jednotlivých měnových systémů¹⁷².

Ve snaze stabilizovat měnové poměry rozvrácené zmíněnými válečnými konflikty došlo v polovině 18. století na území následnického státu braniborského kurfiřtství, tzn. v Pruském království, k opětovnému upravení hmotnostních parametrů a ryzosti jednotlivých nominálů. Zavedení nové podoby pruského mincovnictví v r. 1750, nesoucího označení po hlavním realizátorovi reformy, Johannu Filipovi Graumannovi, (*Graumannscher Münzfuß*) nespočívalo pouze ve zmíněné snaze eliminovat nekvalitní a cizí ražby, ale ve skrytém záměru rozšířit pruské oběživo na území menších sousedních zemí. Cíle tohoto taktického záměru, tzn. vytlačení domácích měn zmíněných sousedních zemí, nicméně dosaženo nebylo¹⁷³.

2.13 Konvenční měna

V reakci na měnovou politiku Pruského království, resp. cíle záměru Graumannovy dohody, došlo k upravení měnových poměrů také v zemích podunajské monarchie. V témže roce, jako v případě mincovní reformy Pruského království, tzn. v r. 1750, došlo v zemích habsburské monarchie k zavedení tzv. dvacetizlatkové měny, představující

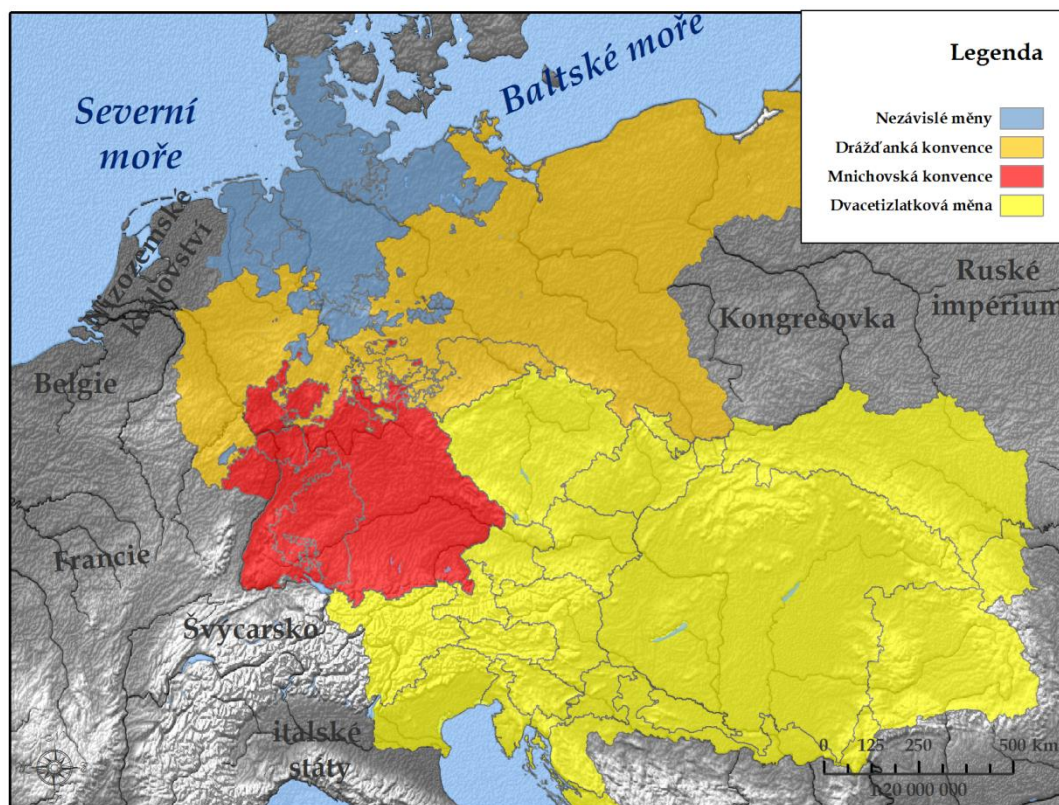
¹⁷¹ ARNOLD (2002), p. 221–236

¹⁷² ARNOLD (2002), p. 237–245

¹⁷³ FRIEDENSBURG (1926), 118–119

základ pozdější konvenční měny vzniklé na základě úprav metrických parametrů ražeb a uzavření mincovní konvence mezi podunajskou monarchií a Bavorským vévodstvím s oficiální platností od 1. ledna 1754. Podobně jako v případě pruské měnové reformy z r. 1750, také konvenční měna, resp. konvence mezi podunajskou monarchií a dalšími zeměmi Svaté říše římské, mezi něž patřily včetně Bavorska také např. Bádensko, Württembersko, Sasko či Falc, nepředstavovaly úspěšný pokus o unifikaci oběživa v regionu. I přesto, že všechny zmíněné země s výjimkou habsburského soustátí od konvence odstoupily, zůstaly parametry ražeb či označení samotné konvenční měny v českých a rakouských zemích a v Uhersku zachovány až do r. 1857¹⁷⁴.

Mapa 9 – Měnové unie středoevropského prostoru v 1. pol 19. stol

2.14 Drážďanská mincovní dohoda a Mnichovská mincovní dohoda

Neúspěšnost mincovních reforem z poloviny 18. stol. položila paradoxně základy měnové unifikaci probíhající na území někdejší Svaté říše římské po Vídeňském kongresu

¹⁷⁴ VOREL (2004), p. 245–247

uskutečněném v l. 1814–1815. Příklady měnové unifikace v tomto případě představovaly Jihoněmecký mincovní spolek (*Süddeutsche Münzverein*) založený na základě Mnichovské mincovní dohody (*Münchner Münzvertrag*) v r. 1837, či následné uzavření Drážďanské mincovní dohody (*Dresdner Münzvertrag*) o rok později. Prostřednictvím ujednání drážďanské mincovní dohody došlo k vymezení dvou hlavních nominálů (zlatník, tolar) v členských zemích Německého celního spolku, a také k ustálení vzájemného poměru těchto ražeb na 1,75 zlatníku k 1 tolaru¹⁷⁵.

2.15 Spolková měna – společná měna zemí Německého spolku

O necelá dvě desetiletí později, v r. 1857, došlo na základě Vídeňské dohody sjednané mezi zeměmi zmíněného Německého celního spolku, Rakouským císařstvím a Lichtenštejnským knížectvím k zavedení společné měny, jejíž hlavní nominál představoval spolkový tolar (*Vereinstaler*). I přes poměrně brzké odstoupení podunajské monarchie od této konvence, jehož příčinou byl výsledek prusko-rakouské války z r. 1866, pokračovala ražba spolkových mincí probíhající od roku uzavření Vídeňské dohody v některých zemích až do r. 1871, během něhož došlo k zahájení fúze oběživa nově vzniklého Německého císařství. Poměr mezi spolkovými tolar, jejichž základ představoval pruský tolar rovný třiceti stříbrným grošům (*Silbergroschen*) o dvanácti fenicích, a zlatníkovými nominály raženými v zemích původního Jihoněmeckého mincovního spolku a od r. 1857 také v Rakouském císařství činil 1 spolkový tolar ku 1 a $\frac{3}{4}$ zlatníku raženému v zemích uvedeného Jihoněmeckého mincovního spolku a 1 : 1,5 v případě zlatníku raženého v zemích podunajské monarchie. Včetně zmíněných spolkových tolarů, směňovaných na území Německého císařství od r. 1873 za tři marky, plnily roli spolkové mince také zlaté ražby s hodnotou jedné koruny či půlkoruny. Na rozdíl od samotných spolkových tolarů byly zmíněné nominály zlatých spolkových korun a půlkorun raženy pouze v šesti zemích – v Rakouském císařství, království Hannoverském, Pruském, Saském a Bavorském, a v Brunšvickém vévodství¹⁷⁶.

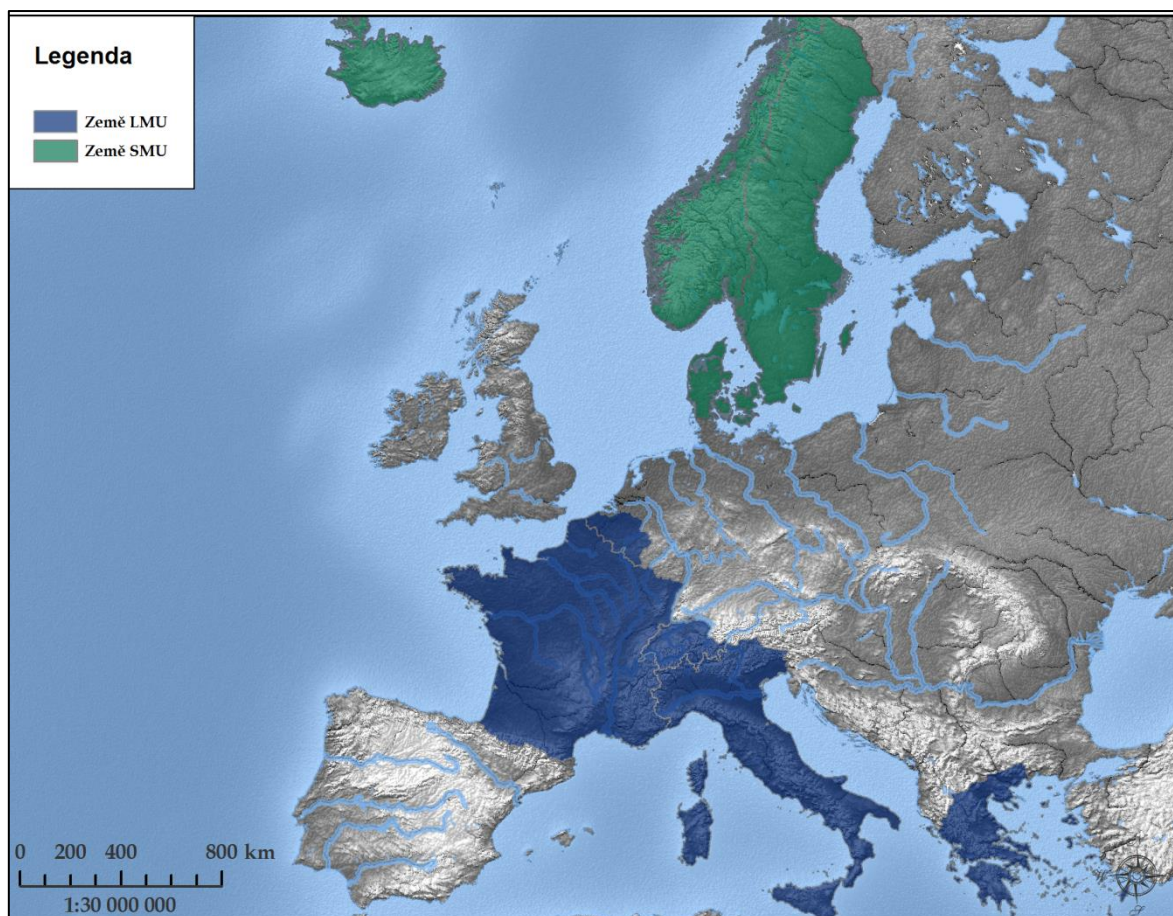
¹⁷⁵ GERHARD, (2002), p. 276

¹⁷⁶ GERHARD, (2002), p. 278–282

2.16 Latinská měnová unie a Skandinávská měnová unie

Další příklad měnové unifikace z druhé poloviny 19. stol. koexistující společně s mincovními spolky zemí bývalé Svaté říše římské představovaly Latinská měnová unie (LMU; 1865–1927) či také Skandinávská měnová unie (SMU; 1873–1914). Základy LMU byly položeny 23. prosince 1865, kdy mezi Francií, Itálií, Belgií a Švýcarskem došlo k ujednání dohody týkající se nejen parametrů jednotlivých nominálů společné měny, ale také např. ustálení poměru zlata a stříbra (15,5 : 1), jež však vzhledem ke kolísání vzájemných cen drahých kovů v r. 1878 nahradilo zavedení zlatého standardu. Specifikem společného oběživa LMU, k níž se v r. 1867 oficiálně připojilo také Řecké království a v následujících letech naopak neoficiálně také další země, byla nejednotnost názvů nominálů a samotných měn cirkulujících na území členských zemí¹⁷⁷.

Mapa 10 – Latinská měnová unie a Skandinávská měnová unie

¹⁷⁷ OLSZAK (1996), p. 34–66

V případě druhé ze zmíněných, Skandinávské měnové unie tvořené Dánským královstvím a Švédským královstvím, resp. Spojenými královstvími Švédska a Norska, došlo k introdukci jednotného měnového systému v reakci na existenci Latinské měnové unie. Zásadní rozdíl představovalo ve srovnání s LMU nejen sjednocení jednotlivých parametrů, ale také celkové nahrazení původních měnových systémů členských zemí novým systémem korunovým. Směnný poměr mezi předcházejícími měnovými systémy členských zemí SMU a jednotnou korunovou měnou byl stanoven takto:

- 1 koruna = $\frac{1}{2}$ dánského rigsdaleru
- 1 koruna = $\frac{1}{4}$ norského speciesdaleru
- 1 koruna = 1 švédský riksdaler.

Samotné Norské království nicméně přijalo korunovou měnu až dva roky po vzniku SMU, tzn. v r. 1875. Podobně jako v případě LMU od r. 1878 byla společná měna SMU vázaná na zlatý standard, přičemž poměry mezi oběživem SMU a zlatem byly stanoveny na 1 g zlata = 2,48 korun, tzn. 1 koruna = 0,403 g zlata¹⁷⁸.

¹⁷⁸ OLSZAK (1996), p. 67–83

3. Neúspěšné pokusy měnové integrace

3.1 Říšské mincovní řády – jednotná měna Svaté říše římské

V reakci na existenci výše uvedených měnových spolků a konvencí byly již během vlády posledního římského císaře z rodu Lucemburků, Zikmunda Lucemburského, a patrně i během panování jeho předchůdce Ruprechta Falckého, projednávány možnosti jednotného měnového systému v zemích ovládaných císařem a kurfiřty. Již krátce po smrti posledního Lucemburka došlo v následném roce, tzn. v r. 1438, na základě závěrů z jednání říšských sněmů probíhajících v Norimberku (a v r. 1437 také v Chebu) k návrhu prvního říšského mincovního řádu (*Reichsmünzordnung*; RMO). K zavedení tohoto mincovního řádu nicméně došlo až na začátku druhé poloviny 16. století. Hlavním důvodem odkladu introdukce říšského mincovního řádu byla osmanská expanze, jež odsunula pokračující jednání říšských zástupců až ke konci 15. stol. a celkově upozadila otázky jednotné říšské měny. Výsledky pokračujících jednání probíhajících na říšských sněmech ve Wormsu (1495), Lindau (1497), Freiburgu (1498) a Augsburku (1500) byly však v otázkách měnové integrace bezúspěšné¹⁷⁹.

I přes veškeré úsilí a (integrační) snahy habsburských panovníků, jež od smrti Zikmunda Lucemburského zastávali post vládců Svaté říše římské, a zavedení celkově tří říšských mincovních řádů během 16. stol. nedošlo ani v jednom případě z celkově tří prosazených návrhů z l. 1524, 1551, 1559 a novelizace z r. 1566 k zdárnému docílení jednotné říšské měny či alespoň vytvoření mincovních krajů navržených během prvního norimberského sněmu v r. 1522. Zatímco již od prvního říšského mincovního řádu, uzavřeného v r. 1524 ve městě Esslingen, odstoupil na základě mandátu s datem 10. března 1525 i Ferdinand I. či také saský kurfiřt Jan, a nebyl prakticky realizován, v případě druhého říšského mincovního řádu z r. 1551 došlo na základě mocenského postavení Karla V. v říši i přes odmítavý postoj některých říšských knížat a také Karlova bratra Ferdinanda k jeho prosazení. Platnost druhé říšského mincovního řádu, prosazeného ze strany Karla V. patrně za účelem propojení španělského a říšského měnového systému, neměla déledobějšího trvání, neboť již o osm let později došlo po smrti Karla V. k jeho nahrazení třetím říšským mincovním řádem. Rovněž v případě mincovního řádu vydaného

¹⁷⁹ NEMEŠKAL (2001), p. 25

Ferdinandem I. a novelizovaného během vlády Maxmiliána II. v r. 1566 se nepodařilo prosadit jeho celoříšskou platnost¹⁸⁰.

Přestože byly měnové otázky důležitým bodem takřka všech říšských sněmů konaných od r. 1495 až do r. 1608, nedošlo nikdy během tohoto období k většinové shodě účastníků nad otázkou vytvoření jednotné říšské měny. Hlavním důvodem neúspěchu zavedení společné říšské měny nebyla pouze samotná neochota jednotlivých panovníků pozměňovat vlastní měnové systémy, ale také prosazované ustanovení pevné ceny drahých kovů, konkrétně stříbra, znevýhodňující pozici vlastníků dolů v říši. Dalšími důvody, jež zkomplikovaly pokračující snahy o zavedení jednotné říšské měny, byly také vzájemné spory mezi panovníky zemí Svaté říše římské (Šmalkaldská válka)¹⁸¹ či pokračující osmanská expanze, jež v r. 1526 navíc postavila hlavní propagátory a iniciátory unifikace oběživa v rámci říše, tzn. habsburskou dynastii, do pozice ochránců křesťanského světa¹⁸². V neposlední řadě komplikovala možnost úspěšného zavedení říšské měny ražba a celková rozšířenost velkých stříbrných nominálů v Jáchymově (od r. 1519/1520), v tyrolském Hallu (od r. 1486) a v saských mincovnách (od r. 1500). Zmíněné stříbrné nominály, tzn. mince tolarového typu.

Definitivní tečku za habsburskými univerzalistickými tendencemi zahrnujícími jak již bylo uvedeno výše, také snahy o unifikaci měnových systému na celoříšské úrovni napsala třicetiletá válka, resp. Westfálská mírová dohoda. Na základě své pozice *primus inter pares*, tzn. „první mezi rovnými“ ztratil císař v rámci Svaté říše římské hierarchickou nadřazenost nad ostatními říšskými knížaty, což stvrdilo pokles hodnoty císařského postu a samotný císařský titul tak získal především reprezentativní charakter. I přes tuto skutečnost nedošlo k definitivnímu odklonu jednotlivých panovníků zemí Svaté říše římské od centralizačních či unifikačních tendencí¹⁸³.

3.2 Tractatus pacis toti christianitati fiendae

Časoprostorové vakuum představující intermezzo mezi navržením říšského mincovního řádu v r. 1437 a pokusům o zavedení tří říšských mincovních řádů během

¹⁸⁰ NEMEŠKAL (2001), p. 26, p. 198–24

¹⁸¹ VOREL (2008), p. 47–60

¹⁸² FODOR (2004), p. 22–23

¹⁸³ FUKALA (2012), p. 80–81, p. 118

16. stol. velmi krátkodobě vyplňoval koncept jednotného měnového systému všech křesťanských zemí Evropy. Tato idea představovala jeden z bodů Všeobecné mírové organizace navrhované během l. 1462–1464 českým králem Jiřím z Poděbrad. Jakožto primární důvody pro vytvoření zmíněné křesťanské unie uváděl český král předcházení válečných konfliktů mezi evropskými panovníky a společná ochrana křesťanských hodnot před nebezpečím osmanské expanze.¹⁸⁴

*„Kromě toho, protože je třeba obratně a pečlivě předem se všeho vystříhati, aby neopatrné nestihlo nakonec neštěstí, proto se usnáváme, že společným rozhodnutím celého našeho shromáždění anebo jeho většiny má se stanoviti, kdy bude vhodné napadnouti nepřitele, jakými pozemními a námořními sbory se má vésti válka, pod kterými vojevůdci, jakých strojů nebo válečných prostředků se má užiti a na kterém místě se mají shromážditi všechna pozemní vojska, jež potáhnou dále proti Turkům. Dále jakým způsobem by bylo možno zaopatřiti za odpovídající ceny potraviny a ubytování ve městech, vesnicích a jiných vhodných místech. Dále jakým způsobem by bylo postaráno o společnou minci, aby vojáci za pochodu, v ležení a při návratu nebyli v nesnázích.“*¹⁸⁵

¹⁸⁴ VANĚČEK & KEJŘ (1964), p. 25–38

¹⁸⁵ tamtéž, p. 76

4. Průběh unifikace měnových systémů v habs. monarchii

Nástup habsburské dynastie na říšský trůn po smrti Zikmunda Lucemburského a nové územní zisky v l. 1477, 1504, resp. 1516 a 1526 představovaly pro zmíněný rod nejen přísun větších finančních prostředků či mocenských nástrojů, ale také určité komplikace. Zmíněné skutečnosti představovaly pro císařskou dynastii problém, jehož řešení ve formě intenzivní centralizace moci trvalo několik staletí. V případě odlišných měnových systémů v jednotlivých zemích pozdějšího habsburského soustátí došlo k plánovanému sjednocení téměř tři staletí od zahájení řešení této záležitosti. Nejvýznamnějším rozdílem vzniku jednotné měny v habsburském soustátí bylo ve srovnání s ostatními měnovými uniemi přijetí podmínek českými a uherskými stavy vnucené ze strany habsburských panovníků. Tato skutečnost představuje zásadní odlišnost od ostatních měnových dohod či konvencí v jejichž rámci bylo členství výhradně dobrovolné.

Specifikem původních snah habsburských panovníků v oblasti unifikačních tendencí měnových systémů nebyla pouze jejich centralizace moci, ale také snahy o vytvoření jednotné měny na celoríšské úrovni. První pokusy navrhované během konce patnáctého století na říšských sněmech během vlády Maxmiliána I. nebyly kvůli politice a také odporu jednotlivých zemských panovníků proveditelné, nicméně staly se vzorem pro pozdější podunajskou monarchii vzniklou na základě Vídeňských dohod z r. 1515. I přes jejich nezdar navázali na zmíněné snahy Maxmiliána I. o vytvoření jednotného měnového systému a usnadnění obchodních transakcí v rámci Svaté říše římské jeho vnukové, Karel I. a Ferdinand I¹⁸⁶.

Přetrvávající snahy habsburských panovníků o zavedení jednotné měny v rámci Svaté říše římské významně ovlivnily říšské sněmy v Augsbu (v r. 1500) a ve Špýru (v r. 1512) na jejichž základě došlo k reorganizaci územní správy a vzniku šesti, resp. deseti říšských krajů. V návaznosti na tyto nově vymezené územněsprávní oblasti, mezi něž nebyly začleněny Země koruny české, měly dle prvního norimberského sněmu uskutečněného zavlády Karla V. v r. 1522 vzniknout také tzv. mincovní kraje. Společně s dalšími návrhy jako např. zavedení nového stříbrného nominálu či stanovení všeobecně platné a standardizované hmotnostní jednotky, od níž se mělo odvozovat stanovení

¹⁸⁶ NEMEŠKAL (2001), p. 25–26

výrobních parametrů ražených mincí, představovaly jednotlivé kraje prostředek vytvořený za účelem dosažení cílené jednotné měny v jednotlivých částech říše¹⁸⁷.

Ve stejné míře se Ferdinand I., společně se svým bratrem, zabýval také stálými problémy mincovních systémů v rámci říše, jejichž řešení vyústilo v l. 1524, 1551 a 1559 ve tři říšské mincovní řády přijaté říšskými sněmy a novelu třetího říšského mincovního řádu (z r. 1566), jež se však stala základem k rozdělení říšských mincovních systémů s dlouhodobým dosahem. Přestože byly měnové otázky důležitým bodem takřka všech říšských sněmů konaných od r. 1495 až do r. 1608, nedošlo nikdy během tohoto období k většinové shodě účastníků v otázce vytvoření jednotné říšské měny.

I přes neuskutečnění svého původního cíle hodlali Habsburkové v měnové unifikaci pokračovat alespoňve svých zemích, jež se důsledkem bitvy u Moháče a uzavření Vídeňských dohod z r. 1515 rozšířily v r. 1526 o země Koruny české a také země Koruny svatoštěpánské. Nicméně tato událost představovala pro habsburskou dynastii nejen nečekaný a největší územní zisk či také zisk kurfiřtského hlasu, o jehož získání se Habsburkové pokoušeli již v předchozích staletích, ale také převzetí role ochránců evropského křesťanství před osmanskou expanzí, jejíž řešení se společně s ostatními konflikty promítlo po monetární politiky nově vzniklého habsburského soustátí.

Nově vzniklé soustátí, označované též jako podunajská monarchie, představovalo z počátku personální unii tvořenou třemi zcela autonomními územními celky. Tato skutečnost představovala podobně jako osmanská expanze, již někteří turečtí historici vysvětlují jako nevyhnutelnou kvůli obraně před Habsburky¹⁸⁸, nezanedbatelnou bariéru pro realizaci unifikace měnových systémův zemích Ferdinanda I. a jeho následníků. Vzhledem k obsazení značné části uherského království osmanskými vojsky a následnému vyhlášení tzv. budínského pašalíku zahájil nový český král své snahy o sjednocení měnových systémů v českých zemích, kde však nebyly Ferdinandovy návrhy na přijetí měnového systému novězavedeného v rakouských zemích (návrh o srovnání mince) zemskými stavy vítány¹⁸⁹. Avšak mnohem významnějším počinem Ferdinanda I. bylo převzetí jáchymovské mincovny provozované od r. 1520/21 šlechtickým rodem Šliků¹⁹⁰. Tolské groše (tolary), ražby tohoto rodu, kterýmž bylo přiděleno mincovní právo

¹⁸⁷ NEMEŠKAL (2001), p. 25–30

¹⁸⁸ KOPČAN (1977), p. 236–237

¹⁸⁹ VOREL (2002), p. 265–292

¹⁹⁰ NEMEŠKAL & VOREL (2010), p. 9–18

Ludvíkem II., představovaly vzor pro pozdější těžké stříbrné nominály celé podunajské monarchie.

Tato situace setrvala až do prvního stavovského povstání uskutečněného v r. 1547, na jehož základě se Ferdinand I. rozhodl pro zapojení Zemí koruny české do měnové integrace v rámci Svaté říše římské. Důsledkem tohoto rozhodnutí došlo v r. 1561, tzn. necelé dva roky po vydání, k zavedení III. říšského mincovního řádu v českých zemích a zákazu ražby původních českých nominálů¹⁹¹.

Nově zavedený III. říšský mincovní řád nicméně nebyl českými stavy a lidem vítaný. V dobrozdání z r. 1567, tzn. za vlády Maxmiliána II., poukázala česká komora na negativní důsledky mincovní reformy provedené Ferdinandem I. Na základě negativní reakcí českých stavů a novelizace třetího říšského mincovního řádu došlo v r. 1573 k znovuzahájení ražby tolarů a jejich dílů. Ražba druhého typu mincí typického pro české země, pražského groše, již však obnovena nebyla¹⁹². Rozšířenost a obliba pražského groše, jenž byl vnímán jako berná mince až do vlády Ferdinanda III. (1637–1657), vyústila v r. 1576 k zavedení nového mincovního řádu platného pro české země a také k zavedení nominálu označovaného jako bílý groš o tři roky dříve.

Přestože i přes veškerou snahu Karla V. a Ferdinanda I. nedošlo k sjednocení měn v říši, představovaly centralizační tendence Habsburků v 16. století unikátní fenomén, jenž se nadále až do r. 1753, resp. 1892 projevoval v unifikačních tendencích panovníků podunajské monarchie. Výše zmíněná fúze rakouského a českého mincovního systému rovněž představovala základní kámen pozdější tolarové měny ve všech habsburských zemích. V případě uherského království, jež bylo po r. 1526 na základě drinopolského příměří (1547) a drinopolského míru z r. 1568 rozděleno mezi Habsburky, Osmanskou říši a pozdější sedmihradská knížata, zasahovaly prvotní unifikační snahy pouze tzv. královské Uhry¹⁹³. Včetně samotné osmanské expanze znemožňovaly integraci uherské měny s nově zaváděnou tolarovou měnou v habsburských zemích také povstání vazalů Osmanské říše, sedmihradských knížat.

Mincovníctví zmíněného sedmihradského či též transylvánského vévodství vzniklého na základě Špýrské smlouvy z r. 1570 uzavřené mezi Maxmiliánem II. a Janem Zikmundem Zápolským bylo až do r. 1571 privilegiem uherského krále. V návaznosti na

¹⁹¹ VOREL (2002), p. 265–292

¹⁹² NEMEŠKAL (2001), p. 223–224

¹⁹³ TÁTOR (2007), p. 286–303; SETTON (1984), p. 921–922

tuto skutečnost představovaly vzor pro ražby sedmihradských vévodů právě uherské nominály. Samotná ražba mincí sedmihradských panovníků probíhala v městech Kluž a Sibiň. Nejvýznamnější rozdíl mezi mincovnictvím uherských králů a sedmihradských vévodů nicméně nepředstavovaly ikonografické motivy či metrické parametry mincí, ale celkový poměr počtu nominálů ražených ze zlatého či stříbrného kovu a vliv polského mincovnictví.

Tato situace se dočasně změnila tři roky po bitvě u Mezőkeresztese (1596), kdy došlo mezi císařem Rudolfem II. a sedmihradským vévodou Zikmundem Báthorym k výměně Sedmihradska za opolské a ratibořské knížectví v Slezsku. Spory Rudolfa II. s jeho bratrem a následníkem Matyášem vedoucí k opětovné destabilizaci situace v oblasti vyústily k ztrátě nově získaných držav a také k zintenzivnění autonomních tendencí sedmihradských vladařů¹⁹⁴.

Dalším faktorem, jenž do značné míry ovlivnil habsburské mincovnictví, byla třicetiletá válka a její důsledky. Nedlouho po ztrátě Sedmihradska z habsburské nadvlády opětovně vyústily protihabsburské nálady v českých zemích a zmíněném Sedmihradsku v stavovská povstání a na ně navazující největší válečný konflikt 17. století v Evropě – Třicetiletou válku. Neustálé zvyšování daní vycházející z rostoucích nákladů na financování vojsk a nedostatku drahých kovů způsobilo znovuzavedení snižování ryzosti ražeb, jež následně získaly označení kiprová či dlouhá mince. Tato skutečnost posílená mj. rekatolizačním tlakem nového římského krále, Ferdinanda II, jenž po smrti svého bratrance Matyáše usedl na říšský trůn na základě tajné Oñatovy smlouvy z r. 1617, postihla nejen habsburské soustátí, ale také některé sousední země. Důsledky stahování kvalitnějších mincí z období před r. 1619, cirkulace nekvalitních ražeb a celkový hospodářský úpadek v habsburských zemích vyústily v r. 1623 v státní bankrot a tzv. mincovní kaládu, na jejímž základě došlo k výrazné devalvaci inflačních ražeb. Platební síla těchto ražeb byla snížena na 1/6 až 1/16 jejich nominální hodnoty. Tento zásah vyhlášený císařským mandátem ze 14. prosince 1623 rovněž zrušil zákaz používání starších ražeb, včetně grošových, vyhlášený 1. dubna přecházejícího roku.

Důsledky nevydařených stavovských povstání v českých zemích z přelomu druhé a třetí dekády 17. století vedly k ukotvení absolutismu a jejich začlenění mezi dědičné. Rovněž došlo k zavedení nové tolarové měny, jejíž hlavní nominál představoval 90

¹⁹⁴ HUSZÁR (1995), p. 9–17

krejcarů, a významné redukci původně českých nominálů, jež byly během vlády předchůdců Ferdinanda II. raženy. Nově stanovený kurz drobné mince vůči hrubé tolarové minci nebyl podobně jako v případě kurzů stanovených mincovní reformou z r. 1573 ustálen na delší dobu¹⁹⁵.

Tab. 2 – Platební síla kiproých mincí po vyhlášení mincovní kalády

Nominál	Raženo v období	Hmotnost	Obsah Ag	Ryzost	Platební síla	
					Před 14. 12. 1623	Po 14. 12. 1623
3-krejcar	VI/1619 – XI/1620	1,439 g	0,607 g	42,187 %	3 krejcarey	¼ krejcaru
	III – IX/1621		0,337 g	23,437 %		
	Od IX/1621	1,025 g	0,159 g	15,6 %		
12-krejcar	VI – X/1619	4,67 g	2,48 g	53,1 %	15 krejcarů	1 ½ krejcaru
	X/1619 – IX/1621		2,33 g	50,0 %		
15-krejcar	Od IX/1621	2,53 g	0,641 g	28,1 %	15 krejcarů	---
24-krejcar	VI-X/1619	7,997 g	4,985 g	62,5 %	30 krejcarů	3 krejcarey
	Od X/1619	7,884 g	4,68 g	59,375 %		
	Od IX/1621	5,06 g	1,42 g	28,1 %		
30 krejcar	X/1620 – III/1621	7,675 g	4,317 g	56,25 %	37 ½ krejcaru	---
37-krejcar	Od VII/1621	6,332 g	2,770 g	43,75 %		
48-krejcar	VIII – X/1620	15,349 g	8,634 g	56,25 %	60 krejcarů	6 krejcarů
	Od IX/1621	9,126 g	2,567 g	28,125 %		
60-krejcar	X/1620 – III/1621	15,349 g	7,509 g	56,25 %	75 krejcarů	10 krejcarů
70-krejcar	III – VI/1621	12,66 g	6,675 g	53,1 %		
75-krejcar	VII – X/1621		5,54 g	43,7 %		
	Od X/1612		4,05 g	32,0 %		
120-krejcar	XI/1620 – III/1621	30,698 g	15,18 g	56,25 %	150 krejcarů	20 krejcarů
140-krejcar	III – VI/1621	25,32 g	13,35 g	53,1 %		
150-krejcar	VII-X/1621		11,08 g	43,7 %		
	Od X/1621		8,11 g	32,0 %		

Přestože bylo potlačeno také protihabsburské povstání Gabriela Bethlema v Uhrácha Sedmíhradsku, k transformaci uherské stavovské monarchie v absolutistickou, jako v případě českého království, nedošlo. K definitivnímu ukončení těchto sporů došlo až během vlády Ferdinanda III., kdy byl v r. 1648 uzavřen Vestfálský mír. Vyčerpanosti evropských národů se následně snažila využít Vysoká porta, jejímž cílem bylo obsazení sídla habsburského rodu – Vídně. Vytýčeného cíle nicméně i přes enormní a neustávající tlak osmanská vojska nedosáhly. Naopak byla během vlády Leopolda I. donucena k značným ústupkům, jejichž platnost stvrdil Karlovičský mír uzavřený mezi členy Svaté ligy vzniklé v r. 1684 a Osmanské říše v r. 1699.

¹⁹⁵ VOREL (2004), p. 190–200

Této situace následně využil, rovněž jako krátkého mírového období po třicetileté válce Leopold I., třetí nejdéle vládnoucí člen habsburské dynastie, také v oblasti pokračujícího sjednocování měnových systémů. Zcela nejvýznamnějším počinem Leopolda I. byla introdukce krejcarového měnového systému v Uhrách prostřednictvím mincovní reformy z r. 1659, jejichž ražba probíhala nepřetržitě od vlády Štěpána I. Mimo tuto skutečnost došlo během Leopoldovy vlády také k zahájení ražby tolarové měny v Bratislavě a Košicích, Velké Bani či v transylvánských mincovnách. Poměr drobné mince vůči minci hrubé (tolarové) či zlaté minci ale nebyl v jednotlivých částech habsburské monarchie jednotný ani stálý. K ustálení pevného kurzu mezi drobnými nominály a hrubou mincí došlo až prostřednictvím zavedení tzv. konvenční měny během vlády Marie Terezie¹⁹⁶.

Posledním počinem Leopoldovy politiky v rámci snah o sjednocení měnových systémů v zemích podunajské monarchie bylo omezování a rušení nevládních mincoven. Tento zásah do peněžní produkce byl cíleně zaměřen na mincovnictví slezských knížectví a olomouckého biskupství. Poslední nevládní ražby ražené ve zmíněných mincovnách v zanedbatelném množství pochází z první čtvrtiny 18. století.

Zavedení jednoho z vrcholů měnové unifikace habsburské monarchie, zmíněné konvenční měny, předcházelo několik konfliktů. Tyto konflikty, mezi které náleží válka o španělské dědictví, poslední sedmihradské povstání vedené Františkem II. Rákoczim či válka o rakouské dědictví, výrazně oslabily pozici habsburského rodu v Evropě. V posledním ze zmíněných konfliktů sice *de facto* zvítězil habsburský rod, avšak stejně jako předcházející válka o španělské dědictví představoval významnou územní ztrátu. Tyto územní ztráty se již během spolupanování s Marií Terezií Josef II. pokoušel vynahradit výměnou Rakouského Nizozemí za Bavorské kurfiřtství. Realizaci tohoto plánu nicméně znemožnila následná válka o bavorské dědictví¹⁹⁷.

K zavedení konvenční měny došlo pět let po uznání pragmatické sankce zajišťující nástupnictví a dědictví rodových držav pro potomky Karla VI. Prostřednictvím tohoto zásahu Marie Terezie do měnových poměrů došlo k ukotvení několika charakteristik

¹⁹⁶ BUZA (1977), p. 73–103; HORVÁTH (1960), p. 33–50; HORVÁTH (1964), p. 25–50; KAZIMÍR (1964), p. 171–216

¹⁹⁷ HOCHEDLINGER (2003), p. 364–371

typických pro měnový systém a samotné nominály obíhající v habsburských zemích od r. 1750, resp. 1753 až do r. 1857¹⁹⁸. Mezi tyto charakteristiky náleží:

1. odstranění rozdílů mezi tzv. drobnou a hrubou mincí
2. ustálení poměru mezi krejcaru a tolařem na 1:120
3. zavedení nových nominálů decimálního systému, tzn. pěti-, deseti- a dvacetikrejcarů
4. ustálení technických parametrů (ryzosti, hmotnosti a průměru) jednotlivých ražeb
5. ustálení ikonografických vzorů mincí
6. zavedení tzv. zemských mincí

Tab. 3 – Předpisy pro ražbu vybraných nominálů konvenční měny¹⁹⁹

Hmotnostní jednotka:

- kolínská hřivna 233,856 g

Nominál	Jakost	hmotnost (g)
- dukát	0,986	3,49
- tolar	0,833	28,06
- půltolar	0,833	14,03
- čtvrttolar	0,833	7,01
- dvacetikrejcar	0,668	6,68
- sedmnáctikrejcar	0,542	6,12
- desetikrejcar	0,500	3,89
- sedmikrejcar	0,420	3,24
- pětikrejcar	0,375	2,601
- třikrejcar	0,344	1,701
- poltura	0,243	0,962
- krejcar	0,195	0,802
- denár	0,149	0,522
- půlkrejcar	0,149	0,522
- čtvrtkrejcar	0,076	0,425

Konvenční měna, jež nebyla zavedena ve všech habsburských državách, nepředstavovala jediný významný krok vídeňského dvora v oblastech měnové politiky během vlády Marie Terezie (1740–1780). Již o rok dříve před zavedením konvenční měny,

¹⁹⁸ VOREL (2004), p. 245–247

¹⁹⁹ NOVÝ (1978), p. 6

tzn. v r. 1749, došlo k zavedení nového mincovního řádu platného pro Rakouského Nizozemí. Zmíněný mincovní řád navazující na instrukce z r. 1709, tzn. z období války o španělské dědictví, během něhož si po vymření tamní linie habsburského rodu nárokovali dědictví Karla II. Španělského členové rakouské linie. Prostřednictvím nového mincovního řádu došlo nejen k upravení ryzosti vybraných nominálů, ale také k rozšíření nominálové soustavy o plaquette, ekvivalent 14 liardů, doplněný v r. 1755 tzv. křížovým tolarem (něm. *Kronentaler*).

Nominálová soustava zavedená na území Rakouského Nizozemí prostřednictvím měnového řádu z r. 1749 představovala oficiální měnovou soustavu až do bitvy u Sprimontu, jejíž výsledek vyústil v anexi území Francií a následné introdukci francouzského měnového systému v regionu. Definitivní ztrátě oblasti nicméně předcházela brabantská revoluce, během níž došlo v r. 1790 k dočasnému přerušení ražby nominálů dle mincovního řádu z r. 1749 a produkci revolučních ražeb v bruselské mincovně²⁰⁰.

Rovněž území přiřčená k habsburské monarchii na základě prvního a následně také třetího dělení Polska, tzn. území východní a západní či též nové Haliče, nepředstavovala oblasti, v nichž by vzhledem k době jejich inkorporace obíhaly primárně ražby konvenční měny. V tento stav vyústila měnová reforma posledního vládce polsko-litevské unie, Stanislava II. Augusta, k jejíž realizaci došlo de facto ihned po volbě nového krále. Adopce konvenční měny v r. 1764 a následná produkce metrologicky totožných nominálů, jako v případě ražeb zemí podunajské monarchie sice do značné míry ulehčovala stanovování směnných kurzů mezi nominály obou zemí, paradoxně nicméně umožnila poměrně dlouhodobou cirkulaci či strvání ražeb posledního polského krále v oběhu na územích připojených v l. 1772 a 1795 k podunajské monarchii. Tento fakt potvrzuje cirkulace nejen habsburských, ale také polských ražeb v regionu i o několik desetiletí později.

Snahy o vytlačení původních polských ražeb Stanislava II. Augusta z nově získaných oblastí prosazoval vídeňský dvůr již od r. 1774, během něhož došlo k zahájení ražby měděných nominálů (šilinků, pol. *szelągů*) v mincovně ve Smolníku a stříbrných patnácti- a třicetikrejcarů ražených pro oběh v haličské oblasti ve vídeňské mincovně v l. 1775–1777. V reakci vídeňského dvora na pozměnění parametrů polských ražeb v r. 1787 došlo v dubnu téhož roku, a následně také v prosinci r. 1788, k vydání

²⁰⁰ ŽABIŇSKI (1989), p. 96–97

zákazu oběhu nových polských, tzn. od r. 1787 ražených nominálů na území záboru z r. 1772. K dalším úpravám parametrů polských ražeb došlo v r. 1794, čili rok před realizací třetího dělení Polska a připojením Nové Haliče k habsburskému soustátí. Důsledkem zmíněných úprav parametrů nominálů polské peněžní soustavy obíhaly na území zmíněné Nové Haliče tři emise polských zlotých a jejich dílů či násobků: 1. z l. 1766–1786, 2. z l. 1787–1793 a 3. z l. 1793–1797. Vzhledem k této skutečnosti došlo vydáním císařského patentu z r. 1796 k ustanovení rakouských ražeb jakožto jediných oficiálních a povolení cirkulace novějších polských ražeb pouze do konce r. 1798. Prostřednictvím téhož patentu došlo rovněž k stanovení směnných kurzů mezi nominály a polské měny, přičemž zatímco u původních ražeb Stanislava II. Augusta z l. 1766–1786 zůstal zachován totžný kurz jako v případě území připojených k habsburskému soustátí v r. 1772, tzn. 1 zlotý = 15 krejcarů a 1 krejcar = 2 groše, u ražeb z l. 1787–1794 byl stanoven kurz na 14 krejcarů za 1 zlotý či 28 polských grošů z l. 1766–1786 za 1 zlotý z l. 1787–1794²⁰¹.

Konvenční měna, jejíž označení vychází ze zavedení tohoto peněžního systému nejen v podunajské monarchii, ale také v Bavorsku a dalších zemích Svaté říše římské, nebyla zavedena ve všech habsburských državách. V Rakouském Nizozemí obíhaly liardy, escaliny, dukatony či křížové tolary, v italských državách, či pozdějším Lombardsko-Benátském království, se jednalo o liry či např. scuda. Nicméně i v případě těchto nominálů byl stanoven pevný kurz vůči ražbám konvenční měny²⁰².

Nedlouho po zavedení konvenční měny, představující do jisté míry paralelu k II. říšskému mincovnímu řádu z r. 1551, došlo v rámci podunajské monarchie také k zavedení prvních papírových platidel – bankocedulí známějších spíše pod označením bankocetle. Až do vlády císaře Františka II. (1792–1835) zůstal tento měnový systém zachován prakticky bez změn. Avšak tento stav výrazně změnila myšlenka Velké francouzské revoluce a navazující napoleonské války. Opětovný růst nákladů na podporu vojsk zpočátku zejména na území Rakouského Nizozemí a posléze také ve zbytku habsburského soustátí představoval pro posledního římského císaře finanční zátěž, jež i přes zintenzivnění produkce zemských mincí i papírových platidel vyústila společně s válečnými nezdary nejen v definitivní zánik Svaté říše římské v r. 1806, ale také v státní bankrot o pět let později.

²⁰¹ GILEWICZ (1958). p. 3–37

²⁰² EYPELTAUER (1973), p. 16–21

Svým způsobem připomíná řešení tohoto problému velkou kaládu z r. 1623, neboť i v případě této finanční krize došlo k devalvaci starších mincí a bankocetlí. Platební síla obou forem měny byla prostřednictvím nové měnové reformy z r. 1811 snížena na jednu pětinu nominální hodnoty, avšak celkový nedostatek finančních prostředků v oběhu nicméně donutil Františka II. k vydání patentu, díky němuž došlo k opětovnému posílení devalvovaných nominálů. Původního cíle reformy, podle nichž mělo dojít mezi nominály konvenční a zemské měny k ustanovení poměrů 1:1, dosaženo nebylo. Ponechání inflačních ražeb v oběhu následně vyústilo ve vznik a zavedení druhého peněžního systému označovaného jako vídeňská měna (*Wiener Währung*). Problém dvou měnových soustav odlišovaných od sebe v rámci finančních operací zkratkami „C.M.“ (*Convention Münze*) a „W.W.“ (*Wiener Währung*) vyřešila až následná měnová reforma uskutečněná v r. 1857.

Posledním zásahem Františka II. do problematiky dvou měnových systémů v oběhu byl výnos z 1. června 1816, jehož prostřednictvím došlo k ustálení kurzu mezi nominály konvenční a vídeňské měny na 1:2,5. K stanovení pevného kurzu vůči konvenční měně došlo o sedm let později také u ražeb Lombardsko-Benátského království představující, po ztrátě Rakouského Nizozemí, jedinou součást habsburského impéria mimo země podunajské monarchie. Nově zavedené poměry mezi jednotlivými měnami zůstaly nezměněny až do výše uvedeného roku 1857²⁰³.

Transformace, v níž vyústili důsledky napoleonských válek, nepřekreslila pouze politickou mapu Evropy. Snahy jednotlivých zemí o předejití podobnému konfliktu v budoucnu měly zároveň za následek vznik několika mocenských a ekonomických komplexů. Mezi tyto komplexy náleží v úvodu zmíněná Latinská měnová unie, Skandinávská měnová unie či také Německý spolek.

Právě Německý spolek založený v r. 1815, jenž představoval nástupnický celek Svaté říše římské, se v r. 1857 stal novou měnovou unií, jejíž členy byly také habsburské země. Spolková měna obíhala v rakouských zemích a českém království až do r. 1867, kdy došlo k vyloučení podunajské monarchie ze společenství. Důvodem vyčlenění habsburských zemí z tohoto celku byla porážka císařských vojsk v prusko-rakouské válce, v níž vyústil střet odlišných názorů hlavních zúčastněných na strukturu Německého spolku.

Vyloučení Rakouského císařství ze spolku nebylo jediným důsledkem, s nímž se muselo smířit. Opětovného nezdaru rakouských vojsk využilo ještě v r. 1866 Benátsko,

²⁰³ VOREL (2004), p. 257–278

které se jako poslední začlenilo do Italského království a o rok později také Uherské království, jež se po rakousko-uherském vyrovnání stalo rovnocenným členem nově vzniklého soustátí, Rakousko-Uherska, jako samotné dědičné země. V této podobě zůstalo habsburské soustátí až do svého zániku v r. 1918.

Krátkodobé zavedení spolkové měny v habsburských zemích nebylo jedinou měnovou novinkou z r. 1857. Ve stejném roce došlo, konkrétně 1. listopadu, došlo k zavedení rakouské (zlatníkové) měny se záměrem nahradit oba starší měnové systémy (konvenční a vídeňskou měnu). Na území habsburské monarchie tak v l. 1857–1859 cirkulovaly nominály celkem čtyř měnových systémů. Nahrazování starších ražeb novými mincemi zlatníkové měny nekomplikovalo pouze enormní množství ražeb konvenční a vídeňské měny v oběhu a stále větší nedostatek stříbra určeného k zmincování, ale až do zmíněného r. 1867 také závazek vůči ostatním členům Německého spolku, dle kterého musela každá členská země vydávat určité množství spolkových tolarů za rok. Samotný problém nedostatku drobného oběživa, vycházející z nedostatku stříbra, byl řešen vydáváním mincovních poukázek, jež měly být po stabilizaci poměrů znovu směněny za mince²⁰⁴.

Zlatníková měna, představující předposlední měnový systém obíhající v habsburských zemích, byla podobně jako její předchůdkyně, konvenční a spolková měna, založena na krytí oběživa stříbrem. Neustálé klesání hodnoty stříbra vůči zlatu donutil Františka Josefa I. k poslední reorganizaci měny v monarchii – měnovou reformu uskutečněnou v r. 1892. Prostřednictvím této reformy došlo k zavedení korunové měny, jež byla na rozdíl od všech předchozích měnových systémů používaných na území podunajské monarchie kryta zlatem (zlatým standardem)²⁰⁵.

Nová korunová měna, zároveň představovala nejen vzor pro měny některých z nástupnických států vzniklých po první světové válce, ale společně se zlatníkovou měnou také jediné dva mincovní systémy, v rámci nichž byly do oběhu uvolňována také pamětní mince. Vydávání těchto speciálních ražeb si vymínil prostřednictvím patentu z 19. září 1857 samotný císař František Josef I.

²⁰⁴ VOREL (2004), 291–297

²⁰⁵ VOREL (2004), 319–321

Závěr

Měnová integrace či unifikace představují fenomény ovlivňující toky peněz nejen v současných de facto plně monetizovaných ekonomikách Evropy v podobě Eura, nýbrž již více než 2 000 let. Napříč touto poměrně dlouhou periodou lidských dějin lze z historického hlediska společnou resp. jednotnou měnu či sdílené oběživo do značné míry vnímat jako zrcadlo odrážející zpravidla období hospodářského růstu regionu a jeho nezatíženost vojenskými událostmi či např. přírodnimi katastrofami, jež i v současné době dokáží v podobě pandemií či eskalací sporů a konfliktů paralyzovat či zcela destabilizovat ekonomiky zemí.

Vedle samotného zakládání měnových unií či dřívějších mincovních spolků a svazků mohla peněžní platidla reflektovat svou důvěryhodnost skrze pronikání za hranice území jejich emitenta (vládce, města či státu) a následné ukotvení či déleodobější setrvání v tamním oběživu (viz role pražského groše např. v Polsku či význam uherských dukátů v celé střední a jihovýchodní Evropě). Touto pseudoformou sdílené měny sice mohl emitent zvyšovat svou prestiž, avšak podmínkami pro dosažení této mety byla zejména během středověku a raného novověku stálost hodnoty, resp. kupní síly platidel a také dostatek surovin využívaných v obalstech produkce monetárních platidel.

Opačný pohled na uplatňování nedomácího oběživa, bez ohledu na důvody, představuje produkce imitací platidel, s oficiálně stanovenou kupní silou. Tuto variantu akceptování a následného užívání peněžních platidel v obchodních transakcích lze de facto chápat jako základní krok všech emitentů pro zahájení nezávislé mincovní produkce, vyjma držitele prvenství v této záležitosti, tzn. výše zmíněných Lýdských vládců. Jakožto určitou výhodu pro primárního emitenta i pro napodobovatele lze v tomto směru šíření a sdílení metrologicky či např. ikonograficky podobných platebních prostředků monetárního i nemonetárního charakteru rozšiřování území, na němž dochází k užívání a cirkulaci uvedených nositelů hodnoty.

Svým způsobem neobvyklý příklad měnové unifikace představovalo ustanovování pevných kurzů mezi měnami zpravidla „suverénních“ zemí. Doklad takto vytvářených poměrů a konvencí představuje např. ustálený poměr a mezi ruským rublem a měnami zemí, jež byly s Ruským impériem v personální unii. Zeměmi, mezi jejichž měnami byly stanovené pevné kurzy s ruským rublem, byly Kongresové Polsko existující v l. 1815–

1867, resp. 1916, či Finské velkoknížectví, jež bylo na základě Fredrikshamnského míru uzavřeného v r. 1809 mezi Švédskem a Ruským impériem přiřčeno právě druhé ze zmíněných monarchií. Poměry mezi ruským rublem a měnou druhého ze zmíněných autonomních územních celků byly stanoveny na 1 rubl k čtyřem finským markám představujících oficiální měnu Finského velkoknížectví v l. 1865–1917. V případě ražeb Polského království určovaly poměry mezi polským zlotým a ruským rublem binominální hodnoty vyražené, resp. vyobrazené na jednotlivých nominálech.

Výše uvedené odstavce dokládají nezanedbatelný význam sjednocování systémů platebních prostředků. Ať již v podobě právně ujednaných smluv, či ve formě „hybridních“ napřimování a propojování peněžních soustav, mohou měnové unie či na totožných základnách kamenech vybudované struktury plnit (ze střednědobého či déleodobějšího hlediska) role významných indikátorů hospodářské či politické stability.

Seznam zdrojů

- 1) VAN ALFEN, P. (2011): Mechanisms for the Imitation of Athenian Coinage : Dekeleia and Mercenaries reconsidered. In: Revue belge de Numismatique et de Sigillographie CLVII. 2011. p. 55–93.
- 2) VAN ALFEN, P. (2014): The Beginnings of Coinage at Cyrene: Weight Standards, Trade, and Politics. In: Le Monete di Cirene e della Cirenaica nel Mediterraneo : Problemi e prospettive – Atti del V Congresso Internazionale di Numismatica e di Storia Monetaria : Padova, 17–19 marzo 2016. Esedra editace. Padova. 2016. p. 15–32. ISBN 978-88-6058-100-6
- 3) ARNOLD, P. (2002): Die Währungsunionen von Zinna (1667–1690) und Leipzig (1690–1750/1763) unter Besonderer berücksichtigung des Kursächsischen Münzwesens. In: Währungsunionen : Beiträge zur Geschichte Überregionaler Münz- und Geldpolitik. Numismatische Studien Heft 15. Museum für Hamburgische Geschichte. Hamburg. 2002. p. 221–248. ISBN 3-924861-58-7
- 4) ARSLAN, E. (1990): Le monnayage celtique de la plaine du Pô (IVe–Ier siècles avant J.-C.). In: Etudes Celtiques 27. 1990. p. 71–102
- 5) BIRLEY, AR. (2005): Roman Government of Britain. OUP. Oxford. 2005. 532 p. ISBN 978-0-19-92537-4
- 6) BOEHRINGER, CH. (2002): Münzprägungen griechischer Bundesstaaten und das Beispiel der Achaischen Konföderation. In: Währungsunionen : Beiträge zur Geschichte Überregionaler Münz- und Geldpolitik. Numismatische Studien Heft 15. Museum für Hamburgische Geschichte. Hamburg. 2002. p. 35–57. ISBN 3-924861-58-7
- 7) BREYVOGEL, B. (2003): Silberbergbau und Silbermünzprägung am südlichen Oberrhein im Mittelalter. DRW-Verlag. Leinfelden – Echterdingen. 2003. 570 p. ISBN 978-3-97181-749-6
- 8) BUCK, H. & VON BAHRFELDT, M. (1937): Die Münzen der Stadt Hildesheim. Lax. Hildesheim. 1937. 361 p.
- 9) BURNETT, A. (2002): Monetary Union in the Roman Empire. In: Numizmatikai Közlöny 100 – 101. MNT. Budapest. 2002. p. 15–20.
- 10) BURNETT, A. (2007): Etruscan Numismatics – An Introduction. In: Etruscan Studies – Journal of the Etruscan Foundation 10. 2007. p 81–85.

- 11) BURSCHE, A. (2014): Gold barbarian imitations of roman coins: The Ulów type. In: *Honoratissimum Assensus Genus est Armis Laudare*. Uniwersytet Jagielloński. Kraków. 2014. p. 317–327. ISBN 978-83-62261-81-9
- 12) BURSCHE, A. & MYZGIN, K. (2015): Gold coins, Alexandria Troas and Goths. In: *Studies in Ancient Coinage – In Honour of Andrew Burnett*. Spink & Son Ltd. London. P. 232–258. ISBN 978-1907427572
- 13) BUTTREY, TV. (1994): Coins and Coinage at Euesperides. In: *Libyan Studies* 25. 1994. p. 137–145
- 14) BUZA, J. (1977): A talár és az aranyforint árfolyama, valamint szerepe a pénzforgalomban Magyarország török uralom alatti területén a XVII. században, In: *Történelmi Szemle* 77(1). Akadémiai Kiadó. Budapest. 1977. p. 73-106.
- 15) CAHN, JA. (1901): *Der Rappenmünzbund : eine Studie zur Münz- und Geld-Geschichte des oberen Rheintales*. Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. Heidelberg. 1901. 218 p.
- 16) CAHN, JA. (1911): *Münz- und Geldgeschichte der im Großherzogtum Baden vereinigten Gebiete – I. Teil: Konstanz und das Bodenseegebiet im Mittelalter*. Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. Heidelberg. 1911. 460 p
- 17) CHEVILLON, JA. (2014): Le monnayage de Marseille grecque et sa diffusion territoriale dans le milieu indienne du Sud-Est. In: *Les territoires de Marseille antice*. Editions Errance. Paris. 2014. p. 121–132. ISBN 978-2877725705
- 18) COLBURN, HP. (2018): The Role of Coinage in the Political Economy of Fourth Century BCE. In: *Ptolemy I and the Transformation of Egypt, 404–282 BCE*. Brill. Leiden – Boston. p. 70 – 119. ISBN 978-90-04-36696-1
- 19) CRAWFORD, MH. (1985): *Coinage and money under the Roman republic – Italy and the Mediterranean Economy*. University of California Press. Berkeley and Los Angeles. 1985. 355 p. ISBN 0-520-05506-3.
- 20) CURTIS, JW. (1957): Coinage of Pharaonic Egypt. In: *The Journal of Egyptian Archaeology* 43. 1957. p. 71–76.
- 21) ČIŽMÁŘ, M. & KOLNÍKOVÁ, E. (2006): Nēmčice – obchodní a industriální centrum doby laténské na Moravě. In: *Archeologické rozhledy LVIII*. Archeologický ústav AV ČR v Praze. Praha. 2006. p. 261–283.
- 22) DAHMEN, K. (2007): *The Legend of Alexander the Great on Greek and Roman Coins*. Routledge. London & New York. 2007. 179 p. ISBN 978-0-415-95451-2

- 23) DEGLER, A. (2015): East Germanic Imitation of an Aureus of Severus Alexander with Runic Legend : The newest acquisition to the collection of ancient coins in the Ossolineum. In: *Wiadomości Numizmatyczne* LIX, 1–2 (199–200). 2015. p. 47–65.
- 24) DIMNIK, M. & DOBRINIĆ, J. (2008): *Medieval Slavic Coinages in the Balkan : Numismatic History and Catalogue*. Spink. London. 2008. 252 p. ISBN 978-1-902040-85-1
- 25) DUYRAT, F. (2016): *Wealth and Warfare : The Archaeology of Money in Ancient Syria*. *Numismatic Studies* 34. The American Numismatic Society. New York. 2016. 596 p. ISBN 978-0-89722-346-1
- 26) DUYRAT, F. & AGUT-LABORDÈRE, D. (2020): The Monetary Great Transition in Egypt (500–250 BC). In: *Money Rules! The Monetary Economy of Egypt, from Persians until the Beginning of Islam*. IFAO. Caire. 2020. p. 69–88. ISBN 978-2-7247-0756-4
- 27) DYMOWSKI, A. (2017): A Small Hoard of Roman Denarii Found in the Region of Kuyavia. The Provenance of Imitative Coins of Roman Imperial Denarii Found in the Territory of Poland. In: *Notae Numismaticae – Zapiski Numizmatyczne* XII. Muzeum narodowe w Krakowie. Kraków. 2017. p. 111–124
- 28) DYMOWSKI, A. (2019): The CERES Group of Barbarian Imitations of Roman Denarii. In: *The Numismatic Chronicle* 179. The Royal Numismatic Society. London. 2019. p. 179–210.
- 29) EICHELMANN, W. (2017): *Die Rheinischen Münzvereine 1385 – 1583 : 200 Jahre Geldstabilität an Rhein und Main*. tredition GmbH Verlag. Hamburg. 2017. 328 p. ISBN 978-3-7439-1945-7
- 30) EMMERIG, H. (2007): *Bayerns Münzgeschichte im 15. Jahrhundert : Münzpolitik und Münzprägung der bayerischen Herzogtümer und ihrer Nachbarn von 1390 bis 1470 – Teilband I*. Verlag C. H. Beck. München. 2007. 594 p. ISBN 978-3-406-10746-7
- 31) EYPELTAUER, T. (1973): *Corpus Nummorum Regni Mariae Theresiae : Die Münzprägungen der Kaiserin Maria Theresia und ihrer Mitregenten Kaiser Franz I. und Joseph II. Münzen und Medailen*. Basel. 1973. 417 p.
- 32) FISCHER-BOSSERT, W. (2012): The Coinage of Sicily. In: *The Oxford handbook of Greek and Roman coinage*. OUP. New York – Oxford. 2012. p. 142–157. ISBN 978-0-19-530574-6

- 33) FITZPATRICK, AP. (1992): The orle sof Celtic coinage in south east England. In: Celtic Coinage : Britain and Beyond – The Eleventh Oxford Symposium on Coinage and Monetary History. BAR. Oxford. 1992. p. 1–29. ISBN 0-86054-732-9
- 34) FODOR, P. (2004): The Simurg and the Dragon. The Ottoman Empire and Hungary (1390–1533). In: Fight against the Turk in Central Europe in the first half of the 16th Century. METEM. Budapest. 2004. p. 9–35. ISBN 963-8472-90-1
- 35) FORNECK, GM. (1985): Kurtrierische Münzen und Geldumlauf zur Zeit Balduins. In: Balduin von Luxemburg 1285 – 1354 : Erzbischof von Trier – Kurfürst des Reiches. Festschrift aus Anlass des 700. Geburtsjahres. Verlag der Gesellschaft für Mittelrheinische Kirchengeschichte. Mainz. 1985. p. 485–488.
- 36) FREY–KUPPER, S. (2014): Coins and thein use in the Punic Mediterranean: case studies from Carthage to Italy from the fourth to the first century BCE. In: The Punic Mediterranean : Identities and Identification from Phoenician Settlement to Roman Rule. CUP. Cambridge. 2014. p. 76–110. ISBN 978-1107295193
- 37) FRIEDENSBURG, F. (1926): Münzkunde und Geldgeschichte der Einzelstaaten : Des Mittelalters und der Neueren Zeit. Verlag R. Oldenbourg. München & Berlin. 1926. 196 p.
- 38) FRÖHLICH, J. (2017): Počiatky lopatkovitých statérov púchovskej kultúry a prvé známe dobové falzum z mincí tejto skupiny. In: Numismatické listy 72. Národní muzeum. Praha. p. 3–9.
- 39) FUKALA, R. (2012): Třicetiletá válka, nebo všeobecný evropský konflikt 17. století? : Otázky, úvahy a problémy. Veduta. České Budějovice. 2012. 196 p. ISBN 978-80-86829-81-4
- 40) GERHARD, HJ. (2002): Vom Leipziger Fuss zur Reichsgoldwährung : Der lange Weg zur „deutschen Währungsunion“ von 1871/76. In: Währungsunionen : Beiträge zur Geschichte Überregionaler Münz– und Geldpolitik. Numismatische Studien Heft 15. Museum für Hamburgische Geschichte. Hamburg. 2002. p. 249–290. ISBN 3-924861-58-7
- 41) GILEWICZ, A. (1958): Stosunki pieniężne w Galicji w latach 1772–1914 . Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Przemysl. 1958. 40 p.
- 42) GITLER, H. & TAL, O. (2006): The Coinage of Philistia of the Fifth and Fourth Centuries BC : A Study of the Earliest Coins of Palestine. Collezioni Numismatiche 6. Milan, Edizioni Ennerre, 2006. 411 p. ISBN 88-87235-38-4

- 43) GRIERSON, P. & BLACKBURN, M. (1986): *Medieval European Coinage I – The Early Middle Ages (5th–10th centuries)*. CUP. Cambridge. 2000. 700 p. ISBN 978-0521260091
- 44) GÜNTER, H. (1897): *Das Münzwesen in der Grafschaft Württemberg*. Kohlhammer. Stuttgart. 1897. 121 p.
- 45) HAHN, W. (1976): *Moneta Radasponensis : Bayerns Münzprägung im 9., 10. Und 11. Jahrhundert*. Verlag Klikschardt & Biermann. Braunschweig. 1976. 151 p.
- 46) HANDS, AW. (1909): *Coins of Magna Græcia : The Coinage of the Greek Colonies of Southern Italy*. Spink & Son Ltd. London. 1909. 337 p.
- 47) HAUPT, W. (1974): *Sächsische Münzkunde*. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften. Berlin. 1974. 301 p.
- 48) HIRIART, E. (2019): *Les débuts de la monétarisation des échanges en Europe celtique (IIIe siècle – début du IIe siècle avant notre ère)*. In: *Archépages : archeologie & société* 5. 2019. p. 56–63.
- 49) HOENSCH, JK. (2003): *Lucemburkové : Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308–1437*. Argo. Praha. 2003. 304 p. ISBN 80-7203-518-5
- 50) HOCHEDLINGER, M. (2003): *Austria's Wars of Emergence – War, State and Society in the Habsburg Monarchy 1683–1797*. Pearson Education Limited. Harlow. 2003. 466 p. ISBN 0-582-29084-8
- 51) HORSNÆS, HW. (2011): *Imitations in gold*. In: *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009*. International Numismatic Council. Glasgow. 2011. p. 742–748. ISBN 978-1907427176
- 52) HORSNÆS, HW. (2014): *Appropriation and imitation – A Barbarian view on coins and imitations*. In: *Northern Worlds – landscapes, interactions and dynamics. Proceedings of the Northern Worlds Conference – Copenhagen 28–30 November 2012*. National Museum of Denmark. Copenhagen. 2014. p. 319–324. ISBN 978-87-7674-824-1
- 53) HORSNÆS, HW. (2018): *Denar til daler – Danmarks mønthistorie indtil 1550*. Danmarks Nationalbank. Copenhagen. 2018. 517 p. ISBN 978-87-92933-07-6
- 54) HORVÁTH, TA. (1960): *A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között (= Die Wertveränderung des ungarischen Goldguldens 1490–1700)*. *Numizmatikai Közlöny* 58–59 (1959–1960). Akadémiai Kiadó. Budapest. 1960. p. 33–50.

- 55) HORVÁTH, TA. (1964): A tallér értékváltozása Magyarországon 1542–1700 között (= Die Wertveränderung des Talers 1542–1700). Numizmatikai Közlöny 62–63 (1963–1964). Akadémiai Kiadó. Budapest. 1964. p. 25–50.
- 56) HURBANIČ, M (2016): Konstantinopol 626 : poslední bitva antiky. Academia. Praha. 2016. 743 p. ISBN 978-80-200-2559-3
- 57) HUSZÁR, L. (1995): Az Erdélyi Fejedelemség Pénzverése. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1995. 231 p. ISBN 963-05-6954-X
- 58) ILIESCU, O. (2002): The History of Coins in Romania (cca. 1500 B.C.–2000 AD) : Chronology – Bibliography – Glossary. Editura Enciclopedică. Bucharest. 2002. 139 p.
- 59) JESSE, W. (1928): Der Wendische Münzverein. Selbstverlag des Verein. Lübeck. 1928. 289 p.
- 60) KAZIMÍR, Š. (1964): Vývoj reálnej hodnoty drobných strieborných mincí na Slovensku v rokoch 1526-1711. In: Numismatický sborník 8. Československá akademie věd. Praha. 1964. p. 171-216.
- 61) KELLNER, HJ. (1990): Die Münzfunde von Manching und die keltischen Fundmünzen aus Südbayern. Franz Steiner Verlag. Stuttgart. 1990. 274 p. ISBN 3-515-05275-5
- 62) KLUGE, B. (1991): Deutsche Münzgeschichte von der späten Karolingerzeit bis zum der Salier (ca. 900 bis 1125). Jan Thorbecke Verlag. Sigmaringen. 1991. 302 p. ISBN 3-7995-4139-X
- 63) KLUGE, B. (2007): Numismatik des Mittelalters – Handbuch und Thesaurus Nummorum Medii Aevi. Staatliche Museen zu Berlin. Berlin. 2007. 511 p. ISBN 978-3-88609-603-4
- 64) KLUGE, B. (2014): Am Beginn des Mittelalters: Die Münzen des karolingischen Reiches 751 bis 814 – Pippin, Karlmann, Karl der Große. Staatliche Museen zu Berlin. Berlin. 2014. 175 p. ISBN 978-3-88609-753-1.
- 65) KOCH, B. (1994): Corpus Nummorum Austriacorum – Band I. Kunsthistorisches Museum. Wien. 1994. 424 p. ISBN 3-900325-34-0
- 66) KOLNÍKOVÁ, E. (1991): Bratislavské keltské mince. Tatran. Bratislava. 1991. 102 p.
- 67) KOLNÍKOVÁ, E. (2003): Keltské mincovníctvo na Slovensku. In: Ľudia, Peniaze, Banky. Národná banka Slovenska. Bratislava. 2003. p. 33–46. ISBN 80-8043-051-9

- 68) KOLNÍKOVÁ, E. & TIRPÁK, J. (2019): Mincovníctvo Keltov na strednom Balkáne – mince Skordiskov v laténských osadách na Slovensku. In: Numizmatika 28. Slovenská numizmatická spoločnosť. Bratislava. 2019. p. 1–14.
- 69) KONUK, K. (2012): Asia Minor to the Ionian Revolt. In: The Oxford handbook of Greek and Roman coinage. OUP. New York – Oxford. 2012. p. 43–60. ISBN 978-0-19-530574-6
- 70) KOPČAN, V. (1977): Vojenský charakter osmanskej expanzie na Slovensku. In: Osmanská moc ve střední a jihovýchodní Evropě v 16. a 17. století. Sborník prací z vědeckého zasedání československo–jugoslávské historické komise v Brně - 3.–5. 11. 1975. Československá sekce československo–jugoslávské historické komise. Praha. 1977. p. 235–265
- 71) KOS, P. (2007): The beginnings of the coinage of celtic tribes in the southeastern Alps. In: Slovenská numizmatika XVIII. Archeologický ústav SAV. Nitra. 2007. p. 59–68. ISBN 978-80-88709-97-8
- 72) KROLL, J. (2012): Monetary background of early coinage. In: The Oxford handbook of Greek and Roman coinage. OUP. New York – Oxford. 2012. p. 33–42. ISBN 978-0-19-530574-6
- 73) KUNZEL, M. (1998): Die Münzen der Hansestadt Wismar 1359 bis 1854 : Münzgeschichte und Geprägekatalog. Stadtgeschichtliches Museum Wismar. Wismar & Berlin. 1998. 346 p.
- 74) LEIMUS, I. (2018): The Livonian Monetary Union (c. 1250–1561). In: Construction and Deconstruction of Monetary Unions : Lessons from the Past. Collection Moneta. Wetteren. 2018. p. 5 – 13. ISBN 978-94-91384-69-1
- 75) MÄKELER, H. (2010): Reichmünzwesen im späten Mittelalter – Teil 1: Das 14. Jahrhundert. Franz Steiner Verlag. Stuttgart. 2010. 328 p. ISBN 978-3-515-09658-4
- 76) MATTINSON, J. & CHERRY, P. (2013): The Carlisle mint coinages of Henry I, Stephen, David I and Prince Henry. In: British Numismatic Journal 83. British Numismatic Society. London. 2013. p. 101–111.
- 77) MEDING, HR. (2017A): Einigungen im Münzwesen des Spätmittelalters – Teil 2: Schwäbischer Münzverein und Rappenmünzbund. In: Geldgeschichte Nachrichten 52 (290). Gesellschaft für Internationale Geldgeschichte. Frankfurt am Main. 2017. p. 82–82.

- 78) MEDING, HR. (2017B): Einigungen im Münzwesen des Spätmittelalters – Teil 3: Fränkischer und Wendischer Münzverein. Vergleich der Münzvereine und Wertung. In: Geldgeschichte Nachrichten 52 (291). Gesellschaft für Internationale Geldgeschichte. Frankfurt am Main. 2017. p. 131–147.
- 79) MESHORER, Y. & QEDAR, S. (1999): Samaritan Coinage. Israel Numismatic Society. Jerusalem. 1999. 128 p. ISBN 965-222-965-2
- 80) MØRKHOLM, O. (1974): A Coin of Artaxerxes III. In: The Numismatic Chronicle 14. 1974. p. 1–4.
- 81) MUHS, BP. (2016): The Ancient Egyptian Economy 3000 - 30 BCE. CUP, Cambridge. 2016. 394 p. ISBN 978-1-107-11336-7
- 82) MYNTSAFN SEÐLABANKA OG ÞJÓÐMINJASAFNS (2002): Opinber gjaldmiðillá Íslandi : Útgáfa og auðkenniislenskra seðla og myntar – The Currency of Iceland : Issues and feature sof Icelandic notes and coins. Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns – The Central Bank and National Museum of Iceland. Reykjavík. 74 p. ISBN 9979-9007-7-6
- 83) MYZGIN, K., VIDA, I. & WIĘCEK, T. (2018): Gold imitations of Roman coins from the collection of Hungarian National Museum in Budapest. In: Studia Barbarica : Profesorowi Andrzejowi Kokowskiemu w 65. rocznicę urodzin, Tom II. Wydawnictwo UMCS. Lublin. 2018. p. 222–247. ISBN 978-83-7825-043-2
- 84) NAISMITH, R. (2017): Medieval European Coinage VIII – Britain and Ireland c. 400–1066. CUP. Cambridge. 2017. 901 p. ISBN 978-0521260169
- 85) NASH, D. (1975): The chronology of Celtic coinage in Gaul: the Arvernian „Hegemony“ reconsidered. In: The Numismatic Chronicle 15. Royal Numismatic Society. London. 1975. p. 204–218.
- 86) NEMEŠKAL, L. (2001): Snahy o mincovní unifikaci v 16. století. Academia. Praha 2001. 260 p. ISBN 80-200-0188-3
- 87) NEMEŠKAL, L. & VOREL, P. (2010): Dějiny jáchymovské mincovny a katalog ražeb. Univerzita Pardubice – Východočeské muzeum v Pardubicích – Národní muzeum v Praze. Pardubice. 2010. 280 p. ISBN 978-80-7395-335-5
- 88) NOONAN, TS. (1980): When and how dirhams first reached Russia – A numismatic critique of the Pirenne theory. In: Cahiers du Monde Russe et Soviétique 21 (3-4). EHESS. Paris. 1980. p. 401–469.

- 89) NOVÝ, M. (1978): Mince Marie Terezie (1740 – 1780). Chebské muzeum – Česká numismatická společnost. Cheb. 1978. 145 p.
- 90) OLSZAK, N. (1996): Histoire des Unions monétaires. Presses Universitaires de France. Paris. 1996. p. 128. ISBN 2-13-047814-X
- 91) OP DEN VELDE, W. & METCALF, M. (2014): The Circulation of Sceattas in the southern Low Countries. In: Revue belge de Numismatique et de Sigillographie CLX. 2014. p. 3–22.
- 92) O' SULLIVAN, W. (1949): The Earliest Irish Coinage. In: The Journal of the Royal Society of Antiquaries of Ireland 79. RSAI. Dublin. 1949. p. 190–235.
- 93) PAMUK, S. (2000): A Monetary History of the Ottoman Empire. CUP. Cambridge. 2000. 276 p. ISBN 0-521-44197-8
- 94) PĂRPAUȚĂ, T. (2005): Câteva considerații privind prezent monedei în Dacia nord-dunăreană. In: Cercetări numismatice IX–XI. Muzeul Național de Istorie a României. București. 2005. p. 37–98.
- 95) PAUNOV, EI. (2015): Introduction to the Numismatics of Thrace, ca. 530 BCE – 46 CE. In: A Companion to Ancient Thrace. Wiley–Blackwell. Chichester. (2015) p. 265–292. ISBN 978-1-4443-5104-0
- 96) PAVLOVSKA, E. (2008): Монетите на Пажонија : Од умизматичката збирка на НБРМ – The Coins of Paeonia : From the Numismatic Collection of NBRM. National Bank of the Republic of Macedonia. Skopje. 2008. 104 p. ISBN 978-9989-107-14-6
- 97) PRICE, MJ. (1991): The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus : A British Museum Catalogue – Vol. 1. The Swiss Numismatic Society & British Museum Press. Zürich – London. 1991. 514 p.
- 98) VON REDEN, S. (2012): Money in Classical Antiquity. CUP. Cambridge. 2010. 237 p. ISBN 978-0-521-45952-2
- 99) RIPOLLÈS, PP. (2017): The Iberian Coinages, 6th–1st century BC. In: The Numismatic Chronicle 177. The Royal Numismatic Society. London. 2017. p. 1–8.
- 100) ROSEN, J. (1989): Finanzgeschichte Basels im späten Mittelalter. Franz Steiner Verlag. Wiesbaden. 415 p. ISBN 978-3515053907
- 101) RUTTER, NK. (2012): The Coinage of Italy. In: The Oxford handbook of Greek and Roman coinage. OUP. New York – Oxford. 2012. p. 128–142. ISBN 978-0-19-530574-6

- 102) SCHAPS, DM. (2004): The Invention of Coinage and the Monetization of Ancient Greece. University of Michigan Press. Ann Arbor. 2004. 293 p. ISBN 978-0-472-02533-6
- 103) SCHAPS, DM. (2014): War and Peace, Imitation and Innovation, Backwardness and Development: The Beginnings of Coinage in Ancient Greece and Lydia. In: Explaining Monetary and Financial Innovation : A Historical Analysis. Financial and Monetary Policy Studies. Springer. New York. 2014. p. 31–51. ISBN 978-3-319-06180-5
- 104) SEJBAL, J. (1998): Mincovní konvence na Moravě ve 13. stol. In: Peníze v proměnách času. MARQ. Ostrava. 1998. p. 41–50.
- 105) SETTON, KM. (1984): The Papacy and the Levant (1204–1571) – Volume IV: The Sixteenth Century from Julius III to Pius V. The American Philosophical Society. Philadelphia. 1984. 615 p. ISBN 0-87169-162-0
- 106) SCHEERS, S. (1981): The origins and evolution of coinage in Belgic Gaul. In: Coinage and society in Britain and Gaul : some current problems. The Council for British Archaeology. London. 1981. p. 18–20.
- 107) SCHNEIDER, P. (2018): Levínská Olešnice : nález mincí ze 13. Století. Národní muzeum. Praha. 2018. 200 p. ISBN 978-80-7036-584-7
- 108) SCHÜTTENHELM, J. (1987): Geldumlauf im südwestdeutschen Raum vom Riedlinger Münvertrag 1423 bis zur ersten Kipperzeit 1618 : Eine statistische Münzfundanalyse unter Anwendung der elektronischen Datenverarbeitung. W. Kohlhammer Verlag. Stuttgart. 1987. 576 p. ISBN 3-17-009431-9
- 109) SHEEDY, K. & OCKINGA, B. (2015): The Crowned ram's head on coins of Alexander the Great and the rule of Ptolemy as satrap of Egypt. In: East and west in the World empire of Alexander: essays in honour of Brian Bosworth. OUP. Oxford. p. 197–239. ISBN 978-0-199-69342-9
- 110) SIDAROVICH, V. (2017): Barbarian Imitations of Ancient Coins in the Territory of Belarus. In: Notae Numismatae – Zapiski Numizmatyczne XII. Muzeum narodowe w Krakowie. Kraków. 2017. p. 127–144.
- 111) SMĚLÝ, T. (2017): One Authority – One Idea – One Order : The Monetary System of the Amber as a Testimony of Greek Influence on Social and Economic Activities of central European Celts. In: Studia Hercynia XXI/2. Univerzita Karlova v Praze. Praha. 2017. p. 40–80.

- 112) SPRENGER, B. (1991): Das Geld der Deutschen – Geldgeschichte Deutschlands von den Anfängen bis zur Gegenwart. Verlag Ferdinand Schöningh GmbH. Paderborn. 1991. 289 p. ISBN 3-506-78619-9
- 113) SPUFFORD, P. (1970): Monetary Problems and Policies in the Burgundian Netherlands 1433-1496. Brill. Leiden. 1970. 229 p.
- 114) STEFKE, G. (2002): Der „wendische Münzverein“ als spätmittelalterliche Währungsunion und andere norddeutsche Münzkonvention des 13./14. bis Jahrhunderts. In: Währungsunionen : Beiträge zur Geschichte Überregionaler Münz- und Geldpolitik. Numismatische Studien Heft 15. Museum für Hamburgische Geschichte. Hamburg. 2002. p. 145–195. ISBN 3-924861-58-7
- 115) STEIN, R. (2017): Magnanimous Dukes and Rising States : The Unification of the Burgundian Netherlands, 1380–1480. OUP. Oxford. 2017. 315 p. ISBN 978-0-19-875710-8.
- 116) SUCHODOLSKI, S. (1971): Pocztaki mennictwa w Europie Środkowej, Wschodniej i Północnej. Instytut historii kultury materialnej Polskiej Akademii Nauk. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk. 1971. 272 p.
- 117) TĂȚAR, O. (2007): Problema Transilvaniei în relațiile diplomaților Casei de Austria la Istanbul din anii 1547–1550. In: Annales Universitatis Apulensis – Series Historica 11 (I). 2007. p. 286–303.
- 118) TORBÁGYI, M. (2020): Römische Münzen und der frühromische Geldumlauf bei den Eraviskern. In: Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricar 71. 2020. p. 605–616.
- 119) UJES, D. (2002): Coins of the Macedonian Kingdom in the Interior of Balkans : Their Inflow and Use in the Territory of the Scordisci. In: Histoire & Mesure XVII (3/4). 2002. p. 7–41.
- 120) VANHOUDT, H. (2015): De munten van de Bourgondische, Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden en van de Franse en Hollandse periode 1434-1830. Peeter nv. Herent. Heverlee. 2015. 623 p. ISBN 978-90-802-8784-3
- 121) VANĚČEK, V. & KEJŘ, J. (1964): Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462/1464. Nakladatelství ČSAV. Praha. 1964. 82 p.
- 122) VECCHI, IG. (2007): Etruscan Numismatics: A Notorious Dating and Identification Problem. In: Etruscan Studies – Journal of the Etruscan Foundation 10. 2007. p. 87–91.

- 123) VISONÀ, P. (1998): Carthaginian Coinage in Perspective. In: *American Journal of Numismatics* 10. 1998. p. 1–27.
- 124) VON SCHRÖTTER, F. (1927): Brandenburg–Fränkisches Münzwesen – Teil I : Das Münzwesen der hohenzollernschen Burggrafen von Nürnberg und der Markgrafen von Brandenburg in Franken 1350–1515. Verlag der Münzhandlung A. Riechmann & Co. Halle. 1927. 247 p.
- 125) VOREL, P. (2002): Měnová politika Ferdinanda I. v Čechách a ukončení ražby pražského groše. In: *Český časopis historický* 100 (2). Historický ústav AV ČR. Praha. 2002. p. 265–292.
- 126) VOREL, P. (2004): Od pražského groše ke koruně české : Průvodce dějinami peněz v českých zemích. Havran. Praha. 2004. 577 p. ISBN 80-86515-40-0
- 127) VOREL, P. (2008): Důsledky tzv. Šmalkaldské války z let 1546 – 1547 pro vývoj měnové integrace Evropy. In: *Theatrum historiae* 3. Pardubice. 2008. p. 47–60.
- 128) WATERFIELD, R. (2011): Dividing the Spoils : The War for Alexander the Great's Empire. OUP. Oxford. 2011. 273 p. ISBN 978-0-19-539523-5
- 129) WIELANDT, F. (1955): Badische Münz– und Geldgeschichte. Braun Verlag. Karlsruhe. 1955. 573 p.
- 130) ŻABIŃSKI, Z. (1989): Rozwój systemów pieniężnych w Europie zachodniej i północnej. Zakład narodowy Imienia Ossolińskich. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź. 1989. 167 p. ISBN 83-04-02992-8
- 131) ZÄCH, B. (2008): Vom Plappart– zum Batzenstandard: Zur frühen Halb-batzenprägung im Bodenseegebiet. In: *Numismatische Zeitschrift* 116. 2008. p.337–348.
- 132) ZAORAL, R. (2000): Česko–míšeňská měnová unie v historických souvislostech. In: *Peníze v proměnách času II*. MARQ. Ostrava. 2000. p. 85–88.
- 133) ZGUTA, R. (1975): Kievan Coinage. In: *The Slavonic and East European Review* 53 (133). University College London. London. 1975. p. 483–492.

Seznam grafických příloh

Tab. 1 – Předpokládaný průběh monetizace Egypta v rozmezí l. 404–332 př. n. l.

Tab. 2 – Platební síla mincí po vhlášení mincovní kalády

Tab. 3 – předpisy pro ražbu vybraných nominálů konvenční měny

Mapa 1 – Zakládající městě Vendického mincovního sdružení

Mapa 2 – Livonská měnová unie v 2. pol. 13. stol

Mapa 3 – Území a mincovny porýnských kurfiřtů na konci 14. stol

Mapa 4 – Mincovny Švábského a Rappenového minc. spolku v 1. čtvrtině 15. stol.

Mapa 5 – Území a mincovny franckého mincovního spolku na přelomu 14. a 15. stol.

Mapa 6 – Burgundská měnová unie

Mapa 7 – Městské mincovny dolnosaského mincovního spolku

Mapa 8 – Městské mincovny signatářů hildesheimerské mincovní dohody

Mapa 9 – Měnové unie středoevropského prostoru v 1. sol. 14. stol.

Mapa 10 – Latinská měnová unie a Skandinávská měnová unie